نامەی هوشیار

دانراوی :

مەلا عبدالکریمی مدرس

چاپخانەی الحوادث..

بەغدا ـ ١٩٩٢

بسم الله الرحمن الرحيم

پەروەردگارا ، تۆی پەروەردگار
هەر تۆی خاوەنی چەرخی ڕۆژگار
هەر تۆی بەڕاستی (واجب الوجود)
هەر تۆ خالقی ، هەر ئەتۆی مەعبوود
بۆ تۆیە سەنا ، بۆ تۆیە سوپاس
بۆ تۆ پێویستە بەندەییو ئیخلاس
هەرچی دیارەو هەرچی نیهانە
سەرانسەر هەمووی ناوی جیهانە
هەمووی تەسبیحی تۆ ئەکا بە حەق
مەگەر کافری نەفامی موتڵەق
بە حەق تۆ دارای وەسفی کەمالی
وەسفی جەلالیو وەسفی جەمالی
تۆ ڕەوانەت کرد گەلێ ڕەهبەران
بۆ تەمێی هوشیار گەداو سەرووەران
ڕشتەت تەواو کرد بە کانی کەرەم
یەعنی (محمد) سەرداری ئەکرەم

جا ئیزنم بدە بێم بۆ دروودی
سەنای مەقامی بەرزی مەحموودی
با دڵی (نامی) بێتە جۆش و کوڵ
پڕ بە دڵ بڵێ : ئەی سەرداری کول
سەلامی خودا لەسەر گیانت بێ
هەم لەسەر گیانی پەیڕەوانت بێ
ئەی تاجی سەری حەزرەتی ئادەم
مایەی ڕەحمەتی سەرانسەر عالەم
لەبۆ زنجیرەی ڕشتەی ئەکابیر
بە ڕۆح ئەووەڵ بووی ، بە بەدەن ئاخیر
لە ڕێی دوورەوە هاتی بۆ لامان
وا بووی بە ڕەهبەر بۆ ئاخر زەمان
ئەی مایەی نەجات لە تاریکستان
چەند شوێنی شۆرت کرد بە گوڵستان
دڵی تاریکت ڕووناك کردەوە
کەعبەت لە ژەنگی بت پاك کردەوە
یەکێتیی خودات نیشان‌دا بە عام
داتمەزراند دین و ئایینی ئیسلام
نەفامیت لابرد ، هێنات هۆش و فام
چەندت پێگەیاند عولەمای ئەعلام
یاسای بەدخوڵقی کز بوو لە دنیا
دنیا بوو بە جێی ئینسانی وریا
لە مەککە دەرچووی بۆ یارمەتیی دین
بۆ جیهاد لەگەڵ کافری لەعین

ئەی نووری ڕەحمەت سەلام لە گیانت
لە گیانی پاکی گشت پەیڕەوانت

ڕەزا بە قەزا

لامەدەن لە ڕێی ڕەزا بە قەزا
خۆ مەدەنە بەر ئازاری سزا
یاسای قەزای حەق لە عام پەنهانە
کەی جێگەی باسی شەخسی نەزانە
ئەوەی لە نەبوون جیهانی هێنا
بەردی بناغەی دانا لە شوێنا
خشتی دیواری لە جێی خۆی دانا
لە هەر لاو گۆشەو سووچی جیهانا
شیعاری هوشیار یاساو نیزامە
یاسا ڕاگرتن حوکمی ئیسلامە
شوعوور پێویستە بۆ خاوەن شیعار
شیعار بێ شوعوور کارێکە نابار
ئەملاك‌و نامووس نەفس‌و عەقڵ‌و دین
پارێزگاری‌یان فەرزە بە یەقین

ئیخلاس بە دڵە

ئیخلاس پێویستە بۆ کاری ئینسان
ئیخلاس ئەساسە بۆ خێرو ئیحسان

ئیخلاس لەبۆ دڵ وێنەی چرایە
کــە دڵ ڕووناك بوو کارت باڵایە
ئیخلاس خۆشویستن چاترە بۆ تۆ
لە هەزار کیلۆ بۆیەی ڕەنگ‌و بۆ
موخلیس ئادەمی دوور لە هەوایە
هەوا بەدبەختیی هەردوو دنیایە
هەوای دڵ وێنەی چڵکی سەر دەستە
لێی دوور بە ئەگەر پاکیت مەبەستە
هەتا دڵ لە چڵك پاك نەکەیتەوە
قەت لە ژیانا ناحەسێیتەوە
تا چڵکی هەوا لانەبەی لە دڵ
زەحمەتە بــگەی بە حوسنی حاسڵ
ئەگەر بۆم بکرێ سەد عەهدو پەیمان
سوێندم بۆ بخۆن بە یاسای زەمان
هێشتا دوو دڵم لە ئیخلاسی گەل
قەسەم بە زاتی خوای (عز و جل)
کاکڵەی ئەمیشە تەنها هــەوایە
هەر هەوا مایە غەوغای دنیایە

★ ★ ★

کاری موشریکین بتپەرستی بوو
ئەویش هەر لەسەر خۆپەرستی بوو
خوداپەرستان دوورن لە هــەوا
کەی هەوا مایەی حەقپەرستی بوو !

★ ★ ★

که تۆ ئاغا بی‌و منیش هەر ئاغا
دنیا پڕ ئەبێ لە هەراو غەوغا
ڕێـگای دڵسۆزان تەرکی هەوایە
بە تەرکی هەوا ئەڕۆی بە باغا

دنیا پڕە لە ئاشووب

هەرکەس هاتە ناو لە دنیا دەرچوو
هیچ‌کەس لە دەستی دنیا دەرنەچوو
ئێمەیش هەروەها ئەڕۆین بە ڕێدا
دەی با بۆ خودا بێینە هاتوچوو
هەوا بازاڕە ئەم دنیای دوونە
ئینسانی هوشیار تیایا مەجنوونە
یاسای بەڕاستی پێچەوانەیە
ئەفلاتوون گێژەو گێژ ئەفلاتوونە

★ ★ ★

لادەن لەوانەی خاوەن کیبریان
بە دڵ بێهۆشن ، بە زوبان وریان
بەڕاستی ئەڕۆن بە ڕێی لاڕێدا
باریان تەواوە لە ناباری‌دا
دەماخیان توندە لەسەر داماوان
پەتکە بەرەو ڕووی تالیبی تاوان
وەربگرە دەرزم ڕۆڵەی بەختیار
مەبە بە هاوڕێی پیاوی ستەمکار

مەبە بە یاری یارۆی بیباوەڕ
مەبە بە هاوڕاز بۆ هەرزەی بێفەڕ
مەبە بە برای درۆی بێسەبات
لەگەڵیا مەژی لە ڕووی سەربسات
مەبە بە دۆستی پوستەی دەمبەتاڵ
مەبە بە یاری ڕووگرژی دەمتاڵ
دوور بە لە پیاوی نەفامی بێهۆش
چ لە بێگانە چ لە خزمو خوێش
ژیانی دنیا مەحدوودە ، چەند ساڵ
حەیفە زایە بێ لەگەڵ بێکەماڵ
ئەگەرچی دنیا پڕە لەمانە
ڕیعایەت فەرزە بەپێی زەمانە
تایبەتی (نامی) لەوە ئەترسێ
کە لە حوقووقی خودا ناپرسێ

ئامۆژگاریی گشتی

ئادەمی ئەبێ ڕۆڵەی ئادەم بێ
چرای ڕێنومای ئەهلی عالەم بێ
لێو ئەبێ ببێ بە هۆی فووی ژیان
نەك بۆ ڕەشەبای دەردو ئەلەم بێ

★ ★ ★

فەرموودەی ڕەهبەر وەربگرە بە دڵ :
یاخود زانا بە یا پەرسای موشکوڵ

ئەرنا نەبوونت چاترە لە بوون
بۆ چاوی عالەم ئەبی بە چقڵ

★ ★ ★

نە لەبۆ خۆت بیو نە لەبۆ خەڵکی
وێنەی دارێکی بێبەرو کەڵکی
ئادەم هاتەڕوو بۆ دەرزی بەرزی
بۆ پیشەسازی هەتا بۆ دەرزی
چۆن ئەبێ ببی بە دەرزیی بێسەر
لەبەر بێبەرگی بۆ خۆت بلەرزی

★ ★ ★

(احسن الحدیث) ڕیوایەی شەرعە
ئەگەر لە ئەسڵە یاخۆ لە فەرعە
ڕەفتاری ئینسان بەو شەرعە بەرزە
تیرو کەوانە ، قەڵغانەو دیرعە

★ ★ ★

ئادەمێ بەرزو جیهانئارا بێ
لەبۆ دوو بەهرە ئەبێ دارا بێ
یەکەم خادیم بێ بۆ پەروەردگار
دووەم تالیبی کاری باڵا بێ
هێمن بێو زاناو توانا بۆ کار
بێتە مامۆستای چەرخی ڕۆژگار
ئەو دەرزەی ئەیڵێ بە نەزانەکان
هۆی بەرزییەتی لای پەروەردگار

ئینسان بە وێنەی دەرگای سەرایە
کە کرایەوە گەنجی دنیایە

سکاڵاو پاڕانەوە

خودای هەتیوی بێ دەستو بێ پێ
داماوی دەران ، سەرگەردانی ڕێ
ڕاکردوو بەشوێن یارمەتیدەرێ
تا باری کەوتووی بۆ بگاتە دێ
بارت ڕەها کرد ، پارەیشت پێدا
کردت بە دارای ماڵو حاڵو جێ
ئیسە پاشکەوتووی گەلی یارانە
بە میهرەبانی بیگەیێنە دێ

★ ★ ★

هەر تۆی هەزاران شات کرد بە شاگرد
هەزار بێسەرت بە شای سەران کرد
خودای دەلیلی زەلیلو بێکەس
خودای خاوەندەس ، خودای فریادڕەس

★ ★ ★

تۆ بووی کە مووسات دەرکرد لە ڕووبار
فیرعەونت خنکاند بە دەردو ئازار
تۆ بووی کە ئێمەی ناچیزت خوڵقان
تا گەیاندمانت بە شانو بە نان

تۆ بووی نەزانت گێڕا بە زانا
بوو بە مامۆستای ئەربابی عیرفان
★ ★ ★
تۆ بووی مەقامت دا بە بێمەقام
عیلمی کەلامت دا بە بێ کەلام
تۆ بووی موڵهیمی بێعیلمو زانست
کردت بە ئوستاد بۆ گرۆی ئیسلام
★ ★ ★
شەخسی بێ کەسی داکەوتووی دەران
کردت بە هاوڕێی گرۆی ڕەهبەران
بوو بە نووری چاو بۆ ئەهلی نەزەر
بوو بە نووری دڵ لەبۆ دڵبەران
★ ★ ★
ئەمانەی وتم مەبەس (نامی)یە
(نامی) داماوی ناتەمامی‌یە
پەنای هێناوە بە بارەگای تۆ
تالیبی بەهرەی ڕێی ئیسلامی‌یە
★ ★ ★
خودا ، بە زاتی پاکی یەزدانی
وجووبی وجوود بوو بە نیشانی
بە پێنج سیفەتەی سەلبیی جەلالی
بە حەوت سیفەتی ذاتیی جەمالی
بە سیرڕی وجوود سیفەتی نەفسی
کە عەینە لەبۆ حەزرەتی قودسی
بە (ورحمتی وسعت کل شیئ)
بە ڕووناکیی تاو ، بە بێشەوقیی فەیئ

به غوڕڕەی جەبهەی سیمای سوڵتانی
بە توڕڕەی توغرای گەورەی عەدنانی

بە نووری زاتی زانای هۆشمەند
بە بەرەکاتی بینای ئەرجومەند

بە ئاڵو یاران ، بە ئەهلو بەیتی
بە عیلمو عیرفان بە چرای زەیتی

بە سەفای سینەی گشت موجتەهیدین
بە وەفای گرۆی ئەولیای پڕدین

بە سەربەرزانی تەریقەی پاکان
لەگەڵ عیرفانی حەقیقەی چاکان

بە پیری گەیلان میری ئەرجومەند
بە کانی عیرفان شاهی نەقشبەند

بەوانەی لە ڕێی دینا مەحبووبن
لە ئەسڵو فەسڵی دینا مەرغووبن

بە ئەهلی ئەدەب وێنەی نیزامی
سەعدیو حافزو مەولانای جامی

ڕووناککەرەوە دەروونی (نامی)
تا بمرێ لەسەر یاسای ئیسلامی

هەتا داخڵ بێ لەو ڕشتەی نوورا
ڕێگە وننەکا لەو دەشتە دوورا

هەتا دڵەکەی ماتو مەلوولی
شاد بێ بە سیمای سافی ڕەسوولی

ئامۆژگاری

جیهان دەشتێکە گەشت ئەکەن پێدا
جێگەی هەنــگاوە ئەڕۆن بە ڕێدا
با ئاگادار بن لە بەرزیو نشێو
لە ئادەم سیمای بە تەبیعەت دێو
(قدموا الخروج من قبل الولوج)
(قدموا النزول من قبل العروج)
ئەوەی پێشبینی نەکا لە کارا
ئەکەوێ بەسەر باری خەسارا
هەرگیز دڵ مەدەن بە هۆسەو هەوا
مەڕۆنە گێژی تەنوورەی غەوغا
دوور بن لە هەوای نەفسی ئەممارە
ڕەشەباێکە هەوای ناباره
تەلبیسی شەیتان مایەی ئیفسادە
تەلبیس ئەساسی فەنای ڕەشادە
قەت تالیب مەبن بۆ زیانی کەس
بە قەدری ئیمکان تا ئاخر نەفەس
(ان ربك لبالمرصادِ)
ڕزگاری نابێ ئینسانی عادی
(وخاب كل جبار عنيد)
ئەکا بە دەلیل ئینسانی ڕەشید
بڕوانە عالەم بە وێنەی برا
بۆ دڵ تاریــکان ببن بە چرا

موئمین هەرکەس بێ بۆ تۆ برایە
دڵی چاوەڕێی نووری چرایە
ئەگەر ڕووناکی نادەی بە دڵیان
تاریکی مەدە بە ناو مەنزڵیان
یاران برای تۆن لە ڕۆژگارا
یارمەتیت ئەدەن لە کاروبارا
ئەگەر بۆ ئەوان خۆت ناکەی بە قۆڵ
مەبە بە گورگی هاری جێگەی چۆڵ
مەبن بە یاوەر لەبۆ ڕێگەبڕ
ڕامەگرن سەگی نهێنگری دڕ
کاتێ سەگ وەڕی لە ڕێبوارێ
مەنعی پێویستە بە دەم یا دارێ
مەبنە دزدەسەك بۆ پیاوی دەسبڕ
مەبن بە هاودەم بۆ پیاوی دەمشڕ
مەبنە کەشتیوان بۆ دڵخوازی جەنگ
مەبنە پشتیوان بۆ ماری بەدڕەنگ
مەبنە هاوکاسە لەگەڵ فیتنەجۆ
با هەزار گەوهەر ڕاکێشێ بۆ تۆ
تێکەڵی مەکەن لەگەڵ نامەردان
هاودڵی مەکەن لەگەڵ دڵ مردان
لە لای کەللەڕەق دڵت ڕەق ئەبێ
هاودەمی ئەحمەق زوو ئەحمەق ئەبێ
لەگەڵ بەدگومان مەڕۆنە کایە
کایە لەگەڵیان ئەنجامی کایە

لە ئەرزی خەڵقا خەڵفە مەنێژن
ئارەقی بێسوود بۆ کەس مەڕێژن
میوان میوانە نەك خاوەن خانە
فەرقیان زۆرە بە دڵ بیزانە
قەت مەژین لەگەڵ شەخسی بەدناوا
شەرەفی خۆتان مەدەن بە ئاوا
قەت بە بێ ڕاوێژ دەس مەدەنە کار
مەبەس کارێــکە موهیم بێو دیار
هەم ئیستیخارە سوننەتی دینە
دوو ڕکات نوێژەو دوعاو ئامینە
بە بێوەسیلە مەچنە بارەگاە
دیاری فەرزە لای مەردی ئاگاە
بە عەریزەی ڕووت ناگەی بە کەماڵ
دیاریی مەزبووت ئەتبا بۆ ناوماڵ
مەڕۆن بەگژی شەخسی سەردارا
پێویستە بۆمان حەیاو مودارا
دانێ کلۆر بێو بێشێ ، بیکێشە
دار بێخی نەما دەردێ لە ڕیشە
دڵێکت تەوساند ئەتەوسێتەوە
نەفست لەوکەسە ناحەسێتەوە
سیفەتی بەرزی ئینسانی وریا
وتاری نەرمەو حەیاو مودارا
زانیت سەرڕەوە لەگەڵیا بڕۆ
بۆ خۆی دێتەوە بە بێ گفتوگۆ

حوقووقی وەفا ڕابگرن بە دڵ
حوقووقی نیعمەت بۆ شەخسی فازڵ
قووت‌و ژیواری ئینسانی شەریف
خوڵقی جوانەو وتاری زەریف
زمان‌و ڕووی خۆش دەهندەی کەریم
ئەتبەن بۆ ماوای (جنة النعیم)
گەر نانت وشکە با خوڵقت تەڕ بێ
ماڵ بێ‌قڕە بوو چش فەرشت بەڕ بێ
هۆش‌و دەسندەو شۆرەت‌و نەژاد
بۆ ماڵی شەرەف ئەبن بە بونیاد
درەختی باخچەت ئەگەر بێ‌بەر بێ
قەی‌ناکا مادەم خاوەن سێبەر بێ
نە بەری ببێ‌و نە ساو نە سایە ،
ماندوو مەبە بۆی بێ‌سوودو مایە
کە تۆ کەریم بی بە جوێنی لەئیم
بەرز ئەبیتەوە بە پایەی تەعزیم
داری سەمەردار بەردی بۆ ئەخەن
دوژمن‌و دوژمن هەر دەستەویەخەن
هەر کارێ ئەکەن با بە ئیخلاس بێ
بۆ ڕەزای خودای خاوەن سوپاس بێ
ئیخلاس بۆ خودا نوورە لەبۆ دڵ
نووری دڵ قووتە بۆ ڕۆحی کامڵ
بە وێنەی خوێنە بۆ ڕۆحی ئینسان
ڕەگێ بێ خوێن بێ ناشێ بۆ ژیان

دەخیل سەد دەخیل ئێوەو خوداتان
سوپاسی نیعمەت بێ لەلاتان
سوپاسی نیعمەت پیرۆزیی مەردە
لە دنیاو دینا وەزیفەی فەردە
مەبن بە مەستی پیاڵەی هەوا
تا بگا پێتان بەراتی خودا
مەستی پیاڵەی هەوای فەسادی
قەت گوێ شل ناکا بۆ (یا عبادی)
وتەی قەدیمە شەخسی بێ سوپاس
پایەی کەمترە لە هیی سەگی پاس
بگەڕێن بەدوای نانێکی پاکا
لە شوێنێکی خۆش ، لە کەسبی چاکا
نانێ شیرینە بێ سەداو دەنگ بێ
نەك نانێ نانی تەقەتفەنگ بێ
نانێ شیرینە بە دڵداری بێ
نەك نانێ نانی دڵئازاری بێ
لە شوێنێکا بن خاوەن نیزام بێ
نەك شوێنی شەڕو هەرای عەوام بێ
لە شوێنێکا بن جێی عیبادەت بێ
جێگەی ئیمامی پڕ جەماعەت بێ
لە شوێنێکا بن بۆ کاسب بشێ
هەر کاسب کاری جێبەجێ ئەبێ
بە دڵ وەربگرن وتاری (نامی)
بەسوودە لەبۆ گرۆی ئیسلامی

ڕاستیو ناڕاستی ناحەزی یەکن

ئەزانێ بە دڵ ئینسانی وریا
لەو سەردەمەوە هاتە ڕووی‌دنیا
خێرو شەڕ بە حەق دژی یەکترن
دوژمنی خوێنیی لەبەد بەدترن
هەر یەکێ بۆ خۆی سوپا جەم ئەکا
هەر کام لە شوێنێ تۆزو تەم ئەکا
سەرسوپای ڕاستی تەربی‌یەی ماڵە
لەو باوكو دایـكەی خاوەن كەماڵە
ئەمجارە دەرزی بەرزی مامۆستا
ئەو مامۆستایەی بۆ قیبلە وەستا
جا هاودەمی پاك لە دەرو لە ماڵ
لە دەرو دەشتو کوێستانی خاڵ‌خاڵ
ئەمجار مەجلیسی ئونسی مەردانە
ئەو مەردەی لەناو دڵ زیندووانە
دڵ پڕ لە نووری عیلمو مەعریفەت
خاوەن خوڵقی بەرز ، ساحێبی ئولفەت
هەموو ئەمانە لەگەڵ عیلمی شەرع
بە یاسای تەحقیق لە ئەسڵو لە فەرع
جا موتاڵەعەی کتێبی پیرۆز
کتێبی گەلی ئەسفیای دڵسۆز
ئەمانە هەموو یارمەتیدەرن
ئادەم لە دەریای فەساد دەرکەرن

عەکسی ئەمانە سوپای فەسادە
کە دین‌و دنیای پێوە بەربادە
گێژی‌و نەزانی‌و نەفامیی ئینسان
مانیعی پیاون لە خێرو ئیحسان
ئەمانە هەموو چەکداری پیسن
سەربازی سوپای مەکری ئیبلیسن
جا وردە وردە بڕوانە لەبۆ
ئەنجامی هەردوو دێنەڕوو بۆ تۆ

ئەساسی فەساد

بنچینەی فەساد نیشانی هـــەیە
یەکەم بێباکیی دایەو بابەیە
ئەو دایەو بابەی تەمێ نافامن
نائاگاداری ڕەشیی ئەیامن
ڕۆڵەی بێئەدەب چیی بەسەرا دێ
لەکوێ بە حەسرەت ئەژی تا ئەمرێ
دووەم ئیهمالی مامۆستای مەکتەب
زیانی زۆرە بۆ عەقڵ‌و ئەدەب
سەری کەر بـکەن بە شاخی گادا
لە سروشتی خۆی هەرگیز لانادا
مامۆستای بێهۆش بەرەڵڵا لە دەشت
چۆن قوتابیی خۆی ئەبا بۆ بەهەشت

که تەمێ نەما لە دانشگادا
قوتابی عومری ئەدا بە بادا
هەندێ بەرهەمی بیری بێگانە
چوارەمین مایەی گەورەی زیانە
مەبەست بەرهەمی بیری گومڕاهان
بوو بە بەنزینو ئاگر بۆ جیهان
نە دین نە یاسای خۆشیی نیشتمان
نە وەفا بۆ حەق نە عەهدو پەیمان
نە سەروبەرەو نە گەورەو بچووك
نە سەنگی ماقووڵ ، نە قورسو نە سووك
هەموو لە دەریای پانی دنیادا
پێمەلە ئەکەن بەناو هەوادا
جا نەخوازەڵا دڵبەر بێتە ڕوو
یاری شەنگو شۆخ بێتە هاتوچوو
یەعنی ئارەزووی ماددەی بێمایە
یا هەوای پایەو جاهی بێپایە
شێخی بایەزید بێتە ڕووی دنیا
دەستی ئەبەستن ئەیخەنە دەریا

ڕزگاری لە شەڕ

ئەگەر ڕزگاریت لە شەڕ مەبەستە
لادە لە هەوای نەفسی خۆت ، بەستە

له کەس مەترسە ئەوەندەی نەفست
هەر نەفسە مایەی زیادیو نەقست
بە هـەوا ئەتبا لەبۆ ئاسمان
جا ئەتخاتە خوار لەسەر بۆ دامان
نەفس جیوەیە بە جیلوەبازی
جیننی خەلۆەتە بۆ حیلەسازی
هەرکەس ئەو جیوە بە دڵ بکوژێ
ئاوی حەیاتی پیرۆزی ئەمژێ
چۆنی ئەکوژی ؟ دوور بە لە هەوا
بپارێزەوە لـــە نیوەشەوا
قەناعەت بــکە بە ژیواری خۆت
مەڕوانە بۆ کەس دنیا بێنێ بۆت
دوورکەوەرەوە لە هەراو هۆسە
لە خۆ دەرخستن ، لە کۆسە کۆسە
بکەوەرە دوای دینی پێغەمبەر (د)
لە دنیاو لە دین نابینی زەرەر
ئەڵێن دەرمانی نەفسی وەك جیوە
داوێنی پیری دنیا نەدیوە
پیرێـــکی وەهات ئەگەر دەستکەوێ
جوان ئەبیتەوە بە تاقەشەوێ
یەعنی بە یەك شەو بە کارەبای دڵ
گەش ئەبیتەوە هەروەك پەڕەی گوڵ
نەفسو ڕۆحو دڵ گەرم ئەکاتەوە
هێزی لاوی‌یان پێ ئەداتەوە

وایان داخ ئەکا ساردەوە نابن
ڕوو لە خوا ئەبن هەتاکو مابن
بەهرەیێ بەرزە لە لای خوداوە
ئەگەر هەڵکەوێ لە ڕووی دنیاوە
(نامی) ئەڕوانێ بۆ بارەگای غەیب
بەهرە لای ئەوە بە بێ شوبهەو ڕەیب

جیهان جۆرجۆرە

دنیا بە وێنەی حوجرەکەی منە
جاربەجار پڕی دێوو ئەرجنە
جارجاریش چۆڵەو ، جارێـکی دیکە
پڕە لە مرۆی خوو مەلائیکە
لەگەڵ عالەما مودارا سەهلە
مودارا لەگەڵ نەفسی خۆت ئەسڵە
ڕۆژێ دڵخوازی باڵاخانەیە
بۆ زیادەڕەوی بە بەهانەیە
ڕۆژێ تەقالای جبەو کەوایە
داوای مێزەرەو فۆتەو عەبایە
ڕۆژێ مەجلیس و مەقامی ئەوێ
لە مەراقەدا ناخەوێ شەوێ
ڕۆژێ لەبرسا ئەوەندە گێژە
ئەڵێی فتبۆڵی سەر بەرەو لێژە

ڕۆژێ بە تیری ئەوەندە مەستە
ئەڵێی سەرۆکی سوپا بەدەستە
کاتێ داماوەو ، کاتێ گریانە
دڵی بە گریان دیزەی بوریانە
کاتی سەرکەوتن ئەوەند بایی یە
ئەڵێی نیشتەجێی تەختی شایی یە
نە ئەوسا بیری ئەم ساتەی هەیە
نە حاڵی سبەی ئەزانێ چی یە
وێنەی تەسەلسول زنجیرەدارە
هەمووی لە هەوای نەفسی بەدکارە
چار هەر ئەوەیە بێینە دیراسە
ڕزگار ئەوەیە حەقیقەتناسە
حەقیقەت چی یە زانستەو کردار
میانەکاریی توولی ڕۆژگار
میانەکار بین بۆ دین‌و دنیا
بە قەدەر توانا وریا بین وریا
قەت ماندوو مەبن لە عیلمی بەسوود
قەت ماتڵ مەبن لە داوای مەقسوود
گەر تۆزێ شوعوور هەیە لەلاتان
فەرامۆش مەکەن حەققی خوداتان
ئینسانی نەزان بە دڵ حەیرانە
لەبەر بێدڵی زۆر سەرگەردانە
کـە زانستت بوو بە یاریی خودا
چاك بۆ کردەوە ئەکەی بە لادا

لەبۆ بێگانەو گەلی خزمو خوێش
ئەبی بە هەنگوین بە بێ ئێشی مێش
ئەوەند بزانن زانستی ئادەم
چین لەسەر چینە لەسەر ڕووی عالەم
یەکەم چینەکەی زانستی بزنە
ڕائەکا لە گورگ چونکە دوژمنە
دووەم چینەکەی هەر هیی ئینسانە
گەشەکردنی ئەمە ئاسانە
سێهەم چینەکەی لە مەعقوولاتە
تا بالاتر بێ هەمووی خێراتە
عیلم ئەوەیە بتبا لەبۆ غەیب
لەسەر دەلیلی قاتیعی بێڕەیب
قەت ڕامەوەستە لە سایەی حەواس
قەت ڕامەوەستە بە شۆرەتی ناس
عیلمی ئاسارو تەئسیرو شووعوور
دەرکی تاریکیو بەرقی هێزی نوور
دەرکی جاذیبەی مەجموعەی شەمسی
باش ڕاتئەکێشن بۆ عیلمی قودسی
هەرکەسێ لەسەر ماددە مایەوە
دوورە لە مەعناو نەحەسایەوە
فەرزە بفامێ جامیدو (نامی)
لەسەر ڕاستییە دینی ئیسلامی

ئاساری پێشینان نامێنێ

بە قوربانت بم قازی زەکەریا
عالمی عامیل بۆ دین و دنیـــا
باسی مەفهوومت نەما لە چەرخا
کێ بێ هەوڵبدا ئەفـکارت سەرخا
(قەددوری) قەدری نەماوە لەناو
(مینهاج) بەجارێ فەوتاوە فەوتاو
لامەزەبی‌یە مەزهەبی ئەعلام
لامەنهەجی‌یە مەنهەجی کەلام
ئەمەیە دڵخواز لەسەر یاساو عورف
مەحو بۆ نەحوەو بێ‌سەرفی بۆ سەرف
با لاچێ باسی عیلمی بەلاغە
(ما علی الرسول الا البلاغ)ە
مەنتیق بێ‌نوتقەو ئاداب نەماوە
ئوسووڵ بەجارێ لامان فەوتاوە
بۆ چیتە شەرحی شێخ ئیبنوحەجەر
(فتح القدیر)یش بڕوا دەربەدەر
هەتا کەی باسی ئەحمەدو مەحموود
کەی لەو باسانە ئەگەی بە مەقسوود
عیبارەتێکی عەرەبیی سافی
هەرچۆن بێ مەعنای ، کافی‌یە کافی
هاوار بۆ عیلمە ، ئەم عیلمە نەما
عیلمی‌تر داهات ، ئەو چوو بۆ سەما

چەندەم بێ وتن مەسلەك بە دەستە
شت هەڵناگرێ دەستی شکستە
بناوان ڕووخا جۆگە وشکانە
زەمان زەمانەو مەکان مەکانە
هۆ هۆ بە بێ گا لە بێسەرانە
مێگەل چاوەڕێی کەڵو بەرانە
ڕانو گاگەلو گەلەی بێشوان
بۆ گورگی ڕۆژە یا دزی شەوان

سألني سائل

سألني سائل من ذوي المشارب
عن العمر المفدى للمآرب
وعما نلته في دور كسبي
وعن جهدي الى نيل الرغائب
فقلت بلهفة مني وغم
وآساف على فوت المطالب
نعم انا فتحنا عين جهـــــد
الى نيل العلا فوق المراتب
وقد نلنا كثيرا من حظوظ
وآمـــــال وخيرات المـكاسب
وسرنا في بساط الارض شوطا
طويناها بـكد في المتاعب

وعارضنا المخالف حيث كانا
وعادينا الاقارب والاجانب
ولم يك حاصل المحصول الا
قليلا لا يعد مــــن الرغائب
ولو كنت عليما بالعواقب
صرفت العمر في خير المـكاسب
فياأسفا على عمر نفيس
صرفناه كمصروف الملاعب
وكان الواجب المشروع جدا
سلوكا في المحاسن والرغائب
وتركا للهوى في كل حال
وبعدا عن خسيس في المطالب
فان الخير في اعلاء شأن
بكسب الخير من اهل المواهب
ولم يبق المجال سوى جمال
لمولاى الشفيع لدى المصائب
ورحمته التي وسعت وعمت
جميع المؤمنين أولي الرغائب

ئادەمی پێویستی بە یاسا هەیە

ئادەمی ناژین بێ یاساو نیزام
نیزامی دنیا پێویستە بۆ عام

بێجگە لەو یاسا یاسایێ بۆ دین
پێویستە ببێ بە (علم الیقین)
یاسای دنیایی دنیا ڕائەگرێ
هەتا بێدادو ستەم داینەگرێ
نیزامی دینیش بۆ ئەمانەتە
لەبۆ چاودێریی حەیاو عیففەتە
ئەگەر ئیمانت نەبێ بە حیساب
هەزار کاری بەد ئەکەی لە غیاب
جا هەرکەس بۆ خۆی تێکۆشێ بەحەق
ئەگا بە سوودی دوو دنیا موتڵەق
کەس زامن نیە بۆ نەتەوەی خۆی
هەر چینێ بەشێ دانراوە بۆی

★ ★ ★

پێغەمبەرەکان هاتن بۆ بەشەر
لەبۆ تەربی‌یەو تەمێی هەردوو سەر
لەگەڵ ئینسانا بە ئیحسان بژین
لەگەڵ خوداشا بە حەیاو تەمکین
بوون بە پیرۆزی بۆ بەنی ئادەم
بە وێنەی هەتاو بۆ هەموو عالەم
بوون بە مەرهەمی دڵی بریندار
بوون بە هۆی شیفا بۆ دڵی بێزار
کەچی پاش ئەوان خەڵقێ دەرکەوتن
لەسەر گەردنەی هەوا سەرکەوتن

نە دین نە تەمکین نە تەمێی ڕەهبەر
نە ئامۆژگاریی مەردی باخەبەر
(الا من تاب) وا لە قورئانا
ئەمە سەرمەشقە لە ڕووی جیهانا
پیرەکانی دین بە حەقپەرستی
بەشەریان لادا لە ڕێـگەی پەستی
بۆ بەرزیی ڕەوشت بوون بە مامۆستا
بەشەر لە خەوی غەفڵەتی هەستا
لەسەر ئەم یاسا بوون بە گەورەماڵ
بوون بە دارای عام بۆ ماڵو بۆ حاڵ
کەچی پاش ئەوان نەتەوەی ئەمان
بوون بە دوژمنی سیرەتی باوان
دەرچوون لە یاسای خوداپەرستی
ڕوویانکردە ڕێی پەستیو سەرمەستی
بابا ئەوەندە سوودی بوو بۆ دین
ئەمان بوون بە دژ بۆ یاسای تەمکین
جا ئێمە نابێ چاو بـکەین لەوان
نە بۆ کاری ڕۆژ نە کاری شەوان
هەرکەسێ بۆ خۆی ئەسووڕێتەوە
ئارەزووی نەفسی ئەدۆزێتەوە

★ ★ ★

میرە گەورەکان خانو خەوانین
هەموو خاوەن بوون بۆ دنیاو بۆ دین

ئەگەر ستەمیان ببوایە جارێ
ئەیگرتە بەر خۆی کەرەمیان شارێ
عەلاوەی ئەوە خاوەن نیزام بوون
تەبەقەی عامە بەوان ئارام بوون
کەچی پاش ئەوان وردە میرەکان
بوون بە شمری شەڕ بۆ فەقیرەکان
بوون بە جەردەی ڕێ ، بوون بە دزی ماڵ
بوون بە دوژمنی شوعوورو کەماڵ
ئەگەر تۆ باسی باپیری بکەی
خۆت بە نیشانە بۆ تیری ئەکەی
هەرکەسێ بۆ خۆی ئەسووڕێتەوە
بەش و بەهرەی خۆی ئەبینێتەوە

ئیمان چەند جۆرە

پێی مەڵێ ئیمان ئیمان بۆ یاسا
یانێ تەقلیدی ڕەساو ناڕەسا
تەقلیدی باوکو باپیرەو ئوستاد
تەقلیدی عامە بێ شێوەی ڕەشاد
پێی مەڵێ ئیمان بۆ پایەو مایە
لەلای خاوەنی سوودو سەرمایە
پێی مەڵێ ئیمان لەبۆ ئارەزوو
ئارەزووی نەفسی بۆ ڕێکەوێ زوو
بەکورتی ئیمان ئەبێ زاتی بێ
هەموو حاڵی بێ‌و هەموو کاتی بێ

ئیمان ئەوەیە نووری نەفسی بێ
پێوەندی ڕاستی زاتی قودسی بێ
ئیمان لە دڵدا ڕووناکیی دڵە
چرای دائیمی ماڵو مەنزڵە
ئەمەیش دوو ڕێــــگەی هەیە بە میزان
یەکێ دیاریو دووەمی پەنهان
یەکەمین تەمێو دەرزی مناڵی
جێ بگرێ وەکوو شیری یەكساڵی
دووەم سوحبەتی دڵپاکانی پاك
خاوەن لەتیفەی دەروونی ڕووناك
ئەمانەن شاباز لە بورجی دنیا
ئەمانەن دڵیان پانە وەك دەریا
دڵیان تەنوورە نەك تەنووری نان
نەفس ئەبرژێنێ بە تینی ئیمان
دەخیلە ئەگەر لەمانەت دەس کەوت
بزانە ڕۆحت بۆ ئاسمان سەرکەوت
دڵیان عەماری نووری ڕەحمەتە
دەمیان پلووسکی عیلمو حیکمەتە
مایەی پیرۆزیی ژیانی دنیان
مایەی نەورۆزیی ئینسانی وریان
بە بێ‌سوحبەتو هاوکاریی مەردان
کەس نابێ بە مەرد مەردی ناو فەردان
سوحبەت بەڕاستی تەمێی ئەرواحە
بۆ ڕووناکیی دڵ شەوقی میسباحە

(صدیق) بە سوحبەت بوو بە یاری غار
بوو بە یەکەمی کۆمەڵی چوار یار
دەخیل گوێ مەگرن قەت لە هەرزەگۆ
مەکەن هاوڕێیی پیاوی فیتنەجۆ
سیرڕی ئەولیا گەلێ لەتیفە
تیشکی هەتاویان بۆ دڵ شەریفە
دڵو ڕۆحو سیرڕ ، خەفی‌یو ئەخفا
بەوان ئەکەونە ذیکری پڕسەفا
لەپاش ئەم پێنجە جا نەفس دێتە کار
ئەویش پڕ ئەبێ لە فەیزی ئەنوار
بە نەفی‌و ئیسبات مونەووەر ئەبێ
ئەمجار (سلطان الاذکار) دێتەجێ
نووری دڵ ئەڕژێ بەسەر وجوودا
وجوودت ئەبا بەلای شوهوودا
زەڕڕاتی وجوود بە وێنەی زوبان
دێنە تەسبیح‌و تەحمیدی سوبحان
لەپاش ئەمانە بە یارمەتیی زات
ئەبێ بە کانی نوورو بەرەکات
چـــەند موراقەبە هــــەیە لە ناوا
نووریان لــە دڵدا بەرقــە لە ئاوا
بە فەیزی مورشید ئەگــەی بە تەمکین
لەبۆ ئیتاعەی (رب العالمین)
(نامی) شاگردی حەڵقەی سەماعە
بیستنی خێریش بۆ دڵ مەتاعە

خير أمة أخرجت للناس

(خير أمة أخرجت للناس)
ئەبێ قەومێ بن ڕاستو خوداناس
لەڕێی خوادا بەڕاست تێکۆشین
لەگەڵ دڵسۆزی بۆ دنیاو بۆ دین
ئامیر بن هەموو بە کاری مەعرووف
ناهی لە مونـــکەر ئاشکراو مەکشووف
قورئان بخوێنن بە زمـــانو دڵ
لانەدەن لە ڕێی تا ئەچنە ژێر گڵ
بەو شێوەی ڕەهبەر بەیانی فەرموو
بڕۆن بە ڕێدا لانەدەن بە موو
بپاڕێنەوە لە بارەگای خوا
لە نیوەشەواو وەختی سەحەرگا
خۆ بپارێزن لـــە کـــاری تاوان
بە پاکی بچنە بارەگای یەزدان
کەسانێ وا بن چاترین گەلن
لە ڕووناکیدا ئاگری سەرکەلن
هەرکەس ئەوانەی خۆش نەوێ بە دڵ
گومڕایەو کوێرەو ناگـــاتە مەنزڵ

★ ★ ★

وەچەی یەکەمیان هاوڕێی حەزرەت بوون
لای خودای گەورە خاوەن حورمەت بوون
گیانیان فیدا کرد لە ڕێی خودادا
دینیان دامەزراند لە ڕووی دنیادا

بوون بە گوڵۆپی سەد نمرەی ڕووناك
لایاندا لە دڵ غوباری ناپاك
عادڵو عاقڵ عالم بە مەفهووم
(لـكل منهم مقـــام معلوم)
عیسمەت لە خاسسەی پێغەمبەرانە
هەموو مەحفووز بوون باشی بزانە
هەرکەس ئەوانەی خۆش نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگـــاتە مەنزڵ

★ ★ ★

هەتا حەزرەتی ڕەسوول مەوجوود بوو
هەر فەرمانی ئەو بە حەق مەقسوود بوو
پێویستیان نەبوو باسی عامو خاس
موتڵەق ، موقەیەد ، یا باقیی ئەبحاس
یەکەم چون ئەوان بە یاسای ئیسلاح
دوور بوون لە بابی لوغەو ئیستیلاح
جەماعەتێ بوون وێنەی شیری خاو
دوور لەو باسانەی پاشان هاتنە ناو
ئەوەیش پێویست بوو ڕەهبەر ئەیفەرموو
چیی پێ ئەفەرموون حەق هەر ئەوە بوو
تا ئەو زەمانە کە تەیری شەخسی
فڕی بۆ ماوای عالەمی قودسی
پاش دەفنی زاتی پیرۆزی ڕەهبەر
دامەزرا حوکمی سیددیقی ئەکبەر
لەبۆ هەر کارێ ئەهات بەسەرا
ئاسان بوایە جێبەجێ ئەکرا

گران بوایە بە شێوەی شوورا
بڕیاری حوکمی شەرعی تیا ئەدرا
بەمجۆرە ئەحکام جێبەجێ ئەکران
هەتاکو چینی یاران ڕابووران
دەوری تابیعین کە هاتە ناوان
دەرکەوتن گەلێ زانا لە مەیدان
چاویان کردەوە بۆ عامو بۆ خاس
کەوتنە چارەی دەردی ئیلتیباس
عالمی زانا گەلێ دەرکەوتن
بە لووتکەی عیلما بە حەق سەرکەوتن
ئەبوابو فوسووڵ باش تەرتیب دران
هەتا حاڵی بن گشت برادەران
ڕووناکەوە بوو ڕێگای مەعریفەت
لەبۆ تالیبی فەهمی شەریعەت
ئیتر کەس نەڵێ چۆن دەوری ئەسحاب
تەواوبوو لەسەر سوننەتو کیتاب
ئێمەیش بەوجۆرە ئەڕۆین لەسەر دین
پێویستمان نی‌یە بە موجتەهیدین
هەتا تێبگەن ئەسحابی کیرام
لە نەفسی ڕەهبەر وەریان گرت ئەحکام
حەزرەت بەیانی نەسسی دین بکا
کێیە بمێنێ لە شینی شکا
کاتێ زاتی ئەو چوو لەئارادا
پێویستە بمرین لەبەر ئارادا

ئیتر مەخڵەتێن بە واتەی نەفام
لامەدەن لـــە ڕێی سەلەفی کیرام
سەلەف کۆمەڵی موجتەهیدانن
خاوەنی عیلمو عەقڵو ئیمانن
لەســـەر یاسای حەق فەرمانیان ئەدا
لەبۆ دەرکی حـــەق تەقەلایان دا
بە ئیجتیهادو ســـەعیو ئیهتیمام
ڕوونیان کردەوە ئەحکامی ئیسلام
سەلەف بەوجۆرە ئایینیان هێنا
بە یاساو ئوسووڵ ئەحکامیان دانا
هـــەندێ لەوانە بە یاریی خـــودا
بۆ تەدوینی دین تەوفیقیان درا
ئارایان گەیشت بـــە هـــەموو عالەم
بوون بـــە چرای نوور بۆ بەنیئادەم
هەندێ مانەوە بێ جەمعو تەدوین
بە فـکری خۆیان ئەچوون لەبۆ دین
ئیتر گوێ مەدەن بە فیتنەی نەزان
ئاخرزەمانە ئامان ســـەد ئامان
هەرکەس ئەئیممەی خۆشنەوێ بە دڵ
کوێرەو داماوەو ناگاتە مـــەنزڵ

★ ★ ★

ئەو ئیمامانە لـــە تابیعین بوون
زاناو ئەمینو موخلیسی دین بوون
بە یارمەتیی حەق ڕوویان کردە دین
کیتابو سوننەی (خیر المرسلین)

لەسەر چاودێریی کردەوەی حەزرەت
ڕوونیان کردەوە مەعنای عیبارەت
باب و فوسووڵ و فورووعیان دانا
لەسـەر عورفی شەرع عورفیان داهێنا
دینیان هۆنیوە هەروەك مرواری
زۆر بە دڵسۆزیی و بە فیداکاری
ناسیخ و مەنسووخ لەفزی عام و خاس
قانوونیان دانا بە بێ ئیلتیباس
لە موتەشابیە یا ئایەی موحکەم
باسیان کرا باز (بالوجه الأتم)
هۆی دەلالەتی لەفز بۆ مەعنـــا
مەنتووق و مەفهووم بەگوێرەی توانا
لەســەر ئازادیی عوقوول و ئەفـکار
ڕوونکرایەوە بە عەقڵی هوشیار
ئەمجـــار تەدوینی ئەحادیس کرا
بەپێی ئیحتیاج بابیـــان دانرا
ڕاوی یەکێ بێ یا دوو یا زیاتر
نەخوێندەوار بێ یا زانای زاهیر
مەشهوور بێ وەیا موتەواتیر بێ
عەزیز یا غەریب ، فەردی نادر بێ
دایانە دەسمان بۆ فەهمی ئەحکام
(جزاهم الله المولی العلام)
هەرکەس ئەمانەی خۆش نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگـــاتە مەنزڵ

نەحوو سەرف‌و عولوومی‌تری ئیسلامی

بۆ فەهمی لەفزو مەعنـــای کەلیمات
بۆ فەرقی جامید لەگەڵ موشتەققات
بۆ فەهمی مەعنا بە وەجهی سەواب
کە زۆر پێویستە بە فەهمی ئیعراب
لەبۆ مەسادیر بۆ نەقڵی ئەفعال
تا فەهمی ئەحکام بــکرێ بە کەمال
عیلمی نەحوی ساغ ، سەرفی پڕمەعنا
لەلای ئەعلامی کیرامی زانا
دانران بە حەق بۆ ئیستیفادە
چونــکە پێویستی فەقێ‌و ئوستادە
جا بۆ بەیانی بەلاغەی قورئان
یاخود حەدیسی ڕەسوولی عەدنان
(عبدالقاهر)و ئەعلامی زانا
عیلمی بەلاغە هاتە ڕووی دنیا
عیلمی مەنتیقیش لەبەر ئیستیدلال
بۆ ناسینی ذات بە شێوەی کەمال
تەرجەمە کران بۆ ئەهلی ئیسلام
تا بە ئیستیدلال بــگەن بە مەرام
جا لەبەر کەشف‌و ئیزهاری سەواب
دانرا عیلمی ئەبحاس‌و ئاداب
ئەمـــانە هــــەموو پێویستی دینن
هەموو وەسیلەی ڕێــگەی یەقینن

ئەوکەسەی دژە بە فـــەهمی عولووم
ئەیەوێ بژی بە جەهلی مەحتووم
ئەگینا عیلمی ئیسلامی گشتی
مایەی ڕەشـــادە بۆ وردو دشتی
هەرکەس عولەمای خۆش‌نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگـــاتە مەنزڵ

عیلمی ئوسووڵی فیقهـ

زانا بەرزەکان خـــاوەن ئیهتیمام
بۆ زەبتی یاسای دەلیلی ئەحکام
بۆ وێنەکە ئەمر لەبۆ ئیجابە
نەهی بۆ تەحریم ڕاستەو سـەوابە
دەلالەتی عـــام قـەتعی یا زەننی
خاس لە جێـگای عام بە شێوەی فەننی
سوننەت قەول‌و فیعل کاتی ئیستیدلال
کامیان ڕاجیحە لای ئەهلی کەمال
ئیجماع حوججەتە یا حوججەت نی‌یە
ئەنجامی قیاس لە دینا چی‌یە
عیلمی ئوسووڵی فیقهی موبارەك
دانرا لەسـەر یاسـاو تەدارەك
ئیمامی بەرزی شافیعیی زانا
لە ئوسووڵەدا (رسالە)ی دانا
تەرجەمە کرا بە گـــەلێ زمـــان
خوێندرایەوە لـــە زۆر وڵاتان

ئەم عیلمە گەلێ بەرزو شەریفە
هۆی شارەزاییی ئەهلی تەکلیفە
یەکێ بیزانێو بڕوانێ لەبۆی
ئەیـکا بە جوزئی ئیمان لەبۆ خۆی
جا لەم فەننەدا فوقەهای دنیا
کتێبی زۆری بەکەڵـکیان دانا
خـودا جـەزایان پێ بدا زیاتر
بە ڕەحمەتی خۆی باتینو زاهیر
زەخیرەیێ بوو ئەم عیلمە بە حەق
ڕووناکیی دڵە بە وێنەی شەفەق
خودا ڕازی بێ لە ئەسڵی ئوسوول
عیلمی ئەوانە وەسیلەی وسوول
هەرکەس ئەمانەی خۆشنەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگاتە مەنزڵ

عیلمی ئوسووڵی دین

پاش عەهدی ئەسحاب ، عەهدی تابیعین
(رضي الله عنهم اجمعين)
هەندێ پەیدا بوون بە هەواو هەوەس
دەمیان درێژ کرد بۆ تەئویلی نەس
زیانی زۆریان گەیاند بە ئیسلام
عالەمیان پڕ کرد لە هـەوای ئەوهام
واسیلی کوڕی عـــەتا دەرپەڕی
لـە ئەڵقەی دەرزی حەسەنی بەسری

خۆی و ئەوانەی کـــەوا بەپەلە
دوای کەوتن ، ناویان نان (موعتەزیلە)
چەند فـکری ناجۆر ، چـەند عەقیدەی لار
کەوتە ناو خەڵـــکی مزگەوت و بازاڕ
سەرەتای قـەرنی چوارەمی هیجری
ئەبولحەسەنی لەقەب ئەشعەری
لـە شاری بەسرە ناوبانـگی دەرکرد
هێرشی بۆ ســەر ئەهلی بیدعەت برد
بە عیلم و دین و فەلسەفەی ئیسلام
مەهتووکی کردن لەناو خاس و عام
عەقیدەی بە حەق تازە کردەوە
گرەوی لەوان هەموو بردەوە
جا هات بۆ بەغدا پێتەختی ئیسلام
بۆ دەرخستنی عەقیدەو ئەحکام
هەم ئەبومەنسوور ماتوریدی خاك
خاوەن دەروونی خاوێن و ڕووناك
ئەمیش وەکوو ئەو لە سەمەرقەندا
پیشانی خەڵـکی ئەدا ڕێی هودا
ئەم دوو ئیمامە بوون بە پێشەوا
لە خۆرهەڵاتۆ هـەتا خۆرئاوا
عیلمی کـەلامیان گەیاند بە عالەم
بوون بە مایەی خێر بۆ بەنیئادەم
هەرکەس ئەوانەی خۆش نەوێ بە دڵ
کوێرو گومڕایە ، ناگاتە مـەنزڵ

زانایانی دین

لەو ڕۆژانەوە تا ڕۆژی ئەمڕۆ
زانا ڕەهبەر بوون بۆ منو بۆ تۆ
ئەوان چرا بوون بۆ موسوڵمانان
بۆ ڕوونکردنەوەی ئەحکامی ئیمان
گەلێ زانای بەرز بەگوێرەی توانا
عومری عەزیزی خۆی بۆ دین دانا
وەکوو ئیمامی بەرزی غەزالی
یا فەخری ڕازیی مەرتەبە عالی
وەك سەيد شەریف زانای جورجانی
سەعدی مولەقەب بە تەفتازانی
وەکوو ئەسعەدی دەووانی نەسەب
وەکوو جەلالی کوڕی خۆش مەشرەب
وەکوو زەینەددین کوردی بەلاتی
وەك حەیدەری‌یان لە خۆشناوەتی
وەکوو مەولانا خالیدی دڵبەند
یەکە مورشیدی ڕێـگەی نەقشبەند
وەکوو شێخ قەسیم ، وەکو مزووری
وەك بنەماڵەی ناو شارەزووری
وەك ئیبنوڕەسوول ، وەکوو زەهاوی
کە لە عالەما مەشهوورە ناوی
وەك ئیبنوئادەم ئەگـەر بنوێنی
وەکوو نۆدشیو مەلای پێنجوێنی

وەك ماموستاکەی پایە برنجی
یانێ مەولانا عەلی قزلجی
وەکوو ماموستای لێوان گولاغی
شێخ عومەر مەشهوور ئیبنوقەرەداغی
وەکوو نۆدشیی لە ماڵ ئاوارە
یا قوتابی‌یەکەی : مەلای بیارە
هەرکەس ئەمانەی خۆش نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگاتە مەنزڵ

ئەولیاو خاوەن تەریقەتەکان

دیارە لای زانا بە شێوەی تەحقیق
چۆن بوو ئەحواڵی بووبەکری سیددیق
چۆن بوون عومەرو عوسمانو عەلی
بۆ زیکری سیرڕی ، بۆ زیکری جەلی
ئەو ئەسحابانەی (أفضل البشر)
بە ئیتتیباعی حەزرەتی ڕەهبەر
نووری دەروونی حەزرەتیان بۆ هات
بوون بە چرای دین بۆ کاتی زوڵمات
جا وا دڵ بەدڵ یاخود دەم بەدەم
هاتە خوارەوە ئەو ذیکرە سەرجەم
سەلمانو قاسم جەعفەری سادق
لە سیددیقەوە بە شێوەی لایق
حەسەنی بەسری لای ئیمام عەلی
بوو بە خاوەنی نووری تەجەللی

ئەو نوورە کەوا لەلای ئەوان بوو
باعیسی نووری ڕۆژو شــەوان بوو
گەیشت بەمانەیش بە فەزڵی خودا
جا لەبۆ عالەم بوون بە موقتەدا
هەمووی خولاسەی ئیتتیباعی دین
لەسەر سوننەتی (خیر المرسلین)
شەوقی دایەوە بە ڕووی دنیادا
خەڵــکی ڕاکێشا بەلای خودادا
بە ئیخلاسی دڵ کەوتنە کردەوە
بۆیە گرەویان لە عام بردەوە
ڕەفتاریان هەموو بە وێنەی ڕەهبەر
دایم ملکەچ بوون بۆ قەزاو قەدەر
دوور بوون لە دنیای بێبەهای فانی
مەگەر پێویستی ژینی ئینسانی
دەم بە زیکری حەق ، دڵ لای خوداوە
سەریان نایەوە بە تەجەللاوە
ئیرشادیان ئەکرد بە دەم بە قەڵەم
خزمەتیان ئەکرد بە عــەتاو کەرەم
دڵی عالەمیان پڕ کرد لە پڕتەو
بوو بە ڕۆژ بۆیان کاتی نیوە شەو
بەهرەیان بۆ هات بە کەشفی ئەستار
شەوی تاریکیان لێ بوو بە نەهار
دڵیان ئەبرژا بە ناری ئەنوار
نەقشیان ئەکرد بە نەقشی ئەسرار

بۆیە (محمد) پیری ئەرجومەند
مەشهوور بوو بە ناو (شاهی نەقشبەند)
ڕۆحیان پەروازی ئەکرد وەکوو باز
بە بێتەفاوت بۆ شامو شیراز
لەبەرئەمەیە کـــە بازی ئەشهەب
بۆ عەبدولقادر بووە بە لەقەب
زۆر زۆر توانا بوون لەسەر تێکۆشین
بۆ تەسفیەی دڵ بە جەفا نۆشین
یەکێ بە خەڵوەت ، یەکێ بە ئەزکار
یەکێ بە ڕۆژوو بۆ ڕەزای جەببار
یەکێ بە عەتا ، یەکێ بە خزمەت
یەکێ بە پەندو وەعزو نەسیحەت
خزمەتیان فەرموو بە دینی ئیسلام
بە بێجیاوازی بۆ خاسو بۆ عام
بەم بەهرە بەرزە بوون بە خاوەن جاه
بۆ داماوان بوون بە پشتو پەناه
ئەمـانە هـەموو خاسەی ئوممەتن
مەوریدی نوورو فەیزو ڕەحمەتن
هەرکەس ئەمانەی خۆش نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگاتە مەنزڵ

★ ★ ★

زیارەتی پیاوچاك بەهرەیە بۆمان
بۆ هێزی دڵو بۆ نووری ئیمان

حوبی یه‌کتری ناو موسوڵمانان
سوننه‌تی دینـــه‌و نه‌ریتی ژیان
(المتحابان في ظل العرشِ)
بخوێنه‌ره‌وه له‌بۆ دڵخۆشی
ده‌رزی ئادابی زیکری خوداوه‌ند
وه‌ربگره لێیان ئه‌بی به‌هره‌مه‌ند
ده‌رزێ به‌سوود بێ بۆ دینی ئینسان
فه‌رزه‌و مایه‌یه بۆ خێرو ئیحسان
واجبه له‌سه‌ر ئینسانی عاقڵ
موبالات نه‌کا به قسه‌ی غافڵ
دوعای خێریشیان له حاڵی حه‌یات
دیاره له دینا ، پێی ناوێ ئیسپات
پاش وه‌فاتیشیان غه‌یره مه‌منوعه
ئه‌سڵی ئیباحه به حه‌ق مه‌سموعه
(ولا تشد الرحالُ) له‌بۆ
نوێژی مزگه‌وته حاڵی ببه زوو
به نه‌سسی ئایه‌ت نه‌بی ڕووداره
تـــکا په‌سه‌ندی لای کردگاره
خاوه‌نی جاهــه له باره‌گادا
دوعای قوبووڵه له حوزوور خوادا
(ئیستیمداد) مه‌عنای داوای مه‌دده‌ده
مه‌دده‌د یارمه‌تیی ئه‌رواحی عه‌بده
هیممه‌ت بۆ ڕۆحه ، ڕۆح پایه‌داره
قه‌دری هه‌میشه‌و به ئیعتیباره

بەراورد کرا نەك جارێ چەند جار
بۆ چاری موشکوڵ بۆ شیفای ئازار
ئیستیغاسە هەم داوای نەجدەیە
نەجدەی ڕۆحی پاك لەبۆ بەندەیە
تەوەسسول بە ڕووی کردەوەکەی خۆی
حەدیس ئەفەرمێ سوودی هەیە بۆی
هەروا بە حەققی گشت پێغەمبەران
قسەی حەزرەتە سوود بەخشە بۆمان
لە کاتی دەفنی والیدەی عەلی
شوبهەی تیا نییەو ڕووناکەو جەلی
بە حەق ئەوانەی ئەڕۆن بۆ مزگەوت
ویردی گشتییە نەك لەسەر هەڵکەوت
تەوەسسولەکەی عومەر بە عەبباس
بۆ دڵی عاقڵ ناهێڵێ وەسواس
داوای صەحابە بۆ دوعای حەزرەت
باران بباریێ ، ئەشێ بۆ عیبرەت
ئەم دوعا لەپاش وەفاتی ئەو بوو
ڕۆژی ڕۆشن بوو ، نەوەك بە شەو بوو
خۆلاسە دوعاو هیممەت بۆ ڕۆحە
ڕۆحیش خالیدەو خاوەن فوتووحە
ئینسان بفامێو نەمرێ بە خامی
بە حەق وەرئەگرێ پایەو مەقامی
(وکان أبوهما صالحا)
موژدەیە لەبۆ دەستەی سولەحا

لقێ داری تەڕ ئەگەر بەسوودە
دوعای ڕۆحی پاك بۆ نامەقسوودە
(حجر الاسود) بەردی دیوارە
لەلای حاجی‌یان بە ئیعتیبارە
کە ئیستیلامی سوننەت بێ بۆمان
فەرزە تێ‌بگەین لە کاری خۆمان
ئیجادو تەئسیر هەر بۆ خودایە
ماباقیی ئەسباب وێنەی دوعایە
وەها دامەزرا ئادابی سەلەف
لەسەر سوننەتی ڕەهبەر بۆ خەلەف
عولەما وەها تەمێ‌یان کردین
کاتێ پێکەوە مەشغووڵ بووین بە دین
چوار ئەدەب هەیە بۆ دینی ئیسلام
هەتا هەتایە بە توولی ئەییام
یەکەم فەرزی عەین ، دووهەم کیفایە
سێهەم سوننەتی موئەککەد مایە
چوارەم تەتەووع ئەویش سوننەتە
نەك وەکوو ئەوان خاوەن قیمەتە
هەر تەتەووعێ بە تۆ بێتەجێ
بیکە بۆ خوداو گوێت لە کەس نەبێ
بەڵێ ئەگەر نەهی وارید بوو لەوا
مەیکەو دانیشە بۆ خۆت ماڵاوا
دەلیلی دینی‌یش کیتابەو سوننەت
ئیجتیهاد لەگەڵ ئیجماعی ئوممەت

بیدعەت لە عورفی شەرعا بزانە
ئەبێ خاریج بێ لەم چوار بەشانە
نەك بۆ شتێکە ئەوسا نەبووبێ
ئیستە موسوڵمان بیهێنێتەجێ
ئەگینا چایی یا خۆشاوی سێو
ئەبێ حەرام بێ نەینێتە سەر لێو
ئێمە تابیعی عولەمای دینین
یەعنی تابیعی موجتەهیدینین
ئەوان زانا بوون بۆ مەعنای قورئان
ئەوان خادیم بوون نەك خەڵـکی نەزان
ئەوان بە تەفسیل هاتن بە دەلیل
ئەوان مانیع بوون لە دەردی تەزلیل
ئەوان لە ئەهلی (خیر القرون)ن
خاوەنی ئەجری غەیرە مەمنوونن
هەرکەس ئەوانەی خۆش نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگاتە مەنزڵ

ئیمانو ئیحسانو ئیسلامو مەحەببەت

خەسڵەتی ئیسلام دوازدە خەسڵەتن
وەریان بـگرە لێم مایەی ڕەحمەتن
ئیمان بە خوداو فریشتەو ڕەهبەر
بەو کتێبانەی وا هاتن لەسەر

بە قەزاو قەدەر لای خودای ئەکبەر
بە ڕۆژی جەزا هەمووی سەرانسەر
ئەمانە هەموو بیرو باوەڕن
وان لەناو دڵدا باعیسی فەڕن
ئیسلامی یەتە بە شەهادەتەین
پێنج فەرزەی نوێژە فەرزن لەسەر عەین
زەکاتەو ڕۆژوو و حەجی بەیتوڵڵا
دوازدەهەم ئیحسان حاڵی (مع الله)
یەعنی عیبادەت بـکەی بۆ خودا
(كأنك ترى أو هو يرى)
ئیتر ماباقی ئیخلاسە بە دڵ
ئەگینا ئیفلاس بۆت ئەبێ بە جل
وەکوو ئەمانە پێویستن بۆ تۆ
پێنج مەحەبەتی دوور لە گفتوگۆ
مەحەببەت لەبۆ خوای پەروەردگار
مەحەببەت لەبۆ ڕەسوولی نازدار
لەبۆ ئەسحابەیش (مع الابتهاج)
شامیلە لەبۆ ئال (مع الازواج)
مەحەبەی ئەعلام لە موجتەهیدین
هەروا سایری عولەمای عامیلین
مەحەبەی هەموو ئەولیای کیرام
سەرۆکی عادیل وەلی یە بۆ عام
بە بێ مەحەببەت سەعی عەبەسە
ئەوکەسەی کەسە حەرفێکی بەسە

ئەمەیە دەرزی بەڕێزی (نامی)
بۆ چینی ڕۆڵەی بەرزی ئیسلامی
قەت بەرناگرێ درەختی ئیمان
هەتا ئاو نەدرێ بە ئاوی ژیان
واتە ئیخلاسی ئینسان بۆ خودا
بۆ ڕەهبەر واتە بۆ (رسول الله)
بۆ کتێبی حەق ، بۆ گەورەی ئیسلام
لەپاش ئەمانە بۆ عامەی ئەنام
ئەبووڕوقی‌یە تەمیمی داری
ڕازی بێ لەو حەزرەتی باری
ئەڵێ خۆم بیستم لە دەمی حەزرەت
دین نەسیحەتە لەسەر حەقیقەت
نەسیحەت واتە دڵسۆزی‌و ڕاسی
یەکەمجار بە حەق بە خودا ناسی
لەبۆ ڕەهبەرو کتێب‌و ئەمیر
بۆ تێکڕای بەشەر سەغیرو کەبیر
تو خودا دینێ دڵسۆزیی نەبێ
پێم‌بڵێن چلۆن پیرۆزیی ئەبێ
هەرکەس ئەمانەی خۆش‌نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگـاتە مەنزڵ

★ ★ ★

تەمێ‌و تەربی‌یە بۆ ڕۆڵەی هوشیار
ئەیـکا بە فەردی فەردی ڕۆژگار

بە بێتەربی‌یەت کەس نەبوو بە کەس
وەهایە یاسای خودای فریادڕەس
خێرو شەڕ هەمووی لەسەر عادەتە
لەبۆ مەعسی‌یەت یا عیبادەتە
ڕۆڵە منداڵە هەتا حەوتساڵی
لەم تەئریخەوە هەتا کەماڵی
واتە تا بولووغ ئەوجار دەمارە
هەتا بیستوپێنج وێنەی ڕەشمارە

خودا خاوەنی هەموو شتێکە

خودا تۆ ذاتی پەروەردگاری
دارای گۆڕینی ڕووی ڕۆژگاری
خاوەن سیفاتی سەلبی‌و ئیجابی
خاوەن ئەحکامی حورمەو ئیجابی
باران ئەڕژێنی بەسەر بساتا
ئەبی بە ڕەحمەت لە کائیناتا
بۆ دار ، بۆ گیا ، لەبۆ کشتوکاڵ
لەبۆ واریدات بڕێتەوە ماڵ
گەلێ شت دەردێ لە قووڵی زەوی
ئەبێ بە ژیوار بۆ بەرزو نەوی
لە هەندێ جێ خار ، لە هەندێ جێ گوڵ
ئەبرێ بۆ جوانی لە ماڵو مەنزڵ
گوڵی خاوەن‌بۆن گوڵی بێ‌بۆیە
گوڵی زینەتی بەرچاوی تۆیە

بۆ جینسی حەیوان ئەنواع و ئەسناف
بۆ هەرکام تەبعی سافە یا ناساف
ئەو غەریزەیە خەڵاتێ وایە
لێی نابێتەوە هــەتا هــەتایە
دیارە هەموویشی لەگەڵ حیکمەتە
نیسبەت بە خالق شیرین سنعەتە
بە ڕەحمەتی خۆت عەقڵت بەخشیوە
بە چاوو بە گوێ شەخست نەخشیوە
ڕەهبەریشت نارد زیاد لەوانە
لەگەڵ ئوسووڵو یاسای زەمانە
عوزر نەماوە بۆ ئینسانی ژیر
بەرابەر بە حەق لای خودای خەبیر
ئەوەندە ئەڵێم بە ڕەحمەتی خۆت
بمانپارێزە لە زەحمەتی خۆت
(نامی) شەوو ڕۆژ ئەپاڕێتەوە
بە تاوانەوە قەت نەتلێتەوە

هوشیار ئەزانێ

هوشیار ئەزانێ لــەم ڕووی جیهانە
چی‌یە مەبەستی پیسی بێگانە
مەبەستی ڕاوی موسوڵمانانە
تا خۆی ببێتە پاشای زەمــانە

ئینسان پێویستە قەدری خۆی بگرێ
تا لە عالەما بژێت و نەمرێ

تێکۆشێ لەبۆ ئیسلاحی دەوری
تا دوژمن نەیێ شوێنی دابگری

بەرباد کردنی ئوممەتی گەورە
ئەسبابی زۆر بوو بە یاسای دەورە

یەکەم ئیبادەی یاسای تەعلیمە
تەعلیمی کەلام خودای عەزیمە

ئەوەی پێویستە بۆ فامی قورئان
نەیانهێشتەوە لەسەر ڕووی جیهان

دووەم تەفرەقەی گەلانە هەموو
تا ببنە دوژمن بۆ یەك یەکو دوو

سێهەم گۆڕینی یاسای خانەدان
لە دەرو لە ماڵ زاهیرو پەنهان

لە ناو ماڵانا ئەسبابی عوشرەت
لە دەر دوورکەوتن لە یاسای حورمەت

ڕێویی ئورووپا شێری مەیدانە
شێری نیشتمان ڕێویی کێوانە

نەزانی ئەوان پرۆفیسۆرە
زانای نیشتمان لە شوعوور دوورە

هەتا نەزانین مەعنای فام چی‌یە
نازانین ئەوان شوعووریان نی‌یە

هەتا یەکنەگرین بە دڵو بە گیان
ناکەوینە سەر شەقامی ژیان
(نامی) مەبەستی خاوێنیی دڵە
دڵ خاوێن دارای ماڵو مەنزڵە

بەختیار کێیە

سەعید لە ژینا واتە بەختیار
ئەوەی لــە ژینا وریا بێو هوشیار
ئامۆژگاریو پەند وەربگرێ بە دڵ
لە ڕووداوەکان تەواوو کامڵ
لە بەندی خەڵــکی پەندێ وەربگرێ
چجای بەندی خۆی هەتاکو ئەمرێ
هەرکەس لە ڕووداو عیبرەت وەرنەگرێ
بە حەسرەتەوە ئەژی تا ئەمرێ
فەرزە بزانن ئەوەی قـــەزایە
ئەبێ بێتەجێ حوکمی خودایە
(یمحو الله ما یشا ، ویثبت)
لەسەر موعەللەق واریدەو سابیت
بێفەرقە لـــەوا گـەداو پادشـــا
(یجري بحکمه کل مـــا یشا)
کـــەواتە پارێز قـــەزا لانادا
هوشیار لـــەم قسە ملی بانادا

ئێمــــه کــه پارێز ئەکەین لــــه کاران
دوور ئەبینـــەوه لــــه شاری مــاران
لەبەرئەوەیە نازانین کـــه کـــام
بەڵامان تووش دێ تا ڕۆژی ئاکـــام
گلەیی مەکـه لـه ڕووی ڕۆزگـار
لەگـەڵ قـەزادا مەڕۆرە پەیـکار
ئەوەندە هــــەیه بەقـــەد عەقڵی خۆ
به ڕێـگای تەختو بێدڕکـــا بڕۆ
ئیتر نازانم مـــارێ دەرئەچێ
پێمـــەوه ئەداو گیـــانم دەرئەچێ
(الحاصل) ئینسان تا لەســەر ئەرزە
دەفعو جەزبەکەی لـــه ژینـــا فـەرزە
ئەوەند ئەزانێ (نامی) لـــه دنیـــا
هوشیاری فـەرزە بۆ شەخسی وریا
(نابێو ناکرێ) نی‌یه لـــه دنیـــا
له مێژووی دنیا لـه بەری تا دوا
چـــەند دەریا وشکیی هـاتووه بەسـەریا
چەند ئەرزی وشـکان بووه بـه دەریا
چەند کێو بوون به دەشت به مەکینەی کار
بوون به مەزرەعەی ئینسانی سەردار
جـــا نەخوازەڵڵا زەلزەلەو بورکـــان
کێو بڕووخێنێ به هێزی تەکان
چـەند لاتو لەوار بوون به بازرگان
چـەند بازرگان بوون به گەدای شـاران

چـــەند سیاچارە قـــەزا وەرگەڕا
بوون بە پادشای ناو کۆشكو سەرا
بڕوانە (ئەیاز) دامـــاوو نابوود
گــەڕا بە وەزیر لای سوڵتان مەحموود
چەندیش وەزیران کەوتـــە ناو زنجیر
بە حەسرەت مردن بێچارەو تەدبیر
قـەت غافڵ نابێ ئینسانی هوشیار
لـە قـەزای خودای بەدەستو قەهـار
ئەغلەب ئەسبابی هێرشی نەگبـــەت
دێتـە سـەر هەواو کوفرانی نیعمەت
ئەزانی ئەگـەر حەقیقەت ناسی
شـەڕ نی‌یە بـــگا بە ناسوپاسی
پاش ناسوپاسی هــــەر ستەمکاری
ئەبێ بـــە مـــایە بۆ گرفتـــاری
خودا بە کـــەرەم لابدا (نامی)
لـە هـەرچی هۆیە لـەبۆ ناکـــامی

دنیا بۆ تۆیە

هـەتاوی بەرزی چــــەرخی ئاسمان
بووە بە مـــایەی جـوانی بۆ جیهـــان
مانگ یاوەریەتی بۆ کـــاتی شـەوان
بەم دوو پڕتەوە خۆش ئەبێ ژیان
ئەستێرەکانی ئاسمان هــــەموو
مـــایەی ڕزگارین لانادەن بە موو

شەمسەی قـەلادەی ڕشتەی ئەصفیا
یەعنی (محمـد) خـەتمی ئەنبیا
ئەو زاتە کـــەوا سەرکەوت بە میعراج
لەلای خـــوداوە بوو بە خـــاوەن تاج
لەگـــەڵ خولەفاو یارانی بەرزی
خـــاوەن مەقامی هـــەموو سـەر ئەرزی
هـــەموو بۆ سوودی ئادەمی هـــاتن
هـــەموو بۆ ئێمـــە مـایەی نەجاتن
مـــایەی ڕزگارین لـە تاریـکیی دڵ
مایەی ڕووناکین بۆ ڕێـگەو مـەنزڵ
بێجـگە لـــە بەهرەی ڕێنوماکانت
ئەهلی تەعلیمی دینو ئیمانت
بێجگە لـە مـەردی فـەردی خانەدان
خانەدانی دین خـاوەن تەقواکان
بێجـگە لـە دەشتو ڕووباری سـارا
کـە گـەدا ئەکـــەن بە شەخسی دارا
بێجگە لـە بەفرو بارانی قـــەوی
دێتـە خوارەوە بۆ تەختی زەوی
هـــەموو خزمـــەتی تۆ ئەکەن بە دڵ
هـــەتا لـە گۆڕا دائەگری مـــەنزڵ
بۆ ئینساف نادەی لابـکەیتەوە
جـــەزای نیعمەتی حـــەق بدەیتەوە
لـە شـەوو ڕۆژا ماوەیەك سـەعات
خۆت مەشغووڵ بـکەی بە مـایەی تاعات

دامەزراوی مەرجی پیرۆزی‌یە

ڕەنــگێکم ئەوێ بۆیەکـــار نەبێ
دەنگێکم ئەوێ بەدوتار نەبێ
عەقڵێکم ئەوێ هەرزەکار نەبێ
نەقڵێکم ئەوێ بێمەدار نەبێ
خـــاوەن دەنگەکەم خاتری جەم بێ
دڵی مـەربووتی میری ئەکرەم بێ
بە دڵ بانگ بـکا لـە دڵ نەك بە دەم
دڵ بەو ئاوازە خـــاڵی بێ لـــە غەم
یانێ ئەو دەنــگە قوولەی کۆ نەبێ
بە وێنــەی دەنــگی منو تۆ نەبێ
ئەم هـەموە هـەرا ئەکرێ لــەم سەرا
بۆ سوودێ نادا بـە خزمو برا
دەنگۆدەرەکان بێئاگان لـــە خــۆ
چۆن سوودیان ئەبێ لەبۆ مـــنو تۆ
نازانی خــەوێ ئەبینی بە شــەو
دڵت پڕ ئەبێ لـــە نوورو پڕنەو
چونـکە ئەو لیقا لیقای ئەرواحـــە
ئەرواح بە ئەرواح ئەگـــا بە ڕاحـە
ئەگینا سرِنا گوێچکە کـاس ئەکـا
لـە خـەوی شـەوان تۆ هـەراس ئەکا
گـەلێ حـەیرانم لـەم دەنـگە ـ دەنـگە
لەم کاروانەی مل پڕ لـە زەنـگە

بەتایبەت ئەگەر سەرقەتار کوێر بێ
نابەڵەد لە ڕێو دەروازەی دێر بێ
برا بۆ ڕەزای خودای عالەمین
لەبۆ ئیتاعەی مەولای مورسەلین
بگەڕێنەوە لە هەوای غەفڵەت
بەرەو ڕووی صەفاو دەروازەی ڕەحمەت

یەکێتیو تێکۆشین

سەرۆکی تاجی سەری تێکۆشە
داماوی باجی لەشی نەخۆشە
دوو برا یەك دڵ ئەبنە دوو چرا
ڕووناکی ئەدەن بە دەورو بەرا
یەکێتی تاجە، یەکێتی تەختە
یەکێتی نەجمەی شانی خۆش بەختە
زانستو پیشەو تێکۆشین بۆ کار
کۆمەڵی بێسەر ئەکەن بە سەردار
گەلی بێسامان دائیم مل کزە
گەلەی بێشوان بۆ گورگو دزە
گەلی بەختیار بە هۆشو گۆشن
بە یاسای ڕەسا دائیم دڵخۆشن
بە تەوازوعو بە شەرمو حەیا
بە سەبرو نەرمی ئەبن بە دەریا
بە ڕاوێژ ئەڕۆن بۆ کاری موشکوڵ
یەکیان لەبۆ حەل دێتە جێگەی کول

ئەمانەن ئەبن بە بەندەی خـــودا
چرایان ئەگرێ لـــە نیوەشەودا

★ ★ ★

گـەلی بەدبەختیش هـەوا پەرستن
بە شــەوو بە ڕۆژ سەرخۆش و مەستن
هـــەوا بە نەوعێ کەللەیان ئەگرێ
ڕێــگەی هەناسەی دەماخیان نەدرێ
بەرگیـــان ئەبێ هـەموو سوندوس بێ
گۆزەڵەی دەمیـــان ئەبێ لـە مس بێ
پشیلەی ماڵیان ئەبێ پڵنگ بێ
لەگـەڵ گەمـالا مەیلی لـە جەنگ بێ
هێلکەی مریشکیان دوو زەردێنەیە
بزنیـــان مانـــگای گوان پنـەیە
کـــاتی هەیهاتیش بزنێ گەڕۆڵە
تەقەیێکی بیست داماوی دۆڵە

حەق و ناحەق

لەوکاتەوە ئەرز ئاوەدان بووە
ئادەمیزادی تیـــا دروست بووە
هەمیشە جەنـــگە لـــەناو دنیـــادا
بە وێنەی شەپۆل لـە ڕووی دەریادا
بەشێ لەســەر حـەق بەشێ بە ناحـــەق
بەشێکی ژیرەو بەشێکی ئەحمـــەق

بەشێکی لەسەر حەق داوا ئەکا
بەشێ بە ناحەق هەر غەوغا ئەکا
ناحەق تاریکە تاریکتر لە شەو
حەق ڕووناکەو جوان کانە بۆ پرتەو
خودایش هەمیشە بۆ فامی وریا
پۆل پۆل ناردوویە گرۆی ئەنبیا
ڕەهبەرانی بەرز لە پێغەمبەران
مەردانی ڕەسا لە **موعتەبەران**
یانێ بزانن کە بەشەر سەیرە
دوو بەشی شەڕەو بەشێکی خەیرە
ئایەی (بعضكم لبعض عدو)
دەلیلە بۆ تۆ بە بێ یەکو دوو
کاتێ کە ئادەم هاتە خوارەوە
بە کەرامەتو ئیعتیبارەوە
هەندێ نەتەوە لەوو لە حەووا
پەیدا بوون لەسەر ئەرزی پڕ هەوا
هابیلو قابیل کە دوو برا بوون
بە سافیی ناوچاو وێنەی چرا بوون
یەکەم ڕووداوی ناباری هابیل
قەتڵی ستەم بوو بۆ زاتی قابیل
جا وەرە مەرە لەو ڕەشەبایە
کە برا برا بکوژێ بێمایە
ئەڵبەتە سەبەب هێزی هەوا بوو
ئەنا بە ناحەق بۆچی ئا وا بوو

لەو ڕۆژەوە وا دنیایە
ئەمە ئەزانێ ئەوەی وریایە
هەمیشە جەنگە لە ڕووی دنیادا
چ لە وشکانو چ لە دەریادا
حەقەو بەتاڵی تاریکەشەوە
ئەو هێرش بۆ ئەم ، ئەم لەبۆ ئەوە
خودا هەمیشە بۆ عەونی وریا
پۆل پۆل ناردوویە گرۆی ئەنبیا
لە (وصف الحال)ە بە بێ یەكو دوو
ئایەی (بعضكم لبعض عدو)
پاش هاتنە خواری باپیرەی هەموان
لەگەڵ حەووادا بۆسەر ئەرزی پان
یەکەم ڕووداوی ناپەسەندو زوشت
ئەوەبوو هابیل چوو قابیلی کوشت
جا وەرە مەمرە لە دەست کاری وا
برا بێ سەری برای خۆی بخوا
هاتنە خوارەوە تا نووح پێغەمبەر
بە کارەساتی بێ سەرو بێ بەر
هیچ چارە نەما مەگەر بە تۆفان
ئەو گەلە گورگە هەموویان فەوتان
وەرە خوارەوە لەبۆ قەومی (عاد)
ئەهلی ستەمو بێدادیی (شەدداد)
بگەڕێرەوە بۆ خێڵی (ثەموود)
بۆ ژێراوژێریی وڵاتی نابوود

ئەمجـــار بێرە سـەیر بۆ سەر ئیبراهیم
نیزاعی لەگـــەڵ نەمروودی لەئیم
بیرە خوارۆتر بۆ فیرعەونەکان
ستەمیان گەیـیـە گشت کـەونو مەکان
هەرکەسێ عیبرەت بەمـــانە نەگرێ
نەبوونی چاکە ، با بڕوا ، بمرێ

★ ★ ★

یادێ پێویستە بۆ زاتی خـــەلیل
باوکی ئیسحاقو باوکی ئیسماعیل
باوکی ئەنبیای غـــەربی ئاسیا
پڕی کرد لــە نوور سەرانسەر دنیـــا
هـاتە دنیـــاوە لـە خـاکی عێراق
لە (کووثا)ی بابل (أحسن الآفاق)
یاخود لە (شەرقات) یا (شووش)ی عەقرە
بۆ هەرکامیان بێ بەهـــانە مەگرە
لــە بنەماڵەی (بیت الاصنام) بوو
مەرکەزی عیززو جێی ئیحتیرام بوو
خـــوا تەوفیقی دا ڕووی کردە خـــودا
کـــەوتە کێشەوە لەگـــەڵ نەمروودا
پاش گێرەو کێشەو دەمەقاڵەی زۆر
فەرمـــانی دەرکرد نەمروودی ناجۆر
ئاگرێـکی زلیان کردەوە بە تاو
بۆ ئیبراهیمی دڵ بۆ حـــەق سووتاو

بەپێی دابی وەخت بەهۆی مەنجەنیق
تووڕیان دایە ناو ئاگری حـــەریق
بەڵام بە لوتفی خـــالقی سەتتار
ئاگری لێ بوو بە باغو گوڵزار
لەپاش چەند ڕۆژێ بێ دەردو مەینەت
هـــاتە دەرەوە ســـاغو سەلامەت
نەمروود لـەم کـارە کـەوتە ناو موشکوڵ
مەسئەلەی خەلیل بوو بە باری دڵ
ئەمری‌دا خۆی‌و تاقمی هـــەموان
دەرچن لـــە عێراق بۆ خاکی کەنعان
ئەم کۆچە بۆی بوو بەخێرو ڕەحمەت
بۆ خۆی‌و نەوەی لەگەڵ گشت ئوممەت
هەرکەس بەمانە باش عیبرەت نەگرێ
هـــەر نەژی باشـــە ، با بڕوا ، بمرێ

★ ★ ★

لەپاش ئیبراهیم دەوری ئیسماعیل
ئیسحاق‌و یەعقووب لەقەب ئیسرائیل
ئیسماعیل لەســـەر ڕشتەی عەرەبە
باپیرەی حەزرەت (فخر النسب)ە
یەعقووب باپیرەی (بەنی‌ئیسرائیل)
مەعلوومە باسی یۆسفی جەلیل
کـە لـە میسرەدا دامەزرا تەواو
باوک‌و برای خۆی گشت هێنایە ناو

بەم هـەموە گـەلی بەنی ئیسرائیل
مانەوە لـــە میسر (جیلا بعـــد جیل)
ئەم میسرەیش جێگەی فیرعەونەکان بوو
جێی زوڵمو زۆرو تاوو تەکـــان بوو
فیرعەونی میسری کەوتە سەر ستەم
لەگـەڵ نەتەوەی یەعقووب بە سەرجەم
(موسى بن عمران) یەکێ بوو لـــەوان
بوو بە ڕەسوولی خودای لامەکان
ڕەوانە کرا بۆ لای ستەمکار
دەسبەردار بێ لـە کـاری بەدکار
دەسبەردار نەبوو ، خنـکا لـەناو نیل
میسریان بەجێهێشت بەنی ئیسرائیل
لـــە ئاوی دەریا گشت پەڕینەوە
بە ئێشو ئازار ، بە برینـــەوە
زۆری پێ نەچوو لەبەر سەرمەستی
ڕوویان وەرچەرخاند بۆ بتپەرستی
گوێرەکەیەکیان داڕشت بە پوختی
لـە زێڕو زیوی قەبیلەی قیبتی
دنیایان تێـکدا لە مووسای هوشیار
خۆیشیان بوون بە پەند لەبۆ ڕۆژگار
هەرکەس بەمانە باش عیبرەت نەگرێ
نەمێنێ باشـە ، با بڕوا ، بمرێ

★ ★ ★

حیکایەی دەوری بەنی ئیسرائیل
ڕیوایەتێکە عەریزو تەویل
تا دەورە گەیشت بە عیسای مەسیح
زاهیدی عالەم ، ڕەهبەری فەسیح
جوو دەورەیان دا بیکەن بە دارا
خودا ونی کرد لەناو دیارا
بەرزی کردەوە لەبۆ ئاسمان
ڕزگاری فەرموو لە جوولەکەکان
ئەم زاتە موژدەی فەرموو بە ئەحمەد
ڕەهبەری عالەم ئەسعەدو ئەمجەد
لەپاش پێنجسەدو کەسرێکو حەفتا
(ختم الانبیا) هاتو ڕاوەستا
قورئانی ڕێکرد بۆ مەردی هوشیار
شیریش بۆ سەری ئینسانی غەددار
دینی ئیسلامی بڵاو کردەوە
گرەوی لە گشت مەردان بردەوە
ئەمجارەیش خودا هاتە سەر کەرەم
ئەم ڕەهبەرەی نارد بۆ عالەم سەرجەم
یەعنی (محمد) ساحێب عیززو تاج
خاوەن خەڵاتی ئیسرا تا میعراج
لە شەرقو غەربو جونووبو شیمال
هەر باسی ئەوە بە بەختو ئیقباڵ
ئەسحابێکی بوون لە (خیر الأصحاب)
کیتابێکی بوو (أفصح الكتاب)

چوار یاری بوو یەك لــە یەك چاتر
عیلمی لـــە عیلمی عالەم زیاتر
لەگـەڵ ئەو هـەموو هـەراو غەوغادا
ئیسلام باقی‌یە لـــە ڕووی دنیـــادا
هەرکەس بەمانە زوو عیبرەت نەگرێ
نەمێنێ باشــە ، با بڕوا ، بمرێ

★ ★ ★

لـەپاش جیهـــادو میحنـــەتی ئەییـام
ڕووناکی داکـەوت بۆ خەڵـکی بە عـام
هـــەرکەس بزانێ ئەحـــواڵی ڕەهبـــەر
هەمیشە ئەڵێ (الله اکبر)
(الله اکبر) لـــەو قەومـــە پاکـــە
کـــە پێیان دانا لەســەر ئەم خاکـــە
(الله اکبر) بۆ یارەکـــانی
لـــەبۆ ئەسحابە ئەخیارەکانی
بە مـاوەی سی سـاڵ دنیـا بوو بە باخ
هەردەو دەشتو شیو لەگـــەڵ شاخوداخ
بنیادەم دەرچـوو لـە تای سەرمەستی
ئاگرپەرستی یا بتپەرستی
ڕوویان کردە حـــەق لەســەر حەقیقەت
لەســەر ئوسووڵی دینو شەریعەت
لەگـــەڵ ئەوەشدا کـــە فیتنە زۆر بوو
دنیـــای ڕەشبەڵەك لـــە ڕەشو بۆر بوو
بەڵام بە هێزی ئەنواری ئیسلام
ئیسلام مـایەوە بە ئایینی عـــام

لەبەر پیرۆزیی ئیمامــــانی دین
زانای شەریعەت لـــە موجتەهیدین
لەســەر پیرۆزیی عولەمـــای زانا
کـــە نەحوو ســەرفو عەرووزیان دانا
لوغەت ، بەلاغە ، مەنتیقو ئاداب
ئوسووڵی دینو تەفسیری کیتاب
ئوسووڵی فیقهی بەرزی بە مــــەعنا
ڕەحمــەت لـــەوانە ئەوەیان دانا
هـــەتا ئەو یاســـا بمێنێ بۆ دین
ئیسلام پەرستان بـــە خۆشی ئەژین
خــــودا نەخواستە جۆرێـکیتر بێ
ڕۆژبەڕۆژ ئەبێ ئایین کزتر بێ
لەپاش خولەفـای بەرزی مەعنـــەوی
ڕیاســەت کـەوتە دەستی ئومـــەوی
بە مـاوەیێ کـەم لـە شـەرقو غـەربا
فەتحیـان ڕۆیشت وەکوو بای سـەبا
سـەدو سیویەکی هیجری بە ڕاسی
خەلافــەت کـەوتە دەستی عــەبباسی
مـاوەی پێنجسەد ســــاڵ بۆ خزمەتی دین
بوون بە عیمـــادی بەرزی ئاسنین
پاش صـــەدری حوکمی عەبباسییەکان
(بووەیهی) هـــاتن بوون بە حوکمڕان
پاش ئەوان حوکمی سەلجووقی دەرچوو
بو عیلمو ئایین زۆر بەخزمـــەت بوو

(نیزامی یە) یان لە بەغدا دانا
دانشگایەك بوو پڕ بوو لە زانا
هەشت هەزار نەفەر قوتابیی تیابوو
بۆ زانستو دین پشتو پەنا بوو
فیتنەی سەلیبی لەدژی ئیسلام
ڕووی کردە خاکی فەلەستینو شام
صەلاحەددینی کوردی ئەیبووبی
خودا بۆ دەفعی شەڕیان هەناردی
زۆر شوێنی لە چنگ هێنانەوەدەر
هەتا سەرەنجام ئیسلام کەوتەسەر
لەپاش ماوەیێ موغوولی غەددار
خاکی ئیسلامیان داگرت بە کوشتار
بەغدایان داگرت ، عالەمێکیان کوشت
خوێنێکی زۆریان بە بێ گوناە ڕشت
خەلیفە کوژرا ، خەلافەت تێکچوو
لە هەر لا وردە دەوڵەت پەیدا بوو
لەپاش ماوەیێ سەلجووقی یش فەوتان
تورکی عوسمانی هاتە ڕووی مەیدان
بەشێکی زۆری وڵاتی ئیسلام
کەوتە ژێر دەستیان سەرانسەر بە عام
بە دەردی ناوخۆو فیتنەی ئورووپا
ئەمانیش فەوتان تۆزیان چوو بە با
جا دنیا گۆڕا بە بارێکی تر
خولووس کەمتر بوو و فولووس زیاتر

لــه خــودام ئەوێ سەربەرزی بۆ دین
بە جـاهی حــەزرەت (خیر المرسلین)
هەرکەس بەمانە زوو عیبرەت نەگرێ
با بڕوا هــەتا بە حەسرەت ئەمرێ

★ ★ ★

سیرڕی شۆڕش‌و غەوغای ئەم دنیـــا
نەفسی ئینسانەو زانستەو هـــەوا
بەکەشمەکەشە وەزعی عالەمی
ژیان زەحمـــــەتە لەبۆ ئادەمی
لەســەر بەراورد خانەدانەکان
بە عەقڵ‌و بە عیلم کەوتنـــە تەکان
هـــەتا گەیشتن بە پایەی باڵا
لەسـەر بانی دڵ هەڵیانکرد ئاڵا
هــەتا بە ئەخلاق ژیان لەسـەر حـــەق
هـــەر بەرزەوە بوون تەبەق بە تەبەق
کـاتێ پاش ئەوان دەرکـەوتن ئەولاد
نەتەوەی بەدخووی بەدکـارو نیهـاد
هاتنـــە دەرەوە بە وێنـــەی شەیتان
شەیتان بوو بە برای هاوپشتی ئەوان
هــەزار ئاشووبیان ناوە بۆ عالـــەم
نەك هـــەر بۆ خۆیان ، بۆگشت بنیادەم
جـــا فیتنە بۆ عـــام پەرە ئەسێنێ
دوژمن بوختانی زۆر دائەهێنێ

هـــەتا ئەو چینـــە ئەڕۆن بە ناکام
کەس ئارام نابێ لـــە فیتنەی عەوام
جـــا چاری چینی داهاتووی تازە
ڕازێـکە ، بەڵام شیرینتر ڕازە

یاسا بەهێز ئەبێ

هێزێـکی توندە بە دڵو بەگیـــان
ڕێكبخا بۆ عـــام یاســا بۆ ژیان
یەکـــەم بە تەمێو تەربیـــەی ناو مـــاڵ
بۆ کوڕو بۆ کچ بۆ گـــەورەو منـــاڵ
ئەوجـــا خوێندنی باش لـــە دانشگا
لەلای مامۆستای مـــەرتەبە باڵا
لەگـــەڵ چاودێریی ڕێـگەو شوێنی دین
لەســـەر مەنهەجی (خیر المرسلین)
بەمجۆرە چینی تازە پێ ئەگا
هەرکەس بەپێی خۆی لە حەق تێ ئەگا
هـــەتا بمێنێ ئـەم وەزعە چاکـــە
ســـەری ئەو چینـــە بەرەو ئەفلاکە
هـــاتو گۆڕی یان خودایش ئەیگۆڕێ
هەموو دنیایشی لێ وەرئەگەڕێ

★ ★ ★

کورتو موختەسەر گـــەلێ پێویستە
بزانن بەرزی لەســـەر زانستە

زانستی عیلمه ، عیلم بۆ عەمەل
عەمەل بەدەوام تا کاتی ئەجەل
فەن‌و سنعەت‌و پیشەسازیی تۆ
پادشا ئەکا بە هاوڕازی تۆ
سوودی ئەمانەیش بەقەد ئەخلاقە
ئەخلاق باعیسی خۆشیی ئافاقە
هەروەکوو ژیان ئەیامی ئەوێ
ئەخلاقی پاکیش دەوامی ئەوێ
مادەم کە ئەرزو هەواو ئاسمان
هەموو هەر ڕامن لەبۆ هەموومان
لەسەر دەریاش بی کاسەت پێ ئەوێ
بۆ پاریزی مال قاسەت پێ ئەوێ
(نامی) بە ئیخلاس ئەنووسێ بۆتان
ئیتر خۆتان‌و غیرەتی خۆتان

ئەدەب بەسوودە

ئەنجامی تەمێ نووری ئەدەبە
ئەگەر عەجەمەو ئەگەر عەرەبە
ئەدەب نەسەبەو ئەدەب حەسەبە
ئەدەب بۆ ئینسان تاجی زەهەبە
ئەدەبە ئەهلی فەرش ئەبا بۆ عەرش
بێ‌ئەدەب لە عەرش دایێ لەبۆ فەرش

ئەدەب بەرگێکی ڕەسای ڕەحمـــەتە
ئەدەب سەرچاوەی نازو نیعمـــــەتە
بەئەدەب بێ مـــاڵ بوو بە خاوەن مـــاڵ
بەئەدەب بێ حـــاڵ بوو بە خاوەن حاڵ
ئەدەب نامەحرەم ئەکا بە مەحرەم
بێکـەرەم ئەکـــا بە خـــاوەن کـەرەم
ئەدەب سوپاسە بۆ خوداو بەندە
ئەدەبە لایان زۆر ئەرجومەندە
ئەدەب وەربــگرە لـــە خاوەن ئەدەب
ئەبی بە یاری عەجـــەمو عـەرەب
موئەددەب ئەبێ بە خـــاوەن حەسەب
بێئەدەب ئەبێ بە ئەبوولەهەب
ئەدەب وەربــگرە لـــە بێئەدەبان
دوور بە لـە خوڵقو ڕەوشتی ئەوان
ئەدەب چاودێریی حـەددو حودوودە
ئەگـەر حامیدەو ئەگـەر مەحموودە
بەئەدەب ئەیاز گەیشتە مەحموود
مەحموود بەئەدەب گەیی بە مەقسوود
بۆ بەرزیی ئەدەب نەبیی عـــەرەبی
جاڕیدا کـــەوا (أدبنی ربی)
مەحەبەو سوحبەت بە مـــەرجی ئەدەب
ئینسان ئەباتە سـەر بانی حەســەب
(نامی) بەئەدەب گەیشتە پایە
سەد هەزار شوکر بەم پایەو مـــایە

مەعنای وجوودم نازانم

نازانم بەهرەو سوودی وجوودم
بێبەش لــە فەیزی کــەرەمو جوودم
ئاسارێــکی وام نیـیە لایق بێ
بەسەندی دەرگای خودای خالق بێ
نە تاعەتێکە مـــایەی جــەزا بێ
نە عیبادەتێــکە مـــایەی ڕەزا بێ
گشتی بێبەهرەو پڕ لـــە دڕکوداڵ
مشتێ ڕەزیلەی پڕ لـــە خەوشوخاڵ
بێ شوعوور ، بێ نوور ، بێ مایەو پایە
دارێــکی بێسوود ، بێ بەرو ســـایە
نە شەهادەتێ ڕووناکیی دڵ بێ
نە شەهامەتێ سوودی کامڵ بێ
نە دەستێکی بەرز بۆ سوودی عالەم
نە دوعــاو دەرمان بۆ چـــاری ئەلەم
نە نوێژێــکە وا ڕۆحم هەڵبڕێ
دەستم لــە لیتەی دنیای دوون ببڕێ
یەعنی مانیع بێ لـــە فەحشاو مونــکەر
نزیك بێتــەوە لـــە خودای ئەنوەر
نە ڕوژوێــکە بە ئیخلاسو سۆز
بتگەیەنێتە مەقـــامی پیرۆز
نە حەجێــکی ساف بۆ ماڵی خودا
نە عەمرەیێکی بێ قڕەو هـــەرا

نە دروودی پاك لـــە دەردی ڕیا
بۆ بارەگاهی خـــاوەن کیبریا
نە بیرێـکی پاك لەکـــاتی مردن
نە تەدبیرێـکی لایق بۆ کردن
بەڕاستی شەیئی وێنـەی لاشەیئم
دوور لـــە هـەتاوی نزیك لـە فەیئم
(نامی) گەر شەیئە وەگەر لاشەیئە
بە فیـدای کاڵای باڵای بێفەیئە

خودا تۆ خودای

خودا تۆ خودای بۆ هـــەموو عالەم
ئەرواحو ئەجسام گیاندارو ئادەم
بۆ ئەرزی وشکان ، بۆ دەریای ئەمواج
بۆ گەدای داماو ، بو شای خاوەن تاج
بۆ کۆسارو دەشت ، بۆ باغو گوڵزار
بۆ داری بێبەر ، لـــەبۆ بەهرەدار
ئەوەند ڕەحمەتت پانو گوشادە
دڵی تاوانبـار بە عـەفوت شـادە
بە حـەققی لوتفـو ڕەحمەتی عامت
بە فروستادەی دینی ئیسلامت
بە حەققی ئەوەی مەحبووبە بەحەق
فریشتەو پەریو ئادەمی موتڵەق

به جیلوەی بەستی بەهرەمەندانت
بە شێوەی قـــەبزی دەردمەندانت
بە نمی بارانی هـــەوری کەرەمت
بە جەمعی جوودو فەیزی نیعەمت
مادەم لـــە عـــەدەم هێنامتە وجوود
بە ئیرادەی خۆت بە ئیحسانو جوود
لە نەبوونەوە بۆ بوونەوەری
کردمت بە ئینسان بۆ بەختەوەری
با لـــەم وجوودەم بە جوودو ئیحسان
فەیزێ وەربگرم بۆ بەرزیی ئینسان
گۆڕەکەم ببێ بە گۆڕی کـــەرەم
نەك جێی کرمو مـــار بۆ ئێشو ئەلەم
هاوڕێی گۆڕەکەم ڕۆحی پاکان بێ
هاوڕێم لـــە ژینـــا دەستەی چاکان بێ
تەوبەم لـــــە تاوان وەربگری بە حەق
نەمخەیتە کۆڕی نەفـــامی سەرشەق
(نامی) نامی بێ هـــــەتا هـــــەتایە
سامی بێ هـــــەتا سەما سەمایە

هۆی زەفەری بێگانە

ڕێـــگەی زەفـــەری بێـــگانە پێمان
گەلێکە ، یەکـــەم یاسـای تەمێمان

یانێ لایانبرد یاسای دامەزراو
لەبۆ زانستی ئایینی خۆش‌ناو
لـە سەرف‌و نەحوو مەنتیق‌و ئاداب
بەلاغـەو ئوسوول ، تەفسیری کیتاب
دەرزی تەجویدو تەفسیری قورئان
فامی سوننەتی حـەبیبی ڕەحمان
دووەم ئیهمالی تەربی‌یەی منـاڵ
لـە خوێندنـگادا بەدرێژیی سـاڵ
نە نوێژ ، نە ڕۆژوو ، نە بیروباوەڕ
نە ڕەوشتی بەرز حەزرەت پێغەمبەر
سێهەم تێـکەڵیی پۆلی نێرو مێ
گۆڕینی بەرگیش سا مەگـەر کەمێ
چوارەم وەسیلە بۆ غـایەی پەستی
دامـەزراندنی ڕەگـەزپەرستی
لەسـەر زمـان‌و ئیقلیم‌و یاسـا
بەپێی ئیمکانی تەمێی مامۆسا
نەژادپەرستی بوو بە ژاری مـار
دای لـە جـگەری مناڵی هـەژار
پۆل پۆل براکان بوون بە شادوژمن
نە بۆ سوودی تۆ ، نە بۆ سوودی من
پێنجـەم یارمـەتی بۆ ئەقەللیات
لـە بیرو باوەڕ وڵات بە وڵات
ئەقـەل پەرەی‌سەند گەلێ لە ئەکسەر
لـە حـەددی ئەکسەر هـەم ڕۆیشتەدەر

شەشەم شەهادەی خوێندنگای درۆ
نەفامی کۆمەڵ بوو بە وەستای تۆ
ئەم شەهادەیە بوو بە نیشانە
بۆ گەورە مەردی چەرخی زەمانە
حەوتەم ئازادی بۆ بیروباوەڕ
چاك بوو بە خراپ لای زومرەی بەشەر
هەرچی لەلای خەڵك جوان بێ باشە
باقیی بیری چاك پووش و پەڵاشە
کتێب دەرئەچوو لە هەموو بابێ
هەرچیی تیایە هەر ئەبێ وابێ
وردە کتێبی هەڵەی ئوورووپا
بوو بە سەرمەشقی خەتی چەلیپا
ڕەسمی بێشەرمیی شەخسی نائینسان
بوو بە قیبلەگای عالەم بەئاسان
ژن و پیاو هەموو لەبەر سەرمەستی
چوونە سەر ڕێگەی هەواپەرستی
سەرەڕای نادی و سینەمای دەرۆ
سینەمای ناومال گەیشتە بەرۆ
هەشتەم تەقدیری بەرزی ئوورووپا
گەیشتە حەددێ دەرزیتر فەوتا
ناڵێن ئەو دەرزە دەرزی ماددەیە
خوێندنی مادده بەپێی عادەیە
تۆیش فەرموو وەکوو مامۆستای ئەوان
عیلم وەربگرە بخوێنە جوان

نەوەت پێ ئەگا لـــەوان عالی‌تر
عالی‌تر نەبێ با کـــەمێ کـەمتر
ئێستا وای لێ هـــات ئاسیا ســـووتا
هـــەزاران پایەی عولوومی فـــەوتا
زانیـــاریی ئێمـــە بوودی نابوودە
هـەر زانیـاریی ئەوان بەسوودە
واتە هـەڵەیان ڕاستەو بەسوودە
واتەی ڕاستمان هـــەڵەو نابوودە
ئەگـەر مەحاڵیش بێ بە دەمیـــانا
ئەبێ واجب بێ لـــە ڕووی جیهـــانا
نۆهەم تالآنی متمانەو باوەڕ
باوەڕ نەمـاوە ئەمبـەر تا ئەوبەڕ
برا بە برا ، باوك بە ئەولاد
باوەڕی نەمـــا ، گۆڕا بە فەســـاد
ئەمەیش هـــەر لەبەر تاریکیی دڵە
کـە لـە ڕەفیقی بەددڵ حاسڵە
دەهەم دانانی دەستەی بێ‌مایە
ئاگری بەردا لـــە هـــەموو لایە
ئاگری بەردا لـــە نیزامی دین
(اعاذنا الله رب العالمين)
بزانن هـــەرچی ڕوویدا لـــە دنیـــا
تایبـــەت ئەفریقاو ناوچـــەی ئاسیا
هـــەموو بە نەخشـــەی بێگانەکانە
چـــەند ساڵ لەمەوبەر تا ئەم زەمـــانە

گـەلی موسوڵمان ســادەو غافڵن
هەرچەند لــە عیلمو عەقڵا کامڵن
حیلە نازانن ، بـە دڵ بێ گـەردن
لەگــەڵ عالەما بێ ئێشو دەردن
ئەسبابیان زۆرە • یەکـــەم دەستو زۆر
دووهــەم زەڕو زیو بۆ مـــەردی ناجۆر
زۆرن موغرییات لـەبۆ تەفرەدان
کێ بێ خۆی بـگرێ وەك مـەردی مەیدان
بەڵام خـۆ ئێمـــە هیوامـان بەرزە
بەوخــودا کــەوا ئیتاعــەی فــەرزە
وەعدەی پێداوین هەرکەس تێکۆشێ
جـامی کـامی دڵ بە حــەق ئەنۆشێ
سەعیی بەردەوام فـــەرزە لەسەرمان
بەدەوام لەســـەر ئادابی ئیمـــان
تەمێی دانشگا ئەگـــەر نەمـــاوە
تەمێی بارەگـــا ڕاستەو وەستاوە
زانیار بانگ بـکەن بۆ مـــاڵی خۆتان
بۆ تەمێی منـــداڵ قازانجە بۆتان
ئوسووڵی ئیمـان شەش بەندە مەشهوور
خوداو فریشتەو ڕەهبەری پڕنوور
کتێبەکانی خـــودای لامەکـــان
کـە هاتنـە خوارێ بۆ پێغەمبەران
ئیمــان بە قـــەزاو قـەدەری خـــودا
هــەرچی مەیلی بێ ئەبێ ڕووبدا

ئیمـان بە ڕۆژی بەرزی قیامـەت
بە زیندەوە بوون بۆ هەموو ئوممەت

ئەڕۆن گرد ئەبن لـە مەحشەرگادا
حیسابیان ئەکرێ لـەلای خودادا

ئەوجا گواستنەوە بۆ ماڵەکەیتر
وەکوو دۆزەخ بێ بۆ مرۆی کافر

یا مـاڵی بەهەشت لەبۆ موسوڵمان
کـە ژینـە لەسـەر ئیسلام‌و ئیمان

لەپاش ئەمـانە ئەرکـانی ئیسلام
دوو شەهـادەتە مەعلوومن بۆ عـام

بە شـەوو بە ڕۆژ پێنج فەرزی نوێژە
یەکێکیان بە شـەو ، چواریان بەڕۆژە

ئەمجارە ڕۆژووی مانـگی ڕەمەزان
ئەمجار زەکاتی دارایی‌و سامان

ئەمجارە حـەجی (كعبة الله)یە
لەسـەر ئەوکەسەی داراو توانایە

بەتایبەت کـاتی پشووی ساڵەکان
ئـەم دەرزە بڵێن بـە مناڵەکان

واجبی (نامی) دەرزی ئیسلامـە
ئەمجارە هیـوای خۆشیی خیتامـە

ئەو یاسا دژی دینی نەبی بێ

ئەو یاسا دژی دینی نەبی بێ
هـــەزاران ملیار نەفرینی لێ بێ
دینی ئەو حـــەقەو باقی بەتاڵە
تامی شیرینی لـــە تاڵ مەحـــاڵە
ئەگـەر دڵخوازی میوەی شیرینی
ئەبێ لـــە باغی ئایین بیهێنی
ئەوەی لابدا لـــەو دینـــە بە دڵ
دۆزەخ جێیەتی لـــەپاش ئاوو گڵ
ئەوانەی دەرچوون لـــە ڕێی ئەنبیا
نازانی چـــۆن بوون بە وەحشی چیـــا
یەکێ بۆ ڕیبـــاو یەکێ بۆ ڕیا
یەکێ بێ کەشتی ڕووی کردە دەریا
ئەو ماڵی دزی ، ئـەم تالآنی کرد
یەکێ ناموسی هـــاوماڵانی برد
لـــە دنیـــا دەرچوون بە بێ تفاقی
بێبەش لـــە پایەی بڵنـــد ئەخلاقی
ئادەمی ئەبێ ڕۆڵەی ئادەم بێ
لەســـەر ئوسوولی دینی خـــاتەم بێ
جـــا فەرموو بۆ ئەم ڕەوشتە پاکـــە
کـــە ڕێی ڕەسوولی خواوەندی تاکە
(کما تحیون تموتون) بە حـــەق
(کما تموتون تبعثون) ئەلحەق

ئەلاڵێمـــەوە لـــە بارەگادا
بە ئیستیعدادی دڵ لـــــە ئارادا
چون زمـــانی دەم بە وێنـــەی ئەبـکەم
واتەی بۆ سەمعە نەك ڕۆحی ئەکرەم
زمـــانی ئیستیعداد بە حــــەق زمـــانە
شایستەی لوتفی ذاتی یەزدانە
(نامی) زمـــانی ئیستیعدادی خۆی
هیوایە ببێ بە هــــادی لەبۆی

★ ★ ★

بە (لا اله الا الله)
قەسەم بە خـــوای تاقی تەنیـــا
خوایە تۆ حـــەی‌و قەییوومی
ئەزەلی‌و ئەبەدی بێ‌ئینتیها
خەلاقی عـــەین‌و عەرەزی
بێ سوورەت‌و بێ هـــەیوولا
واقیفی ڕازی نیهـــانی
کاشیفی چـــەند ئەسرارەها
هـــەر تۆی بە حـــەق یارمەتی‌دەر
هـــەر تۆی لـەبۆ بەندە پەنا
ڕەحمێ فـــەرموو بە ئەحواڵم
یا (أرحم مـــن رحمـــا)
بە پایەی خۆشەویستەکەت
بە نەفسی پاکی پڕبەهـــا

به جــاهی ئەحمــەدو مەحموود
موحەممەدی ئەرزو سەمــا
شــافیعی ڕۆژی مەحشــەرە
خــاوەنی حــەوزە (للظما)
بـەو قوبووڵ بوو تەوبەی ئادەم
مەخسووسی (علم الأسما)
(نامی) گــەلێ تاوانبــارە
دووری خــەرۆ لـە چــای سیا
(نامی) بە تۆ بوو بــە ئینسان
(یا مــن خلقت آدمــا)
(نامی) تۆ کردت بـە زانا
(یا مــن علم العلمــا)
تۆ داتــە دەستی دۆستان
دەرچوو لــە چـای عیـداو عەما
با ڕزگــار بێ لــە دەردی دڵ
دڵی ببێ بـە حەقنومــا

★ ★ ★

دەریای هادی‌یە قورئانی پیرۆز
چـەند فـەرعی هـەیە هەمیشە دڵسۆز
یەکــەم فەرعەکەی تەخویلی نەبی
لـەبۆ بەیانی بۆ موکتەسیبی
بـە واتـەو ڕەفتــار ئەمجــا بە تەقریر
بۆ وەفــا بە حــاڵ بەشیرو نەزیر

فـەرعی دووهەمـە تەقریری ئیجماع
کـــە ئیجماع ڕێـکەوت نامێنێ نیزاع
هەرکەس لـــە ئیجماع لابدا بە دڵ
بێ دەستەو کوێرەو ناگـــاتە مـەنزڵ
سێهەم فەرعەکـەی بـە ئیجتیهادە
(تفقه) بۆ دین مـــایەی ڕەشادە
بەم فەرعـە ئەبێ سـوودی ئیستنبات
ئەحـکام ئەگـــاتە پایەی ئینزیبات
ئایینی ئیسلام ئامـمـــەو ئەبەدی
ئیجتیهاد فـــەرزە بە ڕای ئامودی
چوارەم فەرعەکەی عیلمی زانایە
بۆ تەعلیمی عـــام لە ڕووی دنیـــایە
ئەو زانایانەی خـــادیم بوون بۆ دین
ناویان نووسراوە لای موجتەهیدین
تەعلیمی دەرزی دینی موحەممەد
جیهـادەو فـەزڵەو شـەرەفی ئەبەد
پێنجـەم فەرعەکەی لـــە ئیعتیسامە
شەشەم ئیتاعـەی گـەورەو ئیمامە
حەوتەم ئیعدادی عوددە بۆ خیسام
هەشتەم ئیقتیساد لـەبۆ خاس و عـــام
نۆهـــەم خولقی بەرز ئەعلاکەی سـەبرە
جـــا سیدق و ســـەفا دەورە بە دەورە
دەهـــەمین سیدق و عەهـــدو وەفـایە
خۆزگەم بەوکەسەی دوور لە جـەفایە

یازدەهەم فــەرعی تیمــاری بیمار
بەرزیی ئـەم فەرعــە دیارەو ئاشکار
دوازدەهەم سیلەی گــەلی ئەرحامـە
سیلە بنەمــای ڕەحمــەتی عامــە
سیازدە سنعەتو کــارو کاسبی
ئەگــەر پیاوێـکی بۆ حــەق تالیبی
ئەمــانە هــەموو دوو شتیان ئەوێ
بێ ئەو دوو شتە یەکتان ئەکــەوێ
یەکــەم تەنویری ئەولیــای کیرام
لــەبۆ دەروونی خــاوەن ئیعتیسام
تا بەر لــە هــەموان ڕووبکەنە خــوا
تەنهــای بێوینــەو میسال ئەبەدا
دووهــەم ئیــدارەی ئیمــامی عادڵ
عــالمو ســالم خۆش دەروونو دڵ
بەم دوو فەرعــانە عالــەم ئەمێنێ
ئەمــانە نەبوون دنیــا نانوێنێ
دنیــا بە بێ نوور یا بە بێ ئیلهام
یا بە بێ فەرمــان ناگــاتە ئەنجام
ئــەم دوو فەرعــەی بوو وەك چراخانە
سەراسەر جیهــان مانــگی تابانە
ئەوەی بە ئاوی موحیتی هــادی
دەمی تەڕ نەبێ شەخسێکە عــادی
عــادی بە مەعنــای مــاددیی تاریــکە
ڕێــگوزەرەکەی گــەلێ باریــکە

حەتمـــەن ئەکـەوێو ئەکەوێتە خوار
جێی جەهــــەنمەو ئاگرو ئازار
پیرۆزیی ئینسان بـە ئیعتیـــداله
دینو دنیـــای بوو خـــاوەن کەماله
هـەمووی لـە قورئان وەرئەگرێ (نامی)
شـوێن کـەوتووی ڕێـگای پاکی ئیسلامی

خۆلادان له هەوا

خودایا بە حـــەق بەهرەی یەکێتی
لامـــاندە لـــە ڕێی لاریو نەگبـــەتی
ڕێـگەی نەگبـەتی ڕێـگەی هـــەوایه
لادانە لـەوەی ئەمری خـــودایه
ڕێـگەی نەگبـــەتی تاوانبـــاری یه
کـە پایەی ســـەختی شەرمەزاری یه
کـە ئینسان لـە ڕێی خوداوەند لای دا
سەفاهەت ئەیدا بـە هـەردو بەردا
نامێنێ لەلای ئیمـــانو باوەڕ
بە خـــواو پەیغامی خـــوداو پێغەمبەر
جا لە ڕێـگەی حـــەق لائەدا بێ سوود
ئەگـەر دارایش بێ ناگـــا بە مەقسوود
کـــە ئیمان کزبوو نامێنێ ویجـــدان
کـــە ویجـــدان نەما ئەوجـاره جیهان

ئەبێ بە جێگەی دڕندەو دەعبا
خەڵك بەئاشکرا یەکتری ئەخوا
کە ڕێگای بەهەشت گومبوو لە بەرچاو
خەڵکی بۆ دۆزەخ غارئەدەن بە تاو
ڕێی بێویجدانیو کاری ناڕەوا
ڕەنجی ئینسان گشت ئەدا بە ئاوا
ئەیکا بە وەحشیو دڕندەی کێوان
ئەیگوێزێتەوە بۆ بەرەی دێوان
کێ دیویە بەدتر لە وەحشیو لە دێو
دەستی خوێناویو دەمی پڕ جنێو
بەمجۆرە ئەڕواو ئەگاتە ئەوپەڕ
کفنەکەی ئەبێ بە خراپەو شەڕ
جا خودا هەر تۆ پەنای ئادەمی
بمانخەیتە سەر ڕێگەی سالمی
(نامی) لە حاڵی وا پەنا ئەگرێ
هەتا لە گۆشەی قەبرا جێ ئەگرێ

★ ★ ★

بنیادەم وەها دروست کراوە
خاوەن بەهرە بێ لە هەموو لاوە
بە لای خودادا تەیری قودسی بێ
شابازی بورجی بەرزی کورسی بێ
یەعنی بەڕاستی ئاگای لە دڵ بێ
ئاوێنەی چرای ماڵو مەنزڵ بێ
پاکی کاتەوە لە خولقی خراپ
دوور بێ لە قینو عینادو عیتاب

دوور بێ لە هەرچی نەی لێ کراوە
وابێ بەڕاستی بووترێ پیاوە
بە لای دنیایشا خاوەن بەهرە بێ
هوشیارو تێکۆش خۆش عیبارە بێ
زاناو توانا بێ ، خاوەن سنعەت بێ
خاوەن غیرەت و بە مرووەت بێ
ئەوەند دڵدار بێ دەشتی یا کێوی
شێرێ دابنێ بە بەچکە ڕێوی
بدا لە جادوو بە هێزی عاسا
بدا لە دەریا بە وێنەی مووسا
نەترسێ مەگەر لە خودای عەزیم
بڕوانە ئاگر وێنەی ئیبراهیم
لە هەموو کارا میانەکار بێ
میانەڕەوی وتەو کردار بێ
نە خوا لە بیری خۆی بباتەوە
هەتا پاڵ ئەدا بە نەهاتەوە
نە دنیای ڕۆشن تاریك کا لە خۆی
تا مارو مێروو هەڵمەت دێنن بۆی
پێویستە ئینسان هەمیشە وابێ
بۆ دینی شێخ و بۆ دنیای شا بێ
نە دین بێ دنیا ، نە دنیا بێ دین
ڕێبوار نابەنە سەر (حق الیقین)
(نامی) لە داخی ئادەمیی نابار
وەختە شێت بێ و بداتە کۆسار

ئینسان بە ئەخلاقە

گوێ بـگرە لە من ئەی ڕۆڵەی ڕەسەن
لـە حەدیسمایە بە پایەی (حەسەن)
ئینسانی ڕەسا لـە ڕووی دنیـــادا
ئەبێ وا بژی لــــەم بارەگـــادا
حیلمو حەوسەڵە وەزیری ئـەو بێ
عیلم دۆستێکی لـە کۆنەو نەو بێ
سیفەتی نەرمی زاڵ بێ بەسـەریا
بەرگی بێ شـەرمی نەکرێ بە بەریا
سـەبر سەرسوپای هێزی کـاری بێ
نەك هـەڵەو پەڵەو بەد کرداری بێ
تێکۆشان بۆ کـــار بەگوێرەی ئیمکان
بـکا بە پێویست لەسـەر ڕووی جیهان
ئەم فەرموودەیەی هێناوە بە ڕاس
حەکیم لـە زانای نەتەوەی عەبباس
ئادەمی وێنــەی پەیکەرێ وایە
بێن بۆ تەماشای لـــە هـەموو لایە
پەیکەرێـکی وا پڕ لــە جەوهەربێ
سەرتاپای لەشی هـەموو گـەوهەر بێ
گەوهەری سـەری لـە شەجاعەت بێ
گەوهەری سینەی عیلمو سنعەت بێ
گەوهەری تەختی تەوێڵی پانی
ڕازابێتەوە لـەبەر جـوانی

ماوەی ڕوخساری بە وێنەی هەتاو
ڕووناکی بدا ، دڵ بێنتە بەر چاو
گەوهەری دەمو زمانی وابێ
وتاری شیرین چەشنی حەڵوا بێ
گەوهەری دەستی کیسەی کەرەم بێ
بەپێی دەسەڵات زۆر بێ یا کەم بێ
دوو گەوهەری پێی هەروەك ڕەوڕەوە
ڕێی چاکە ببڕێ ، ڕۆژە یان شەوە

★ ★ ★

جەوهەری ئینسان زۆر بەقیمەتە
چون دارای عیلمو عەقڵو هیممەتە
ئەخلاقی بەرزی یەکەمیان سەبرە
ئەمجارە ڕاستیو چاودێریی قەدرە
وەفا بە وەعدەو پەیمانی ڕاسی
نەك پەیمانی بەد وەك خوا نەناسی
بەدەوام لەسەر ئەم حاڵەتانە
ئەبی بە مەردی فەردی زەمانە
مادەم ئینسانی دڵ بە ئیحسان بە
لە کاری نابار دل هەراسان بە
وتاری (نامی) بە دڵسۆزی‌یە
مەبەستی بۆ گەل هەر پیرۆزی‌یە
بەینی ئیسلامو خەڵکی بێگانە
لە مابەینی عەرز تا ئاسمانە

ئێمـه سـاده دڵ سافو بێ گەردین
بەم بێ گەردی یە گیرۆدەی دەردین
ئێمـه پەشێوین ، ئەوان مورەتتەب
ئیمـه بەسیتین ، ئەوان مورەککەب
هـەر موویێ لـەوان جۆرێ ئەخوێنێ
ڕوویان هـــەر ساتێ ڕەنـگێ ئەنوێنێ
دنیـا لای ئەوان یەکـــەم هەدەفە
هـەر دنیا مایەی فەخرو شەرەفە
بە چەنهای چـەند ساڵ ، بە چـەند وەسیلە
خۆ حـازر ئەکـەن بە حەولو حیلە
هـــەتا بمێنن لـــە ڕووی جیهـــانا
وەهـا بە زاهیر یا لـە پەنهـانا
کەسیان پێ ناوێ مەگـەر ئەو کەسە
بۆ سوودی ئەوان خـــاوەن نەفەسە
عەهـدو پەیمانو ویجـدانو ئیمان
لەلایان نی یە وەکوو بینیمان
ئیستە ناچـارین بۆ ژینی دنیا
ئیـداره لەسـەر شوعووری وریا
لەپاش تەوحیـدی خوای پەروەردگار
یەکێتی ناس بین لە ڕووی ڕۆژگار
بە هێزی هۆشو بە ڕەوشتی بەرز
بە دڵ ئەستووری ، بە بێ ترسو لەرز
بێینە کـایەوە لەگـــەڵ کائینات
بە عیلمو سنعەت سەعات بە سەعات

لەسەر بیری ڕاست بگەینە تەدبیر
بەڵکو ڕزگار بین لە تاریکیی بیر
دوورە ئیختیلاف لە دینی ئیسلام
فەرمانی خودا هات بە ئیعتیسام
فەرمانی ڕەهبەر ڕاستە بە خوا
بە حەوت ڕیخۆڵە کافر نان ئەخوا
ئەگەر غافڵ بی لەم کۆنە زێڕە
ئەمری بە دەردی ڕیخۆڵە کوێرە
ئیمان پێویستە بۆ ڕووناکیی دڵ
تا چرات بێ بۆ ماڵو مەنزڵ
عەقڵ پێویستە بۆ ژینی جیهان
بۆ نەجاتی گەل لە دەردی پەنهان
زانست پێویستە بۆ شارەزایی
هەتا مەشغووڵ بن بە ڕێنومایی
پیشەو سنعەتی بەنرخی باڵا
گەل ئەپارێزێ لە دەردو بەڵا
دووربینی فەرزە لەبۆ بنیادەم
تا نەکەوێتە ناو چاڵی نەدەم
یەکێتیی گەلان سیحەتە بۆ دڵ
بێ سیحەتی دڵ حەل نابێ موشکوڵ
یەکەم یەکێتی یەکێتیی دینە
هەر یەکێتیی دین مایەی تەمکینە
بۆ شەڕ بێسوودە هووشەی بێعەمەل
بێعەمەل پووچە نیازو ئەمەل

گردەوە شـەرتە لەگـــەڵ تێبینین
دەوام پێویستە تا دانەمێنین
ئەرنا بەو خـــودا بۆ خۆی خودایە
خەرمانی خەیاڵ خەرمانی کایە
واتە تەنبیهە بۆ شەخسی غافڵ
یاخود تەوجیهە بۆ شەخسی عاقڵ
ئەرنا سـەد خوتبـە نابێ بە دەنـگێ
لە لوولەی تۆپێ یاخـود تفەنـگێ
(نامی) ئەزانێ بێ هێزی قەسەم
سەرکەوتووان گشت سەرکەوتن سەرجەم

یادنامەی مەردان

یادی مـەردانی گـەورەی ئەم ئەرزە
لەسـەر ئینسانی بەوەفــا فــەرزە
چ‌مورشیدانی مەنبـــەعی ئەنوار
چ ئوستادانی عولەمای ئەبرار
حوقووقیان هــەیە کۆمـەڵی پێشوو
لەسـەر کۆمـەڵی وەچـــەی داهاتوو
لـــە جوملەی ئەوان مورشیدی بەرزم
مـــایەی فوتووحو بەرزیی سەرئەرزم
عەلائەددینی عومــەری عوسمان
فـەردی دەوری خـۆی ، نادیرەی زەمـــان

کــه سوودی پێدام بــه مــاددەو مەعنا
بوو بە ڕەهبــەرم لــە ڕووی زەمانا
لــەبۆ تەنویری لەتیفــەی دڵم
کــە بوو بە چــرای مــاڵو مەنزڵم
لــەبۆ تەرغیبم لەســەر دیراســە
لەســەر هــەر کارێ پەســەندو ڕاسە
لەســەر تەرویجم بۆ خزمــەتی دین
لەبۆ تەدریسی زومرەی تالیبین
بۆ ڕزگــار بوونم لــە گــەلێ مەینەت
بە ماڵ ، بە مەقاڵ ، بە حاڵ ، بە سوحبەت
بە موژدەدانی ئاشــکراو پەنهــان
بە دوعــای تەوفیق بۆ عیلمو ئیمــان
بەیانی هــەمووی زەحمــەتو دووره
ژمــارەو عــەدەد غــەیرە زەرووره
ئەوەندە ئەڵێم لای خــودای عالــەم
جــەزای بە ئیحسان (بالوجه الأتم)
ئــەم زاتــە بەرزەی خــاوەن کەرامــە
خــاوەن پیرۆزیی چــەرخی ئەییامە
تەقریبــەن چل ســاڵ ژیام لەگەڵیا
ئەگــەڕام لەگــەڵ مەکنوونی دڵیا
هیچ کەسم نەدی لــە چــەرخی ئافاق
وەکوو ئــەو جامیــع بۆ حوسنی ئەخلاق
یەکــەم ئیمــانی ئەوەند پتــەو بوو
قەسەمت ئەخوارد سینەی پڕتەو بوو

فەرمـــان بەرداری ئەحـــکامی شـــەرعی
ئەحـــکامی ئەسڵی یا حـــوکمی فـــەرعی
باوەڕی وابوو بـــە موجتەهیدین
کـــەوا کۆڵەکەی پتـــەون بۆ دین
بۆ خزمـــەتی عیلم ، لەبۆ عولەمـــا
خادیم بوو بە دڵ بە گوێرەی توانا
کوڕی باوکی بوو عومـــەر ضیادین
بۆ فیداکاریی دەرزی عیلمو دین
دووەم نادر بوو میزانو قـــەدری
لە بابی هێزی حەوسـەڵەو سـەبری
مـن کەسم نەدی ئەوەند سـەبوور بێ
تەسلیمی قـــەزای نزیكو دوور بێ
چ لەسـەر مـەرگی ئەولادو ئەحبـــاب
چ بۆ ڕووداوی بەدی بێحیساب
چ لەسـەر عیدای گـــەلی نامـــەردان
چ بۆ ئازاری دڵ لـە بێویجدان
چ بۆ ناسـاغیی ئەندامی پاکی
چ بۆ فـــەوتانی مـــاڵو ئەملاکی
سێهەم سەخاوەو کـــەرەمی دەستی
لـــە ســـەرفی مـالآ نەبوو مەبەستی
مـادەم ببوایە هـــەرچی مەسرووف بوو
لەلای عەقڵی ئەو حـەقو مەعرووف بوو
چوارەم غیرەتی بۆ ئومووری دین
بۆ غەیووری‌وا هـــەزار ئافەرین

پێنجەم بۆ عـەفوی ئەهلی جەسارەت
بە کار ، بە زوبان ، یا بە عیبارەت

شەشەم بۆ ڕەحمو بۆ میهرەبانی
نەمدی لـەو چەرخا هەرگیز هاوشانی

حـەوتەم بۆ پاکیی دەمو دەروونی
حـەرام بوو لـەلای وتاری دوونی

هەشتەم بۆ سیدقی لــە وتارەدا
لـە هـەر بابەتێ ، لـە هـەر کارەدا

درۆم لێ نەبیست مــاوەی ژیانم
قەسەم بە قــەدری دینو ئیمـانم

نۆهـەم بۆ سیلەی ئەرحــامی هـەموو
ئەوەی مومکین بوو درێغیی نەبوو

دەهــەم دەوامی لەســەر حەسەنات
وێنــەی نادر بوو لەڕووی سەربسات

سوورەتی نوێژی ئەوەند باڵا بوو
بە حـەق موناجیی حـەق تەعـالا بوو

کـە ڕائەوەستا ڕوو بە قیبلەی حــەق
هەیبـەت ئەباری تەبەق بە تەبەق

وەزعی ڕوکووعو سوجوودی وابوو
تاعـەتی بە حـەق لەبۆ خـودا بوو

خوشووعی وابوو ئینسان ئەترســا
کـە بێهۆش بووە لـە بەهرەی قودسا

من ئەو نوێژانەی لـــەو چاوم پێ کەوت
لـــە کەسم نەدی هـــەتا بە هەڵـکەوت

★ ★ ★

لەپاش ئەو یادی مامۆستای دەرزم
ڕەهبەری تەمێو تەربی‌یەی بەرزم
شێخ عەبدولواحید بن عەبدولسەمەد
مەزهـــەری نوورو مەنبـــەعی مـــەدەد
ئوستادی مـــەنتیق ســـەید موحەممەد
هـــەروا بۆ دەرزی فیقهی موعتەمەد
موحەممەد سەعید عوبەیدی نیسبەت
خاوەنی دین‌و عیززەت‌و عیففەت
بۆ گەلەنبەوی‌و بۆ (لب الاصول)
چـــەن دەرزیش لەلای شێخ باباڕەسوول
خـــــودا جـــەزایان پێ بداتەوە
لای بەڕەحمەتیان لێ بـــــکاتەوە
بەتایبـــــەت مـــەولای ئاخرین پایەم
واسیتەی عیلم‌و عـــــەقڵ‌و سەرمایەم
شێخی شێخ‌عومەر سوورەت گوڵباغی
مەشهووری دنیـــا (ابن القرەداغی)
ئـــەو حەقایقەی لەومـــــان وەرگرتن
دوایی‌یان نایەت حـــــەتتا بە مردن
بەلاغـــەو مەنتیق ، هەندەسەو حیساب
بۆ مونازەرەیش ڕیسالەی ئاداب

(تهذيب الكلام) بۆ ئوسوولی دین
هــەتا لە دینا بــگەین بە یەقین
بۆ ئوسوولی فیقە (جمع الجوامع)
ئوسوولی فیقهی ڕەسوولی شافیع
حاشیەی لاری بۆ شــــەرحی قـــازی
خــواو پێغەمبەریان لێ ببێ ڕازی
(تشریح الافلاك) ، ڕیسالەی حیساب
(ربعی مجیب) لەگـــەڵ ئوسترلاب
چـــەند عیلمی‌تریش غــەیری ئەمـانە
لای ئەو فێریان بووین بەو شێوە جوانە
ئیجازەی پێدام بۆ تەدریسی دین
بۆ زانیاری بە فــەقێ بەخشین
سێ نەسیحەتی بەنرخی کردم
کـە لە ڕێی ژینـا بۆم بوون بە پردم
یەکـەم : ڕۆژانە دەرزی فەقێکان
ئامـــادە بـکەم بە دڵو بە گیـــان
دووهەم : هــەر ڕۆژێ کەمـە یا زۆرە
موتاڵای فیقهی دینی زەروورە
سێهەم : بسپێرم گشت کاروبارم
بە خوداوەندی پەروەردگارم
هـــەزارو سێسەد چلوسێی هیجری
ــ بە کۆگای نوور بێ ناو چاڵی قەبری ــ
ئیجازەی دامێ دەرز بڵێمەوە
فەقێ لـــە دەوری خۆم کۆکەمەوە

بۆ خزمـەت کردن بە زانستو دین
بە شـەرعی پاکی خیر المرسلین
ئەو ئوستادانە ئوستادی ئێمـەن
مایەی تەجەللان لـە (وادی الأیمن)
لەوانەوە هـات بۆمـان بەرەکەت
بۆمان بوون بە کۆی خەرمـانی ڕەحمەت
نووریان لـە دڵدا ئەدرەوشێتەوە
دڵمان بەو نوورە ڕوون ئەبێتەوە
(رضي الله عنهم اجمعين)
(وعنا بهم مـع الطالبين)

★ ★ ★

سیڕڕو حیکمەتی قـەزای خوداوەند
کەس لێی تێناگا مەگـەر هۆشمەند
ئەو هۆشمەندەیش خـاوەن ئیلهامە
واریثی دینی (خیر الانام)ە
ئەویش خامۆشە لـەم دەنگوباسە
چون کەتمی ئەسرار خاصـەی خەواصە
ئەگـەر ئەتەوێ بژیت بەئارام
لـە قەزای خـودا مەدوە تا ئەنجام
سیڕڕی ئیجابو سەلبی سیفەتی
سیڕڕی تەئسیری وەسفی قودرەتی
نایزانێ مەگـەر ئەوەی خوداوەند
ئیلهامی بـکا یەك لـە هـەزار بەند

کەس حـــاڵی نابێ ئەسراری ئوموور
مەگـەر بە دەرزی (کاشف الصدور)
ئەوەند بزانە جێی توهمەت نی‌یە
قەزای خوداوەند بێ‌حیکمەت نی‌یە
ئەجزای دەروونی (نامی) ئەناڵێ
بۆ سیرڕی کـاری ساتێ لـــە ساڵێ
بە خدرو مووسا تەی نابێ باسم
مادەم حیکمەتی قـــەزا ئەناسم

کەس نەڵێ من بەرزم

برا ، کەس نەڵێ من شەخسێ بەرزم
مـــن پایەدارو سەرۆکی ئەرزم
نەڵێ مـن خاوەن خێرو پیرۆزیم
من خـاوەن ڕەحمو خـاوەن دڵسۆزیم
من سوودم هـەیە بۆ موسوڵمانان
من هەڵـکەوتووم بۆ نووری ئیمان
بەو خودا کـەوا هـەر خۆی خودایە
پەروەردگاری هـــەموو دنیـــایە
بەو خودا کـــەوا خـاوەن سیفاتە
بە سەلبو ئیجاب پڕ کەمالاتە
بە بێ‌تەوفیقو یارمەتیی خـــودا
کەس وای لێ نایەت کــە جیلوە بدا

خانوو تا چرای تیا هەڵنەگیرسێ
ئەسبابی ناومـــاڵ نابینێ کـــەسێ
لەش هــــەتا هێزی هاتوچووی نەبێ
دڵ هــەتا نوورو پڕتەوی نەبێ
چـاو تا پاك نەبێ لـە تۆزو غوبار
گوێ تا پاك نەبێ لـــە ماددەی ژەنـگار
(الحاصل) مەقسوود بێ بوونی ئەسباب
جێ‌بەجێ نابێ بە نەصصی کیتاب
(وآتیناه) هـــەتا (سببا)
لەم بارەوە گـەرد لـە دڵ لائەبا
یەکێ تا دەرزێ وەرنەگرێ بە دڵ
نابێ بە زانای تەواوو کامڵ
کەواتە ئەساس لەســەر تەوفیقە
تەیسیری ئەسباب واتەی حەقیقە
تەوفیق وای لەکوێ ، بە قوربانت بم
بە دۆستی ڕاستی میهرەبانت بم
بێ بەلامـــەوە دەس‌کەرە ملم
بەڵـکو داگیرسێ چـــرای مەنزڵم
بەڵێ نیشانەی تەوفیق گەلێکە
کـاتو شوێنەوار وێنــەی هەلێکە
ڕەفیقو موحیت ، زرووفو ژیوار
ئینسان ئەبەنە پایەی بەختیـــار
کـاتێ خواستی بوو خودا بۆ ئەمـــان
ئەمانـکا بە جێی ئەمـــانو ئیمان

یەکەم ئەسباب و هۆی بەختیاری
دۆستیی پاکانە بە خۆش کرداری
ڕەفیقیی چاکان مەکینەی حەقە
کێ کەوتە بەری باش مووەففەقە
پارچە گڵێ بوو (نامی) لە چیا
ڕێبواری ڕێگا ئەچوو بەسەریا
تەوفیق وا کردی بە گڵی گوڵدان
پێی ڕازاندەوە مەجلیسی یاران

حیکمەتی بالیغە

حیکمەی بالیغەی پەروەردگارە
ئەم کائیناتی شیرین دیدارە
مەعدەنی دنیات حەیوان و ئینسان
هەموو بەڕێزن بۆ ڕیزی خۆیان
خاوەن ئافاقن بە پایەی ئاسار
هەرکام ئوفوقێ بۆی درا قەرار
(وان من شیئ الا یسبح
بحمد ربه) ئایەتی فەسیح
هەرکەس کارێکی بۆ دامەزراوە
لەگەڵیا ئەژی هەتاکو ماوە
کان و گیاو دار ، گیانلەبەرەکان
کێوی یا ماڵی یا نەوعی ئینسان

فریشته بۆ فەڕ بۆ ذیکری خودا
بۆ فەرمـــان کردن لەسـەر ماسیوا
پەری بۆ کـــاری سەلبیو ئیجـابی
چ بە مەوهەبە چ ئیکتیسابی
تایبـــەتی ئینسان نەوعێـکی وایە
سەرگەردانە بۆی عەقلی بەمـــایە
(انی أعلم مـــا لا تعلمون)
وەربگرەو لە خوای خۆت بە مەمنوون
هەرکـام ئیلهامی کارێـکی کرا
هەرکەس بۆ کـارێ دەسنیشان کرا
هەرکـام وەزیفـەی خۆی بەجێدێنێ
بە یارمـەتیی حـەق قـەت دانامێنێ
ڕەگەزی ئینسان لـــە دوو ئەسڵی بەرز
دروست کراوەو کەوتۆتە سەر ئەرز :
نووری فریشتەو ماددەی حەیوانی
جـا کـەوتە کردار بەپێی ئینسانی
ئەگـەر مـایل بوو بۆ لای فریشتە
بزانن بەرزەو جێگەی بەهەشتە
ئەگـەر تالیب بوو لەبۆ حـەیوانی
کاریوا ئەکـا یاخـوا نەیزانی
لـە دڕندەو دێـو بەدترەو زیاتـر
لـە جنۆکەی بێدین ڕەشو سیاتر
شێتەو زیانەوەر ، دووپشکە ، مـــارە
وەحشی کێوانە ، دڕندەی هـــارە

ئینسان سەر ببڕێو بیشبیرژێنێ
لەم کارە بەدە هیچ دانامێنێ
دڕندەی کێوی هەر یەك بە بارێ
ئەدەن بە عالەم ئێش و ئازارێ
ئینسان ئەنواعی ئازاری هەیە
ئازاری وەها حیسابی نی یە
تەبعی ناباری تەعلیم دراوە
بۆ ئازاری خەڵك دیاری کراوە
ئەم خوڵقە شەڕە وا لەگەڵیانا
پەل ڕائەکێشێ لەگەڵ زەمانا
تا دەستی ئەڕوا بۆ دەسدرێژی
سڕەو بێ کارە لەبەر سەرگێژی
کاتێ بەدەس بوو ئەکەوێتە کار
مشکەو دووپشکەو بەرازەو ڕەشمار
خودا لامانده لەم خوڵقە بەدە
بۆ فرمانیوا دەسمان پێ مەدە
(عدم القدرة عصمة) ڕاسە
(نامی) بەسی بێ ئەم دەنگوباسە

فام پێویستە

برا ، پێویستە ئێمە بفامین
وەکوو کاروانی چەرخی ئەیامین

جیهانیش وێنەی کاروان سەرایە
هەر هاتوچووە هەتا هەتایە
هەر چینێ چەند ڕۆژ تیایا ئەمێنێ
ئەوجا نۆبەتی کۆچی لێ دێنێ
ئەو زەنگ‌و دەنگە ، ئەو هەراو سەدا
ئەمڕۆ دیارن ، نامێنن فەردا
سبەی نە دەنگەو نە ڕەنگەو نە بۆ
نە باسی منەو نە تاریفی تۆ
بەڵکو ئەوانەی لەپاش ئێمە دێن
کە خاوەن ماڵ‌و خاوەن ڕێگەو جێن
بەدەگمەن مێژووی ئەم چینە ئاگان
هەموو مەشغووڵی ئومووری دنیان
مەبەست مەشغووڵن بە کاری خۆیان
نایەتە دڵیان باسی پێشینان
مادەم وەهایە ئەو کەسەی چاکە
چەرخی خۆی ئەکا بەو چەرخە تاکە
کاری‌وا ئەکا لە ڕێگەو بانا
خێری بمێنێ لە ڕووی جیهانا
دنیا دنیایە بۆ فرمان کردن
ئەبێ جیاواز بێ لە حاڵی مردن
ئەو پارچە کە لەو ئەمێنێتەوە
خەڵکی بە قازانج ئەیسێنێتەوە
ئەمەیە دنیاو ئەحواڵی ئینسان
گەر سوودمەندە یاخود بە زیان

هەرکەس دەفتەری خۆی ئەکاتە مل
مەسئوولە لـە خۆی عاطیل یا عامیل
ئینجا هەرکەسێ خـــۆیو ڕەفیقی
هەرکەسێ خۆیو بەهرەی تەوفیقی
ئەوەندە هـــەیە ئـەبێ بزانن
ئینسانو هـــاوڕێ دوو هاومیزانن
سیاچارەیە هـــاوڕێی نالایق
خاوەن بەهرەیە ڕەفیقی صادیق
خوا ئەڵێ : « کونوا مـع الصادقین »
لەگـەڵ صادیقان ئەبنـــە موتتەقین
(نامی) نانازێ بە پایەو مـــایە
مەگـەر بە تـکای شای خاوەن سایە

★ ★ ★

بۆیە ئـەم دنیــا وێنـــەی دەریایە
ئینسانی تێـکەوت ئیتر دەرنایە
تێ ناگـــا هـــەتا ئەکەوێتــە ناو
چونـکە ئەترافی نابینێ بە چـــاو
جاذیبەی زیاتر لـــە کارەبایە
موغرییاتەکەی بێ ئینتیهایە
دارایی و ماڵە ، جاهـــەو پایەیە
ئارەزووی نەفسی ناکارامەیە
دێ ڕات ئەکێشێ بەقـــەد پێویستی
باش ئەو میقـــدارە بەوۆ ناوەستی

ئەتخاتە سەر ڕێی هەواپەرستی
بە پلە ئەڕۆی بۆ خۆپەرستی
جا خۆپەرستی بەرەو پەستی یە
کە پەستی داهات نۆرەی مەستی یە
کاتێ سەرخۆش بووی بێ ئاگا ئەبی
پاپایی ناکەی بە شەرعی نەبی
ئەمجارە بە دڵ دێتە سەر سەما
لە خاك دەرئەچی ئەڕۆی بۆ سەما
بەینێ بە سەیران لەسەر ڕۆژگار
ئەمێنیتەوە بێ ئێش و ئازار
جا بە کتووپڕ ئەکەویتە خوار
بێ کەس و بێ دەس بێ دۆست و بێ یار
ئەوەند ئەم باسە بەراورد کرا
لە شەوا دیارە بێ شەوقی چرا
ئەمجار تێئەگەی کە دنیای دەنی
زۆر بێوەفایە مەخسووس بۆ غەنی
یەعنی دوژمنە لە بەرگی دۆسا
ڕەقست پێئەکا لە کاتی کۆسا
دەست و پێ بڕە کاتی دەسبۆسی
سەریشت ئەبڕێ کاتی سەر لووسی
بەرەوڕوو خەندە بە لێوی نازار
کە پشتی هەڵکرد هەر ئێشەو ئازار
بۆیە فەرموویە شای خاوەن بەها
دنیا مەلعوونە خۆی و (ما فیها)

مەگــەر ئەوەندەی ذیـکری خودایە
یا عیلمو تەعلیم لـەلای زانایە
سەرەتای خـەندەو ئەنجـامی پەندە
گیرۆدەی دنیـا هـەر دەردمەندە
بەڵام مـــن چیبــکەم لـە فەرامۆشی
ئازار لەیادچوون لە کاتی خۆشی
(نامی) لـــە داخی دنیـــای بێپەروا
وەختــە ســەری خۆی هەڵـگرێو بڕوا
هــەی داد هەندێ شت سەر ئەسووڕێنێ
هـا وەختــە ئینسان خۆی بدۆڕێنێ
ئینسان لـە ئادەم ، ئادەم لـە خاکـە
خاکیش ئەسڵێـکی خاوێـنو پـاکـە
بۆچی هەندێ کەس پایەی وا پەستە
هەندێکیش باڵای بەرزی مەبەستە
ئەگــەر پێم‌ئەڵێی ئەسـباب ئەیگۆڕێ
ئەم دنیـا لەســەر ئەسباب ئەسووڕێ
ئەڵێم دەی بۆچی چــەند کەسی خـاوێن
خـاوەن عـەقڵو هۆش ، پاکیزە داوێن
ئەڕۆن ئەخوێنن لـــە دانشگادا
موراقیبی حـــاڵ لـە گـاو ناگادا
دەرز هـــەر یەك دەرزە ، بابیش یەك بابە
گـەر هەندەسەیە ، وەگـەر حیسابە
هەموویش تێ‌ئەگەن لـە دەرزی ئوستاد
لـە تەعلیلاتو تەتبیقو ئیرشـاد

کـەچی هەندێکیان دەرئەچن بە بۆش
لە بۆش سووکترن بە میزانی هۆش
بەعزێکیان پڕن لـە عیلمو زانست
لێیشی زیاد ئەکـەن بەگوێرەی پێویست
هـەندێ بە خوڵق‌و ڕەوشتی مـەردی
هـەندێ بە یاسـای سەرسەری گەردی
هەندێکیان ڕووناك بە وێنـەی قەبەس
مەزهەرن لەبۆ پایەی موقەددەس
ئەگـەر پێم‌ئەڵێن زەمـــانو مەکان
عەلاقەدارن بەقـەدەر ئیمـکان
هەر یەك قاڵـبێ هەڵئەسووڕێ بـۆی
بەو وێنـە هـەیئەت دەرئەچێ لەبۆی
ئەڵێم زۆرم دی ئەولادی بابی
بە شیری دایـکی عـالی جەنابی
کـەچی هەندێکیان ئەڕۆن بــە لاری
هەندێکیان لەسـەر ڕاستی‌و هوشیاری
مـــن وائەزانم ، باوەڕم وایە
لەسـەر ئیستیعداد دەرئەچێ پایە
ئیستیعداد یەعنی شاکیلەی ئینسان
هەندێ بۆ شەڕەو ، هەندێ بۆ ئیحسان
هەموو فەردێـکیش ئەشێ بە حیساب
بۆ سەلب‌و ئیجاب ، بۆ حوکم‌و خیتاب
بەڵام هەندێ‌کەس مەعلوومە کەوا
ئەکەوێتە بەر ئەڵـتافی خودا

هەندێکیش ئەمەی بۆ هەڵناکەوێ
بە خوا خۆیشیەتی چیی بوێو نەوێ
حەقی خۆیەتی گەر لوتف ئەنوێنێ
لێیشی ناگیرێ گەر بیشکێنێ
(نامی) لەم شوێنا بەمە زانایە
حوکم هەر لە لای خوای تەعالایە

پێویستە ئینسان بفامێ

پێویستە ئینسان کە هاتە سەر دەور
بوو بە شایستەی حوکمی عەدلو جەور
بوو بە فەرماندار لەبۆ هەندێ کار
لەسەر چەند کەسێ کرا بە سەردار
یا دەوڵەمەند بوو بە ماڵی دنیا
لە مایەو سایە بە لوتفی خودا
بفامێ بۆخۆی ، بزانێ کێیە
خەڵکی کام شوێنەو ئەهلی کام دێیە
حەلیم بێ بە حاڵ بۆ برادەران
ڕووی خۆی تاڵ نەکاو چارەی خۆی گران
هەڵنەچێ وەکوو کەفی دیزەی ڕەش
نەبێ بە مایەی فیتنەو غەلو غەش
نەبێ بە مایەی باری بەدبەختی
نەبێ بە سەبەب بۆ ساردیو سەختی
بیربکاتەوە بەقەد حاڵی خۆی
تۆزێ بڕوانێ بۆ مەئالی خۆی

کـارێ وا نەکـــا پاش ئەوەی ئەمرێ
لەناو دۆزەخـا جێـگەی خۆی بـگرێ
ڕەحمێ ، ئینسافێ ، بیرێ ، ویژدانێ
سوپاسێکی حـــەق ، هێزی ئیمـانێ
کـەمێ حوقووقی خـــوای پەروەردگار
بێنێتە بەرچـــاو لەبۆ ئیعتیبار
تا هاومـــالآنی ئاســوودە دڵ بن
هێمن دەروون بن ، دوور لـــە موشکوڵ بن
مـــن لەلام وایـە بەڵا ســـەد بەشە
نەوەدی لەســەر ناوچـــاوی ڕەشـە
تاڵیی ڕوخسارو تاڵیی گوفتـــاری
ئەبن بە مـــــایە بۆ گروفتـاری
ئەغڵەب ئەمیشە لەســەر هـــەوایە
هـەوا غوروورەو ئینتیهای نایە
غوروور بایی‌بوون ، شێوەی شەیتانە
لـە خـۆ بایی‌بوو لەکوێ ئینسانە
سـەد (سبحان الله) لـــەم بنیادەمـە
چـــەند بلیمەتەو چـــەندە زاڵمە
نە خۆی ئەناسێو نە خـــوا ئەناسێ
نە لەســەر نیعمـەت ئەکـا سوپاسێ
هــەر ساتێ تێر بێ ئەڕوا بۆ فـەلەك
ناگەڕێتـەوە بۆ پایەی مەلەك
شـــایە ، ئەمیرە ، خـــاوەن دەفتـەرە
دنیـــا لەلایا ئەمسەرەوسەرە

کە لێیشی قەوما بە سەختیی ئەحواڵ
ئەگری و ئەناڵێ هەروەکوو مناڵ
ئەمتە لە چی یەو ، ئەوەت لە چی بوو
بۆ ئەوسا ئەمەت لە بیر ڕەویبوو
(نامی) ئەناڵێ بەدەم دەردەوە
تا ئەچێتە لای سەنگی سەردەوە

★ ★ ★

ئەزانێ بە حەق ئەوەی هوشیارە
دنیا ماڵێکی دەروازەدارە
دوو دەرگای هەیە یەکەم بۆ نەفسە
نەفسیش ئەزانن مایل بە نەقسە
کە ڕۆیشتە ژوور ئەبینێ دنیا
سەری دیار نیی یە بە وێنەی دەریا
پڕە لە خۆشیو ئارەزووی نەفسی
لە پایەو مایەو ئارەزووی جینسی
لە جاهو شەوکەت ، لە ڕێی سەرداری ،
لە هیوای درێژ بۆ پایەداری
تەماشا ئەکا لەملاو لەولاوە
هەرکەس ئەبینێ مەشغوولی ڕاوە
ئەمیش وەك ئەوان دەس ئەکا بە ڕاو
دەستێ بۆ کەوان ، دەستێکی بۆ داو
ئیتر مەپرسە کەشمەکەشێکە
ئازا ئەوەیە خاوەن بەشێکە

هەرکەس بەشی باش ئەخـــاتە دەستی
نیسبەتی ئەدەن لـــە دوونیو پەستی
بردنەو خواردن ، گرتنـــەو کوشتن
هەموو جەسوورن لەسەر خوێن ڕشتن
بێجگە لـە مەکرو لـە حیلەبازی
لـە غەش ، لـە دزیو کاری جانبازی
بە هـەر بارێـکا کـە بـگونجێ بۆی
ئەکەوێتـە سـەر هـەوای نەفسی خۆی
هەروەها ئەڕواو سـەر سپی ئەکا
شـــەوو ڕۆژ هـــەروا کاسبی ئەکا
جـا بە تەوژمی دەردی لەرزو تێ
نەخۆش ئەکـەوێو ئەکەوێ لـــە جێ
گیـــانی دەرئەچێ بـە هەناسەی سـەرد
ڕایەخی لـــە خاك ، سەرینی لە بەرد
دەرگـای دووهـەمی بۆ ڕۆحی پاکـە
قاپیی ڕەحمـــەتی خالیقی تاکـــە
قاپیی تەربیەو تەمێی ئینسانە
مەدرەسەی عەقڵو عیلمو ئیحسانە
قاپیی ئیتاعـەی خـودای عالەمە
قاپیی شەریعـەی دینی خاتەمـــە
تەماشـا ئەکـا پڕە لـــە دۆسان
دۆسانی ساغی مائیل بە ئیحسان
مەجلیسی یاران پڕە لـــە شوعوور
دەماغ پڕ ئەکا لـە نەفحەی عوتوور

باش ڕائەبوێرێ لەگـەڵ یارانا
جوانە وەکوو گوڵ لــە بەهارانا
سەد ساڵ بمێنێ هـەر وەك ساتێـکە
هــەر ساتێ کــاتی بەرەکاتێـکە
کـە لاکانەوە بۆ لای کەسبی مــاڵ
ڕووئەکاتە لای جێـگەی کشتوکاڵ
یا باغو بێستان پڕ گوڵو گوڵزار
ئەشێ بە پایەی ئومــەرای کیبار
یا بۆ لای دووکان بۆ بازرگانی
دە جــار سوود دێنێو جــارێ زیانی
یا بۆ لای کاری‌تری بەحورمەت
قازانجی تیــابێ بۆ خۆیو ئوممـەت
دەرامەتەکەی لــە ڕێی خــودادا
ئەبەخشێتەوە بە فوقەرادا
یا بۆ مزگەوتو مەدرەسەی خــاوێن
لەبۆ مامۆستا لـە سـەر تا داوێن
چینێ بێ‌ئەگا لــە زانای ئیسلام
وەکوو فریشتەی لایق بە ئیـکرام
هــەموو ڕەهبەر بن بۆ موسوڵمانان
هــەموو دڵبەر بن بۆ ئەهلی ئیمان
کـاتێ کـە عومری هـاتە ئینتیها
فریشتەی بۆ دێ بە قــەدرو بەهـا

ڕۆحــە پاکەکەی ئەبەن بۆ فــەلەك
ئەبێ بە هاوڕێی ئەفرادی مەلەك

★ ★ ★

جـــا بێینە سەیری ئەم دوو دەروازە
هەردوویان بۆ عـــام هەمیشە وازە
یەویانا بڕوا حـــاڵی بەدحـــاڵە
یەمیـــانا بڕوا مـــایەی کەماڵە
ئەوەی ئەفامێو تێئەگا لــە حــەق
جیائەکاتەوە عاقڵ لـــە ئەحمەق
ئەزانێ دنیـــا لــەبۆ ئینسانە
بۆ ئەوکەسەیە خـــاوەن ئیحسانە
ئەرنا نەك ساڵێ ، لــە ســەد تا هــەزار
یاخـــود ملیۆنێ یاخــود بە ملیـــار
ئینسان بمێنێ لەســەر بەدحاڵی
کامــەتە قــەدریو کامــە کەماڵی
غەیری خواردنو نووستنی حەیوان
کــە زۆر ئاسانە بۆ وەحشی کێوان

★ ★ ★

لـــە خودام ئەوێ بە سیرڕی ڕەحمــەت
کــەوا ڕەسایە بۆ هـــەموو ئوممەت
بمانخاتە ســەر ڕێی دەرگای ئینسان
تا نائیل ببین بــە مـــایەی ئیحسان
لــە دنیـــای ژینـا بە سەرفرازی
بــگەینە مـــایەو پایەی شانازی

(نامی) بە ناوی ڕەسوولی ڕەهبـەر
بمێنێو بمرێو بڕوا بۆ مەحشـەر
کاکە ئەم دنیـا سـارای سەیرانە
لـە سەیرانەکەیش ئینسان حەیرانە
ئەڕوانێ لـەبۆ گیانلەبەرەکان
بنیادەم ، حـەیوان ، وەحشی کێوەکان
پەلەوەر لـە سـەر ، ماسی لـە دەریا
هـەر کام هـەر بەرگێ هـەیە لەبەریا
وان لەناو هـەراو شۆڕو غەوغادا
چ لـە وشکانا ، چ لـە دەریادا
نەهەنـگێ هـەزار مـاسی قووت ئەدا
واشـە هـەزاران پەلەوەر ئەبا
هـــەر دڕندەیەو گیانلەبەر ئەگرێ
نەك جـــارێ بەڵـکو هـەتاکو ئەمرێ
هـەروا ئینسانە ئەدا لـــە ئینسان
نێك‌و بەد لـەلای چون یەکـەو یەکسان
هەرکـەس دەستێکی ببێ لـە کـارا
ئەڵێی دوژمنـــە لـــە کارزارا
هـەر سەربڕینەو کوشتن‌و بڕین
تیر هاویشتنەو کینـەو تانەو قین
بەکورتی جیهـان وەك شێت‌خانەیە
هەرکـەس لەوی‌تر بە بەهـــانەیە
هـــەزار خانەدان دران بە بادا
هـــەزار بارەگـا چوو بە هـەوادا

هەزاران کەسی لێهاتووی هوشیار
بە زۆری زۆردار هەڵبەسران لە دار
هەزاران لاتی بێ کەس و بێ دەس
فەوتان بە سزا بۆ هەواو هەوەس
چی یە ئەم دنیا ، لەبەرچی وایە ؟
تۆ بڵێ ، کام سڕ لەم کارەدایە ؟
کاکە پێت ئەڵێم جیهان جوانە
دادگای زاتی خودای مەننانە
خودا زاتێکە زیندووەو زانا
بیناو شنەوا ، گۆیاو توانا
دەستووری هەیە دەستورێ ڕەسا
بۆ گیانلەبەران ، ئێستا یا ئەوسا
ئادەمی و حەیوان لە هەموو جۆرێ
باڵدارو بێ باڵ ، گشت زەردو بۆرێ
جارێ واز بێنە لە غەیری ئینسان
کاریان وا لەلای خالیقی مەننان
بێ تەماشاکە لەبۆ ئادەمی
لە هەر بابەتێ لە ناسالمی
بە دەستووری حەق وان لە ژیانا
حەقیان چۆن هەبێ دێ لە عەیانا
یا لە دنیادا دایێ بەسەریا
یا لەو دنیادا کە وا لەبەریا
هەر ستەمکارێ کارێ بەد بکا
ڕەقەمی هەیە یەك لەلای یەکا

چەندێکمان بینی ئینسانی نامەرد
مرد بە ئازارو بە ئێش‌و بە دەرد
ئەو زاتە کەوا تاك‌و تەنیایە
یاسای داناوە بۆ ئەم دنیایە
مسقاڵە زەڕەی گوم نابێ لە زات
ئاگادارە ئەو لە گشت کائینات
هەقی حەیوانێ کۆڵ‌و داماوە
ئەسێنێ لەوەی قۆچی لێ داوە
نەهەنگ‌و ماسی ، مارە یا گەژدم
بەرازە یا شێر ، جیننە یا مەردوم
یەك یەك حیسابیان لەگەڵدا ئەکرێ
هەموو شت جەزای ڕاستی وەرئەگرێ
ئیتر باوەڕت گەر هەیە بە خوا
بەو شەرعە پاکەی بە حەق دانرا
بە حەق ئەزانی کە حەق ناسوتێ
زۆری پێ ئەچێ بەڵام نافەوتێ
بەڵام ئینسانێ بێتە سەر عەناد
مەر خودا بیبا بۆ سەر ڕێی ڕەشاد
ئەم باسە بە حەق دوورو درێژە
گەلێ مەسافەی نابارو لێژە
بۆ ئەوە ناشێ مرۆیەکی شەل
بەسەریا بڕوا هەروا پەلەپەل
(نامی) تۆماری نامەی خۆی تەی‌کرد
چاکەو خراپە ، چیی کرد هەمووی برد

ئارامیی دنیا لەسەر نیزامە

ئارامیی دنیـــا لەســەر نیزامـە
دنیـای بێنیزام دۆزەخی عامـــە
کـــە نیزام نەبوو دنیـــا فووزایە
کەس کەس ناناسێ ، هــەراو غەوغایە
(فووزا) ـ بۆری بێ (فێ)کەی ـ مەسدەرە
مەســدەری کــاری بێ سەروبەرە
(معتل العین)ە ، چـــاوی نەخۆشە
عەینەن بە وێنــەی شەخسی بێهۆشە
(مقصور اللام)ە ، کورتە باڵایە
مـایەی میحنەتو دەردو بەڵایە
بنەمــــــای فووزا لـــە نەزانینە
لەســەر غورو‌ورو هـــەوای بێدینە
ئەوەی نەزان بێ کــەللەی بایی یە
دوور لــــە ڕێوبانی ئاشنایی یە
بە جــەهلو غورو‌ور ئینسانی بەدبەخت
سەری خۆی ئەدا لـە بەردی سەرسەخت
جەهــلو غورووری بەنیئادەمە
سەرچاوەی دەردی هـــەموو عالەمە
هــەر ئەم دوو دەردەن لــە ڕووی دنیـــادا
ڕەحـــەتیی بەشــەر ئەدەن بە بادا
ئینسانی بایی ژیواری بایە
کەللەی کوولەکەی پڕ لـە هــەوایە

★ ★ ★

بزانن یاساو نیزام بە یەقین
یەکێ بۆ دنیاو یەکێ لەبۆ دین
یاسای دنیایی بۆ ژینی مەخلووق
بۆ پاراستنی شەرەفو حوقووق
یاسای دین لەبۆ ئیمان بە غەیبە
ئیتاعەی خودای پاکی بێعەیبە
بۆ پێوەندی دڵ لەلای خوداوە
بزانێ خودا حازرە بەلاوە
جا ئەمانەتی عالەم ڕائەگرێ
نەفسو ناموسی کەس داناگرێ
ئەمینو ئەمان بە ناموسو ڕۆح
خاوەن ویژدانو دڵ پڕ لە فوتووح
ئەوەند مسقاڵێ خەیانەت ناکا
ئەیەوێ لە دەس خەیانەت ڕاکا
بێ نیزامی دین ئەم حاڵە نابێ
بێ یەقین یەقین ئەمانەت نابێ
باش دەرئەکەوێ بۆ ئینسانی ژیر
فەرزە دینداری بۆ شاو بۆ وەزیر
نیزامی جیهان بە دینەو دنیا
ئەمە ئەزانێ ئینسانی وریا
(نامی) دەستێکیوا بە دنیاوە
ئەو دەستەکەیشی بە دینی خواوە

دەرمانی دڵەی ...

دەرمـانی دڵـەی پڕ دەردو ئێشم
سامانی گڵەی پڕ خـارو نێشم
هـەر وەسڵی تۆیە لـە ڕۆژگارا
هـەر مەیلی تۆیە بۆ مــن لە کارا
دنیـا چۆڵێـکە وەحشەتـگای گیانە
پڕ لـــە ئازارە ، دژی ژیانە
بێ باڵای لەیلای پڕ نەخش‌و نیـگار
دنیـا بەڵایە ، زینهـار سـەد زینهار
جیلوەی جیهـانم لە دیاری‌و پەنهـان
لەسەر خۆشی‌یە بۆ دڵی ئینسان
دیدەی پڕ ئێشم بێ ماوەی ویساڵ
ئارام بوونەوەی مەحـــاڵە مەحــاڵ
سینەم مەنجەڵی پڕ جۆش‌و تاوە
کەللەم مەسینەی حــەوت جۆشی ئاوە
سـا دۆستی گیـانی دەستێکت بێنە
گیـانی شیرینم لـە مـن بستێنە
ئەو دەستەی ئەیدەی لـە جەستەی خەستەم
دەوایە بۆ زام کـەوەمار گەستەم
ڕۆحی ڕەوانم مـاوای خۆش مەکان
بۆ دامـاو نی‌یە لـــە دەوری ئیمکان

بێ تەبیبی حـــاڵ زانا بە دەردم
بێ دەرمـان بـکا سینەکەی سـەردم

مەشرەب مەسیحای مردوو زیندووکەر
عەرەب کەرامەت ، ئەدەب موعتەبەر

تۆزێ لـە تۆزی ڕێـگەی ئیسراکەی
گـەردێ لـە گـەردی مەلەك سیماکەی

بێنێ‌و بیکاتە پێلووی چاوی دڵ ،
قەت‌شیفام نایێ تا ئەچمـە ژێر گڵ

سـا ئەی دڵبـەری دڵداری عالەم
ئەی تەبیبەکەی ئازارو ئەلەم

بێ ، دڵەی تەنـــگم بلاوێنەوە
گـەردی سـەر دڵم بڕەوێنـەوە

بەڵـکو ساکن بێ دەروون لە ئازار
ئەم دنیـا ڕەشـەم ببێ بە گوڵزار

بەو حاڵە بژیم لـە ڕووی جیهانا
بەستەی خۆم بڵێم لـە گشت مەیدانا

بمرم بە شـەوقی لیقـای دڵدارم
گۆڕ ببێ بە جێی گوڵو گوڵزارم

کە لە کۆڕ دەرچووم ، ڕووم کردە مەحشەر
ذیکرم (یا دۆس) بێ‌و نیدام (یا دڵبەر)

(نامی) بەم‌جۆرە بژی تا ئەمرێ
یەعنی بە خۆشی جێگەی خۆی بـگرێ

یاسا گۆران لە دنیادا

یاسای خودایە لەسـەر ڕووی جیهان
چ بە زاهیر بێ یاخود لـە پەنهان
کـاتێ کـە ویستی کردارێ بـکا
ئەسبابەکانی ئامـادە ئەکـا
کـە ویستی چـەرخی ئاخری بێنێ
چەند کاری غەریب بۆ عام ئەنوێنێ
عالەم سڕ ئەکا لەو کـارە کـە بوو
وێنـەی وێرانەی مـاوای کوندەبوو

★ ★ ★

کـە چەرخێکیتر بێنێتە ڕووی کـار
دڵی عالـەمی بۆ دێتـە ژێر بار
دڵی پیرەکان لەبۆی دێتـە جۆش
چ جاێ جوانی سەربەستی سەرخۆش
نموونەیەکت بۆ بهێنمەوە
ئەم باسـەی کردم بۆت ڕوون کەمەوە
سەرەتای سەدەی ئیستای بیستەمین
کـەوتنە تەقەلا ئەهلی ڕووی زەمین
کەوتنەڕێ بەرەو خـاکی ڕۆژاوا
بـە هیوای چـوونە ڕیزی عولەما
بەڵام ئەنجـامی هیوایان وابوو
هیوایێ بوویان زۆری هـەوا بوو

ڕۆڵـەی ناسـکی پاکی موسوڵمان
کەوتنە سـەر خوڵقی ئەورووپایی‌یان
ماوەیەکی زۆر لـــەوێ مـانەوە
لەسەر هەوای نەفس پاش حەسانەوە
بۆیان ڕێخستن ئەسبابی هـــەوا
بە هـەموو بارێ لـــە ڕۆژو شـەوا
لـــە ڕێی ئیسلامی دەرچوون بەئەغڵەب
غەیری یاسای دین کرا بە مەتڵەب
کاتێ شەهادەی دەرچوونیان پێدان
بـەو شەهادەوە هاتنـەوە لامـــان
لایاندا لـــە ڕێی ئوسووڵی ئیسلام
کەوتنــە گۆڕینی ئەفـــکاری عـــەوام
کۆمەڵیان دانا لـەبۆ پێشکەوتن
هـــەتا هەموویان لـە حەق پاش کەوتن
ڕشتەی مەحکەمی یەکێتی بڕا
پەردەی ئیعتیصام تەواوی دڕا
بە دەستی ئەمـــان مەبەستی دوژمن
باش جێبەجێ بوو زاهیرو باتین
نیزامو نەزمی قـــەدیمی نەمـــا
کۆشکی پایـنـدەی جارانمان ڕمـــا
کافر لەسەرمان تەواوی زاڵ بوو
بە وەستای مێشکی گـەورەو مناڵ بوو
دەوڵـەتی ئیسلام شەوکـەتی بڕا
ئاگری جەنـگی یەکـــەم هەڵگڕا

چوار ساڵ ڕووی جیهان بوو بە تۆزو گەرد
ئاگر بەربووە شیوو دەشتو هـــەرد
بەشــەر مــاندوو بوون لـە زۆریی کوشتار
لـە قاتوقڕیو وێرانیی دێو شار
گرانی داکـەوت لـە هـەموو لایە
لـە سەدی پەنجای خەڵك چوون بە زایە
کـــە لەئەنجاما شــەڕ بڕایەوە
چــەرخی ئەورووپا هـــاتە کایەوە
خـــاکی ئیسلامی داگرت سەراسەر
هــەر یەك بەجۆرێ بەشێکی دا بەر
بە ئارەزووی خـۆی گـەورەی بۆ دانا
لەگـەڵ مامۆستاو کارگێڕی توانا
ئەمجــار بە تەدریج بە پلە پلە
کەوتــە تەفرەدان قــەومی جەهەلە
یەکەم یاسایان گۆڕینی تەعلیم
وا کــە کز ببێ ئیمــانو تەسلیم
لەبۆ نەمـــانی ئادابی ئەوســا
لیباسیان گۆڕی بە هیی ئەورووپا
سەر ڕووتو مل ڕووت ، قاچو قول گشت ڕووت
پێی هــەزاران گــەنج بەوە هەڵەنگووت
چاکەتو پانتۆڵ تەنگ بوون بەجارێ
ڕوکووعو سوجوود بوون بە ئازارێ
نازانن سەر ڕووت نوێژی مەکرووهە
تەقلیدەکەیشیان کارێ مەشبووهە

بەرگێ قــەوارەی لەش بخاتە ڕوو
نوێژی مەکرووهە ، دایماڵە زۆر زوو

★ ★ ★

دانشگا گۆڕان بە یاسای ئەوان
یاسای دانشگای قەدیمی نەمان
بە چەند چینی جوان زێباو نازەنین
کوڕانو کچان بوون بە یاسابین
ئیهمالی دەرزی عیلمی دین کرا
لە سەدا دەی ما ، ئەوی لابرا
ئیهمالی تەتبیق بۆ عولوومی دین
بوو بە عادەتی هەموو موسلیمین
تا چینێکیوا نەفسو هەوا خوا
هاتنــــە ڕووی دنیا لــە دین بێئاگا
ئەوەند جەسوور بوون بێشەرمو شکۆ
بەرانبــەر بە دین دایانە درۆ
بەربوونە ئەحکام بۆ وێران کردن
فەوتانی دینیان باش خستە گەردن
بە قسەی زلو قــەبەو بێمەعنا
قیمــەتێ نەمــا بۆ پیــاوی زانا
پاشان بە مــاوەی چەند ساڵێکی کەم
چینێتر دەرکەوت بۆخۆی خاترجەم
بوون بە دزدەسەك بۆ عــەدووی ئیسلام
نە ئەسڵیان ڕاگرت نە فــەرعی ئەحکام

بۆ زاناکانیش لەقەبیـــان دانا
بەســەر زمـــانی بێگانەکانا
هەتا ناوەکەیش خاوەن هەیبەت بێ
زاناکـــە زۆرتر بەئەهمیەت بێ
وەهایان گۆڕی یاسا بە ناحەق
نەزان زانایەو زانامان ئەحمەق
ئێستە ئەڕوانی ئەمسەر تا ئەوسەر
نایابە زانای لـــە دین باخـــەبەر
نوێژەکان مـاون بە بێ هێزو گیان
قورئان دامـــاوە لـە دەستی نەزان

★ ★ ★

جـــا ئیتر پەنا هەر پەنای خـــوایە
هەر خۆی خالیقی هـــەموو دنیایە
بە دەستی ئەوە قـەبزو بەستی کار
لای ئەوە پایەی عـەونو ئیعتیبار
چون نائومێدی نەی لێ کراوە
ئینسان نائومێد نەبێ تا مـــاوە
ئیمانم وایە خـــوا بە مەرحەمەت
هێز بداتەوە بە هێزو هیممەت
پێویستی ئیسلام ســـەبر کردنە
یەعنی حوقووقی حـــەق ڕاگرتنە
ئەڵبەتە ئێمـــە زۆر بێ‌حوقووق بووین
بۆ دایەی ئیسلام خاوەن عوقووق بووین

بۆیە وا خـودا سەرکزی کردین
لەناو عالەمـــا ناچیزی کردین
هـەر خودا ڕاستەو هــەر ئەو ڕاس ئەکا
هەرکەسێ بۆ خۆی ئیتر باس ئەکا
لەلایێکەوە لا بـکەینەوە
چوار چێوەی تەئریخ ناگەڕێتەوە
بەپێی ئەم ڕۆژە فــەرزە هەڵسووڕێین
شێوەی تەربی‌یەی منداڵ بگۆڕین
ناو ماڵی خۆمـــان وەکوو مەدرەسە
مامۆستا بێنین بە بێ وەسوەسە
حەفتەیێ شــەوێ ، سێ مانگ لە ساڵێ
دەرزی دین بڵێین بە گشت منداڵێ
ئەخلاقی زاتی پاکی پێغەمبەر
دەربخەین بۆیان ئەبن بە بەشەر
(نامی) ئەیەوێ بەگوێرەی عادەت
منداڵ بخـاتە سەر ڕێی عیبادەت
(سَنة الله)یەو یاســای خودایە
هــەرچی ڕووئەدا لەم ڕووی دنیــایە
لەسەر ئەسبابە ، هوشیار ئەزانێ
بێ سەبەب کارێ ناکرێ هیچ ئانێ
خەرمانی کۆکۆ لــە هۆهۆی گــایە
لــە باو بارانەو لــە شنەی بایە
کۆمەڵ بە گــەورەی زاناو هوشیارە
ئیـدارە لەســەر مــەردی بەکارە

گەورەیی عەقڵەو دەستو دەهەندە
عەفوەو چاوپۆشی لـــە خەتای بەندە
ناوو شۆرەتو نەژادی باڵا
بۆ ئینسان ئەبن بە شنەی ئاڵا
بەرگری لەســەر چــەکی چالاکە
سەربەرزی لەســەر ڕەوشتی چاکە
کوتەك بە کوتەك ، کەمەن بە کەمەن
حیلە بە حیلەی مـــەردی هۆشمەن
ئاسن بە ئاسن شمشێر بە شمشێر
نێزە بە نێزەی جەوانمەردی تێر
ئـەو بە تفەنگو تۆ بە قسەیدەم
بەشت بەزینـــە (والله أعلم)
مـادەم ئەسبابت بۆ ڕێنەکەوێ
چەك ڕێـکەوتنە ئەگەر بۆت بلوێ
مودارا فەرزە بۆ ژینی ئینسان
ئەگـەر بەرانبـەر بفامێ ئیحسان
کـە دەستت بڕا لـە کـەوانو تیر
پێویستە پەنا بە قـەڵای تەدبیر
بەڵێ بۆ گـــەورە مەرجـە یارمەتی
بە دەستەو بەستەو عـــالی هیممەتی
گـەورە کـە دەستەی خەیانەتبار بێ
فەرزە بێ شـانو بێ ئیعتیبار بێ

★ ★ ★

مەبدەء پێویستە بۆ گـەورەو بۆ گـەل
لەسـەر مینهاجی خوای (عز وجل)
گەلی بێ مەبدەء هەرزەو گورزەیە
چەند ڕێکوپێك بێ هەر شپرزەیە
فەرزە ڕەوشتی مـەردی بەناموس
عەدالەت فەرزە بۆ عـامو خوسووس
قـەومی بێ عەقڵو بێ عـەرزو نامووس
ناوی نابینی لـە پەڕەی قامووس
ئەگـەر هەڵـکەوێ چـەن ساڵێکەو بەس
ئەنجامی مەرگـە بە تەنگیی نەفەس
سیاسەت فـەرزە حوسنی ئیدارە
نەك فڕوفێڵی گـەورەی بەدچـارە
مەبدەئی مەحکەم دینی ئیسلامە
هـەر دینی ئیسلام پوختو تەمامـە
کـام مەبدەء وەهـا پاكو بێعەیبە
بناغەی لەسەر ئیمان بە غەیبە
دووری لـە تۆزی خووی خۆپەرستی
دووری لـە هـەواو هەواپەرستی
دووری لـە حوبی مـەوادو خاشاك
ڕووکردنە لای ذاتی خـودای پاك
شـەشن ئەرکانی پیرۆزی ئیمـان
یەکەمیان باوەڕ بە زاتی یەزدان
بە مەلایـکەو فریشتەی قودسی
بە پێغەمبەران عـامو خوسووسی

ئادەم تا خاتەم گەورەی ئەنبیا
گشت پێغەمبەر بوون بە ئەمری خودا
ئیمان بە وەحیی خودا بۆلایان
بەو کتێبانەی خوا ناردنی بۆیان
بە قەزاو قەدەر ، واتە هەر خودا
پەروەردگارە لەبۆ ماسیوا
کەس نییە زەڕڕێ تەئسیری هەبێ
بۆ دروستکاریی شتێ کە نەبێ
قانوونی لەسەر ئیعتیدال وایە
کاسیب بەشەرەو خالیق خودایە
کاسیبە بەشەر لەو شتا ئەیکا
سەرفی ئیرادەی جوزئیی خۆی ئەکا
ئیمان بە ڕۆژی بەرزی ئاخیرەت
زیندوو بوونەوە لەبۆ قیامەت
لەبۆ حیسابو میزانی کردە
پاداش دانەوەی چی گەورەو وردە
ئەمانە هەموو ئیمان بەغەیبن
مەعقوولی عەقڵی پاکی بێعەیبن
بەشەر بەشەرەو خودا خودایە
قەت خودایەتی لە بەشەر نایە
مەبدەئی ئیسلام بۆ کردەوەو کار
پێنجن مەشهوورن ، دیارن دیار
شەهادەت لەسەر یەکێتیی خودا
کە هەر خۆیەتیو بە بێ ماسیوا

شەهادەت بەوەی زاتی موحەممەد
هاتووەتە سەرمان لەلای خوداوەند
پێنج فەرزەی نوێژەو ڕۆژووی ڕەمەزان
زەکاتی ماڵو حـــەجی بێنوقسان
بەو ئادابانەی بەیان کراون
لەناو کتێبی شەرعا نووسراون
لەگەڵ ئیخلاصو ئەدەب بۆ خودا
ئاگاداریی حـەق لـە ڕۆژو شـەوا
کام دین وەهایە بۆ چاودێریی عـــام
سەرفی ماڵ فەرز کا لەسـەر گشت ئیسلام
پێنج یەکو دەیەك ، بیست یەکو چل یەك
بدا بە دەستەی دامـــاوان یەك یەك
پێنج یەك بۆ خەزنە ، دەیەك کشتوکاڵ
بیست یەك بۆ کشتە لـە هەندێ ئەحواڵ
چل یەك بۆ نەختــە لـە زێڕو لـە زیو
بۆ دەسگرۆیی دامــاوو هەتیو

★ ★ ★

کێ بۆلای دامـــاو لائەکاتەوە
کێ قـــەرزی قەرزار وا ئەداتەوە
کێ ئەبێ بە هۆی ئازادیی بەندە
بەوجۆرەی ئیسلام لێی بەهرەمەندە
هـــەر خێرێ ببێ لـەلای بێگانە
گشت وەرگیراوە لـــەم دینە جوانە

ئایینی دادو ئازادیی ئینسان
دینی ڕەحمەت‌و کەرەم‌و ئیحسان
دینی دڵپاکی لە غەش‌و کینە
دینی ڕووناکی هەروەك ئاوێنە
دینی یەکێتی بۆ هەموو ئیسلام
ڕەگەزپەرستی مەمنووعەو حەرام
دینێ مانیع بێ لە فێڵ‌و ساختە
دەروون ڕاگرێ خاوێن‌و پوختە
خەڵقی بانگ بکا بۆ ڕەوشتی جوان
بیکا بە سەنگ‌و ترازووی ژیان
بەر لە گشت دینێ دینی ئیسلامە
دینی موحەممەد (خیر الأنام)ە
ئەوکەسەی ئەڵێ من موسوڵمانم
خاوەنی عەهدو دین‌و ئیمانم
بەڵام ئەخلاقی ئیسلامیی نەبێ
پێی باوەڕ مەکە هەرچی بێ ببێ

★ ★ ★

بە دڵ لە خودا ئەپاڕێمەوە
بەجۆشی دەروون ئەلاڵێمەوە
بە میهرەبانی‌و ڕەحمەتی عامی
دامانەزرێنێ لەسەر ئیسلامی
وەکو چۆن بە فەزڵ دروستی کردین
لە ڕیزی عەبدا ناونووسی کردین

تەوفیقمان بدا بۆ ئیخلاسی دڵ
بۆ نی‌یەتی پاك ، بۆ پاکیی مەنزڵ
بۆ ئەو ڕەفتارەی مەقبووڵە لەلای
بۆ ئیرشاد ، بۆ لای ئەسبابی ڕەزای
بمانپارێزێ لــــە غوباری دڵ
لە هـــەر مەینەتێ گران بێو موشکوڵ
(نامی) داعی‌یە بە توولی ئەیـام
بەهرەمەند ببین بە حوسنی خیتام

انا عرضنا الأمانة

(انا عرضنا..) ئایەتێ بەرزە
شادەرزە ، فامی لەسەرمان فەرزە
(ئەمانەت) واتە : سپەردەی خودا
چ لـە باوەڕو چ لـــە کردەدا
لـە داشۆرینی نەفس لـــە ڕەزایل
ڕازاندنەوەی ڕۆح بە فـەزایل
ئەمـــانە وێنـــەی باوەڕ بە خـودا
بە هــەرچی مەرجــە لە ئیعتیقادا
هـــەرچی پێویستە بۆ ئیقامـەی دین
لەســەر بەیانی (خیر المرسلین)
ئەم ئەمانەتە پارێز ناکرێ
بێ پاکیی دەروون کـەوا ژەنگ نەگرێ

پاکیی دەروونیش بە دوو جۆر ئەبێ
یەکـەم بەخشینی خوایە کـە ببێ
دووهەم سولووکی ڕێـگەی سەفایە
بە شوێنی مـەردێ کـــە بولوەفایە
یەعنی حـەزرەتی ڕەسوولی سەروەر
(خاتم الرسل ، افضل البشر)
هەرکەس ئەخلاق و ڕەوشتی وابێ
ڕێـکی ڕەوشتی (رسول الله) بێ
سابیرو سادق خـاوەن جیهاد بێ
بۆ موسوڵمانان خاوەن ئیرشاد بێ
بەپێی دەسەڵات بگەیەنێ سوود
یەقین ئەوکەسە ئەگا بە مەقسوود
دڵسۆز بێ لەبۆ گشت **موسوڵمانان**
ڕەحمو شەفەقەت ، ڕاگرتنی پەیمان
ویجـــدانی پاکو خزمـــەتی عالەم
یەکــــەم ڕەوشتە بۆ زاتی خاتەم
باڵاتر لـە گشت ئەخلاقی ئینسان
گەیشتنە بە مەرتەبەی ئیحسان
ئینسان کـە گەیشت بەو پایە بەرزە
ڕەزا بە قـەزای حازرو فەرزە
ڕەزا بە قـەزا تەسلیمە بە دڵ
بۆ کاروبارت لـە جوزءو لـە کول
نایەتە دڵم لەمـــە باڵاتر
پایەیێ ببێ بۆ نەوعی بەشـەر

کـه بووی به دارای ئەم سیفەتانە
یەقین هەڵـگری لەبۆ ئەمـــانە
(نامی) لـه خـودا ئەپارێتەوه
لـه خوڵقی حـەزرەت جیانەبێتەوه

(الله) خودایه

(الله) خودایه ، حـەی‌و قەیوومە
بەو ڕاگیراوه هــەرچی مەعلوومە
عەلیمـەو زانا به جوزئی‌و کوللی
پاکـه لـه وەسفی حاللی‌و مەحەللی
کێوێ کایێکه دامـــاوی قودرەت
کایێ کێوێـکه بۆ عیلم‌و خیبرەت
هەموو ئەستێره پرتەو بەخشەکان
هەموو دیمەنه پڕ لــه نەخشەکان
خۆری ئاسمانی پڕ شەوق‌و پرتەو
وەکوو نوختـەیێ وەهان لەلای ئەو
حووتی سـەد پووتی به شێوەی ڕاسی
بێ وەزنه لەلای وەك وردە ماسی
پادشـاو گـەدا بەندەی دەرگـایه
هەمووی مەخلووقەو خالیق خودایه
گەلێکمان بینی کەللەی پڕ هــەوا
وەکوو بلقی ئاو لاچوون لەناوا

ئەوەی چەند ڕۆژێ بە تەختو تاجە
خاوەن بورهانو خاوەن تاراجە
زۆری پێناچێ تاجی ئەکەوێ
تەختی نامێنێ بە تاقە شەوێ
بێفەرقە لای ئەو زاناو نەزانا
بێدەستو بێکەس لەگەڵ توانا
هەروەکوو سێبەر تابیعی ئاوە
کائینات فەرعی ئیشارەی چاوە
بە (لمح البصر) وێرانی ئەکا
جا فریشتەی صوور سەیرانی ئەکا

★ ★ ★

بە دڵو زوبان بڵێ ئەحەدە
فەردی بێوێنەی دوور لە عەدەدە
سەمەدەو پەنا بۆ هەموو عالەم
لە گەورەو بچووك ئادەم تا خاتەم
کەسی لێ نەبوەو کەسی لێ نابێ
جینسی کەس نییە هەتاکو وابێ
جەهلی موتڵەقە بەدبەختی بۆ فام
ئیددیعای میسلو وێنەی بۆ عەللام
بێکوفئە ، قەتعەن موماسیل نییە
لە (مایماثل) قەتعەن بەرییە
ئەوەند ئەزانم هەر ئەو باقییە
ئیتر ماباقی ئاوی ساقییە

★ ★ ★

وتاری زیاد سـەر دێنێتە ئێش
هاتو تاڵیش بوو دڵ ئەدا لـە نێش
وتار دەرمـــانە میزانی فەرزە
بۆ گـەداو بۆ شا ، بۆ بێـگانەو خوێش

★ ★ ★

واتە : تەعلیمەو تەوجیـەو تەنبیە
بۆ بنیادەمی هوشیاری وەجیـە
لەگـەڵ هـەرزەدا هـەرزن تاشینە
دەستی دڵ ئەبڕێ قسە بۆ سەفیە

★ ★ ★

دنیـــا دووکانە کرداری ئەوێ
ڕێـکیی کرداریش وتاری ئەوێ
چی دەس‌ئەکەوێ کـابرا شـەوو ڕۆژ
بدوێ بە بێ‌کـار خـەوی لێ کەوێ

★ ★ ★

کـاروان شەوەکی ئەڕوا بە ڕێدا
نووستوویش ڕائەکشێ لـە تەختی جێدا
ئەم دوائەکەوێو ئەو گەیوەتەجێ
ئەنوێ لـە جـەزای ماندوویی ڕێدا

★ ★ ★

تەختی ژیانی ئـەم ڕووی جیهـــانە
زانستو هۆش‌و کـاری مەردانە
مـەردان بە مەردی ئەگەن بە مەتڵەب
نامـەردی نەفـــام شێتی مەیدانە

★ ★ ★

جێ باخی بابەت کـەژو کێوێ بوو
جێـگەی دڕندەی وێنـەی دێوێ بوو
ئەو هات تەختی کرد ، جا کردی بە باخ
بەری بە سـەدان بەهێو سێوێ بوو

★ ★ ★

ئەگـەر بتوانی خزمـەتێ بـکەی
وشکەنێ ببڕیو ئاویشی بدەی
خێری هەردوولا دوولانە ئەبێ
تۆیش ئیستیفادە لەو موڵـکە ئەکەی

★ ★ ★

ئینسان بۆ ئازار دروست کراوە
ئازار بۆ گوڵزار نیشان دراوە
هەرکەس ڕەنجی برد گەنجێ وەرئەگرێ
تەمـــەڵ بە مردوو ناوی براوە

★ ★ ★

دە ســـاڵ ڕەنجی تۆ بەشی سـەد ساڵە
ئیحسان یەك بە دەو ، حەوسەد کەماڵە
نان لـە ئینسانی تەمـەڵ حەرامـە
نان هـەر بۆ مرۆی عامیل حەڵاڵە

★ ★ ★

ئاینی ئیسلام لەســەر ئەساسە
عیلمەو عەمەلەو سەعیەو ئیخلاسە
ئەم ئەساسەت بوو بینـات بۆ ئەبێ
ئەگینا مـایەت لەســەر ئیفلاسە

★ ★ ★

دەلیلی ئیسلام کیتابەو سوننەت
ئیجماعی دەستەی شارەزای ئوممەت
دەلیلی چـوارەم هــەر ئیجتیهادە
ئەبێ بە مـــایەی ڕەحمەت بۆ میللەت

★ ★ ★

ئیسلام دینێکە عـــامو بەردەوام
هەزاران موشکیل دێنــە ڕێی زەلام
قـەت قابیل نی یە حەللی موشکیلات
بێ ئیجتیهادی عولەمـــای ئەعلام

★ ★ ★

کاری مەشرووعیش فەرزو سوننەتە
فـەرز یا فەرزی عـەین یا کیفایەتە
سوننەت بەهێز بوو موئەککەدەیە
بێ هێز تەتەووع بێ نیهایەتە

★ ★ ★

مەعنـای ئەلفازی دینی شەرعی یە
ئەگـەر ئەسڵی یەو ئەگـەر فەرعی یە
بیدعەت لــە شەرعا ئەبێ خاریج بێ
لــەو چـوار دەلیلەی بۆ دین مەرعی یە

★ ★ ★

لەغـوە گرتنی مەعنـای لوغەوی
مەگـەر لای شەخسی گومڕاهی غەوی
کە ئەمەت زانی ، بزانە بە حـــەق
تەتەووع هەمووی بەرزەو مەعنەوی

★ ★ ★

بیدعەت بەم مەعنا لـە ڕێ لادانە
تەقسیم کردنی کـــاری نەزانە
بەڵێ تەقسیمی بیدعەی لوغەوی
پێنج بەشـە لەلای ، بێ لێدوانە

★ ★ ★

ثابتـە لەلای (ئوسووڵی) بە عام
بە عورفی شـەرعی بەیانی ئەحکام
بڕوانە لەبۆ باوەڕو بۆ نوێژ
بۆ حـەجو عەمرە بۆ لەفزی صیام

★ ★ ★

سەد ئەسەف لەسەر وەفاتی زانا
نەزان پەرەی سەند لە ڕووی جیهانا
(نامی) لـە داخی نەخواندەی نەفام
وەختـــە دەربچێ لەناو ناوانا

★ ★ ★

گەلێ شتم دی لـە دەورەی ئافاق
نەمدی بەدچـــارە بە وێنـەی نیفاق
نیفاق لـە دونیـا کوفرێـکی سافە
بۆ کاری دونیـا مـایەی خیلافە
کەسبی باوەڕی هـاوڕێ لـەبۆ تۆ
چـاترە لـە زێڕ بارستاییی کۆ
ئەمەیش دێتەسەر بە ڕاستی وتار
بە سەخـاو کەرەم بەبێی ڕۆژگـار

دێتـەجێ لەسـەر ئیختیاری غـەیر
لەکـاتی دەسکەوت لـە ئەسنافی خـەیر
دێتـەجێ لەسـەر پارێز لـە غـەیبا
لەبۆ هاوڕێـکەت لـە کاری عـەیبا
دێتـەجێ لەسـەر ئەمانەتـکاری
بۆ مـاڵو مـادە کـاتی ناچاری
لەسـەر لانەدان لـە ڕێـگەی ڕاسان
لەسـەر دامەزران بە شێوەی خاسان
ئەمـانەن مایەی باوەڕ بوونی عـام
بە مـن یا بە تۆ لـە چـەرخی ئەییام
دێتەجێ لەسـەر پاکیی دەستو دڵ
لـە دەر ، لە غوربەت ، لـە شارو مەنزڵ
دێتـەجێ لەسـەر دووری لـە کینە
کۆنە کینەی پووچ ، بە بێ بنچینە
دێتەجێ لەسـەر وەفای وەفادار
لەگـەڵ یارانا توولی ڕۆژگـار

★ ★ ★

ئاخ بێوەفایی ، تۆ چـەند نامەردی
ئاخ نەئەمردم تا تۆ ئەمردی
لـەوانە بەدتر بێئینسافی‌یە
تەنیـا ئەم عەیبـە بۆ شـەڕ کافی‌یە
لەویشە بەدتر حـاڵی ئەنانی
یانێ بایی بوون لەسـەر نەزانی

لەوانەیش بەدتر بێویژدانی‌یە
مەعنـای ئـەم خـاڵە نائینسانی‌یە
بێویجدان ، چ دین چ عەهـدو پەیمان
بە خـوا خاڵی‌یە لـــە ڕۆحی ئیمان
ئینسان بە سـەلبی فەسـاد سالمە
ئەگـەر فاسید بێ خودا عالمە
(نامی) زۆر ئەدوێ لـەم سیفەتانە
ناحـەقی نی‌یە ، حـەقی ئینسانە

هەوای میهرەبانی

چـەند خۆشە هـەوای میهرەبانیی زات
جۆشی شادی‌یە بۆ ڕووی سەربسات
دنیـا پڕئەکا لـــە شنۆی ڕەحمەت
عالەم پڕئەکا لـە نازو نیعمـەت
ئەو هـــەوا بدا لـە سەرچاوەی دڵ
ئەبێ بە کـانی بۆ ئاودانی گوڵ
نووری ئیمـــانو سیفاتی جوان جوان
بەو هـەوا ئەشنی وەك گەڵای داران
عیلمو عیرفانو سیدقو سەفای دڵ
سـەبرو سوپاسی نیعمەتەکان کول
هەموو حاسڵی هەوای ڕەحمەتن
هەموو ئەسبابی فەیزی نیعمـەتن
میهرەبانیی حـەق بە شێوەی تەعمیم
دەردێ لە جیلوەی ڕەحمانو ڕەحیم

ئەوەدونۆیە لــە دنیــا ئیسمی
هەرکام جۆرێــکە تەجەللاو ڕەسمی
یەکێ لــە ئەسمای حوسنای ئەو نوورە
جیلوەکەی لەســەر عیلمو شوعوورە
نوور ڕووناکیی‌یە بە بێ ئیشتیباه
بە حــەق دیارە وجوودی (الله)
خــودا دیارە لەگــەڵ ئایاتا
دیارە بۆ عــاقڵ لــە سەربساتا
دیارە بە ئاسار لـــە کائیناتا
دیارە لــە ئەرزو لــە سەماواتا
کــە فەرمووی (الله نور السماوات)
یانێ خــوا دیارە لەگــەڵ بەیینات
ئەنفوس‌و ئافاق دەلیلن بۆ ئەو
ئاســار شاهیدن بە جیلوەی پڕتەو
ئەوەند دیارە لـــە کائیناتا
وەکوو چرای، زەیت لەناو میشکاتا
جا ئەو میشکاتە چۆنە تەفسیری
تۆ موختــاری بۆ شەرح‌و تەقریری
ئەتوانی بڵێی ئەرزو ئاسمان
میشکاتن لــەبۆ ئەنواری عیرفان
ئەتوانی بڵێی ئەو مزگــەوتانە
هەرکامیان بگری میشکاتێ جوانە
فەرمووی : « في بيوت أذن أن ترفع »
یەعنی : أذكره فيهن تسمع

ئەتوانی بڵێی سینەی موسوڵمان
میشکاتە لەبۆ ئیمان بە یەزدان

خانەدانەکان

خانەدانەکان خاوەن دیوەخان
ڕووناك بە ڕەحمەت وێنەی چراخان
کە ئەغڵەب پڕبوون لە مەردانی مەرد
ئەدیبو زاناو هوشیارانی فەرد
بە ڕۆژو بە شەو بەپێی وەزعو کات
پڕبوون لە مەردیخاوەن دەرەجات
هەر ڕۆژی دوو تاق سینی دەرئەچوو
بە بێتەفاوت میوان هەرچەند بوو
بێجگە لە خێرات بە موستەحەققان
لە دەسگرۆیی گەلی سادیقان
بێجگە لە خێرات بەوەی پێی ئەشێ
لە دەسگرۆیی پیاوی بێ ڕێوجێ
پاش مەرگی بابە بوون بە جێی مناڵ
هەرزەو سادەدڵ بێ هۆشو کەماڵ
دیوەخانەکان بوون بە دێوخانە
پڕبوون لە هەرزەی بێ یارو یانە

★ ★ ★

هەروا بارەگای مەلایانی بەرز
بوون بە جێی جاهیل لە گشت جۆرو تەرز

کتێبخانەکان بوون بە جێگەی جام
جامی شەرابی سەرخۆشی نەفام
قورئانیان فرۆشت بە تای تەمووره
کتێبی حەدیث بە متوموورە
کتێبی دەسنووس گشت هەڕاج کرا
بۆ کتێبخانەی ئەورووپا برا
ئاساری دین‌و عیلم‌و مەعریفەت
لە سەد بوو بە دە بۆ مایەی حەسرەت
نە بە شەو نە ڕۆژ لە گاو بێ‌گادا
ناتوانی بڕۆی بەو بەردەرگادا
بە ڕۆژا فەڕاش یەخەت پێ ئەگرێ
بە شەویش سەگی یارۆ ڕێ ئەبڕێ

★ ★ ★

هەروا بەم‌جۆرە خانەدان نەمان
نە هیی دەوڵەمەند نە هیی زانایان
سیرڕی ئەم کارە لای وریا دیارە
کە فرۆشتنی دینە بە پارە
ڕاستە تەوژمی بێگانە دەرکەوت
ئاساری خێری قەدیمی گشت کەوت
بەڵام ئەگەر هۆش نەبوو لەلایان
نەیانهێشتەوە ناوی بابایان
شوکری نیعمەتی خودایان نەکرد
خودایش نیعمەتی ئەوانی لابرد

دنیا مەزرەعەیە

دنیـا مەزرەعەی مـەردی وریایە
ئەوەندە پانە ئەڵێی دەریایە
خۆڕێکخستنی ئەوێ بە حیکمەت
خۆپاراستنی ئەوێ بە سەنعەت
دەمـاری ئەوێ بۆ کـــاتی دیاری
یارمـەتیی ئەوێ بۆ کـــاتی یاری
بە دەستێ گرێ قـەت ناکرێتەوە
پیـــاوێ نەتەوەی لێ نابێتەوە
نازانی خـــودا بە لوتفو کـەرەم
حەووای دروستکرد بۆ یاریی ئادەم
دیاریی نەتەوەیش لـەبۆ پارێزە
یا لەبۆ هـەلی ڕەوتو گورێزە
بۆ خۆشەویستان بۆ هێزی دڵە
بۆ کردنەوەی گرێی موشکوڵە
دەسداران بە ماڵ ، ڕاستان بە دوعـــا
دۆستان بە ڕووی پەناو ئیلتیجا
هـــەموو یارمـەتیی برادەرانە
مایەی ڕزگاریی دۆستو یارانە

★ ★ ★

هوشیاران چـاویان لـە یاسـای چەرخە
پاراستن لـە گورگ دەوامی بەرخە

هێلانەی گـەلی تەیرو پەلەوەر
بۆ پارێزگاریی جووجەڵەو فەرخە

★ ★ ★

ئەو پیرەژنەی کولانەی نەبێ
چۆن چۆنی جووجکەی بۆ بەخێو ئەکرێ
دنیـا ئەسبابە بـە مەیلی خـــودا
بۆ گەورەو بچووك هەرچۆن بی‌یەوێ

★ ★ ★

مـایەی پیرۆزیی ئادەمی شەرعـە
حودوود بۆ ئەحکام پێویستی فەرعـە
ئەوەی بێ‌دینـە ویجـــدانی نی‌یە
بێ‌بەزەیی‌یەو گـــەلێ بەدتەبعە

★ ★ ★

قەی‌ناکا ببن بە بزنەکێوی
چـاترە لـەوەی ببن بە ڕێوی
مەبن بە وەحشیی دڕندەی وەك هار
مەبن بە جـەردەو جەندرمەی لیوی

★ ★ ★

یانێ ئەم دنیـــا بۆ هوشیارانە
هوشیاریش کـاریان لەگـەڵ یارانە
ئەوەی بتوانێ یاری ڕاستی بێ
سەربەرزی هـــەموو ڕۆژگارانە

★ ★ ★

(نامی) هەر ئەوەی ئەویّ لە ژینا
بە یاری بژی لەژیّر سای دینا
ئینسانی بیّیار باری گرانە
دوژمن ئامادەن بۆی لە کەمینا

مەردی گیرۆدە

مەردی گیرۆدە بە تاریکیی بیر
دەرناچیّ بە بیّ ڕووناکیی تەدبیر
خەلاس لە گیّژی دەریای بیّ کەنار
پەنا بردنە بە خودای قەدیر

★ ★ ★

ئەو خودا کەوا مووسای کرد تەحریر
لە دەس هامانو فیرعەونی بەدشیر
ئەیشتوانیّ هەروا خەلیل ڕزگار کا
لە ناری نەمروود نامەردی بیّپیر

★ ★ ★

بیر چرای بەرقە نووربەخشی ئەکا
بە هەموولادا ڕووناکی ئەدا
مەرج ئەو مەرجەیە دلّت بلوور بیّ
خۆیشی ڕۆشن بیّو ڕۆشنیش بدا

★ ★ ★

کاکە ، بەراورد نیشانی داوین
ئیمە گیرۆدەی کەمەندی داوین

فەرزە هاتوچۆ بەپێی تەدبیر بێ
تا نەفەس بدەین هەتاکو ماوین

★ ★ ★

دنیا باخێکە دەورەکەی دڕکە
دڕکی شیلانو دڕکی تووتڕکە
هوشیار بن چاوتان دڕکی پیا نەچێ
تا کوێرتان نەکا نووکی ئەو دڕکە

★ ★ ★

(حفت الجنة..) فەرموودەی فەردە
ئەو فەردەی عالەم بۆ ئەو سەرگەردە
ئارەزوو قوفڵی دەرگای بەهەشتە
بەهەشتت ئەوێ ئارەزوو بەردە

★ ★ ★

ئەگەر یارمەتیی خودا یارت بێ
ئیرشادی ئوستاد مەدەدکارت بێ
لە هەزار دەردو مەینەت دەرئەچێ
مادەم لە کارا هۆش هاوکارت بێ

★ ★ ★

ئەنواری خودا وێنەی کارەبا
ژەنگی سینەو دڵ هەموو لائەبا
با دژی (عاد)ە ، نەك دژی عیباد
ئەوەی ژەنگی ڕەش لە دڵ لائەبا

★ ★ ★

فەرزە تەکرارم بۆ ئامۆژگاری
مادەم مەبەستم ساغـە بۆ یاری
لەسەر هـەر حەرفێ سەد جەزا هەیە
ئەبن بە مـایە لەبۆ ڕزگاری

★ ★ ★

(نامی) لـە چـەند گێژ دەرچوو بە خۆشی
زائیقـەی تامی ڕەحمـەتی نۆشی
ئەو ڕەحمەتانە پێم‌ئەڵێن (نامی)
فەرزە تا مـاوی بۆ حـەق تێکۆشی

★ ★ ★

ئیمان عونسورێ پیرۆزو پاکـە
دڵی بە نووری خودا ڕووناکـە
بە ئیمـان ئەبێ بە چرای بەڕڕاق
بە ئیحسان نووری ئەگا بە ئافاق
ئیمـان باوەڕە بە خـواو فریشتە
بە ڕەهبەرانی مەلەك سروشتە
بە ڕۆژی ئاخر ، بە قـەزاو قەدەر
ئەمـانە ڕوکنی دینن سەرانسەر
ئیحسان نوورێـکە مافەوقی ئیمان
یەعنی حوزووری حەزرەتی مەننان
قـەت غافڵ نەبی لـە یادی خـودا
لـە بێداری‌دا ، مەگـەر لە خەودا
ئەمجـار ئەرکـانی ئیسلامی هـەموو
شەهادەتەین‌و پێنج‌فەرزەو ڕۆژوو

حەججی بەیتوڵڵاو عەمرەو زەکاتە
بەمـــانە ئینسان عالی سیفاتە
بەرگی جـــوانی ئینسانی نەجیب
ئەخلاقە وێنـــەی حـــەزرەتی حەبیب
بۆ وێنــە وێنـــەی سەبرو خۆگرتن
سیدق و ئینساف و ڕەحم و دڵڕشتن
ویجدانت بێ لەگـــەڵ عالەما
جـا حـــەقە بژیت لەناو ئادەما
بەمەرجی دووریی کینەو کیبریا
ستەم و درۆو نیفـاق و ڕیا
کیبریا مەعنـــــای هەوابازی یە
ئەنجـامی هـــەوا بەرزپەوازی یە
هەرکەس بە هـــەوا بـگاتە سەما
دایێ بە پشتا یا بەســەر دەمـــا
هــەر دڵێ بێ بە مـاوای هـەوا
ئاگا بە سـایەی ڕەحمـــەتی خـــودا
هەرکەس کەوتە دوا ، لەســەر هەوا بوو
لەسەر ئارەزووی سەرو سەودا بوو
گـەلێ بایی بن ئاگـــەن بە پایە
مـایە سووتاون بێ ئایەو مـــایە
ئای لــە ڕەشەبای ناموسوڵمانی
بوو بە شوومی شەڕ بۆ ئاوەدانی
ئەم ڕەشەبایە لـــە هـــەرکەس بدا
ئەگــەر کێویش بێ ملی با ئەدا

(نامی) زەعیفە ، خودا بە کەرەم
دووری ڕاگرێ لە ڕەشەبای خەم

گەلێکم هەیە

گەلێکم هەیە لە گەلانی گەل
بۆ جوانمەردی ئەکرێ بە مەسەل
چ لە ڕووی زانست ، چ لە ڕووی کردار
چ لە ڕووی پارێز یا پاکیی ئاسار
بۆ سەخاوەت‌و غیرەت‌و مەردی
بۆ شەجاعەت‌و زیرەکی‌و وردی
بۆ مەسەل ئەڵێم گەلێکم هەیە
وێنەی ئەفرادی لە دنیا نی‌یە
بەڵام ئەوکاتەی تێکەڵ بن بە یەك
دێتە خوارەوە پایە بۆ سەدیەك
گەورەیان ناوێ گەر لە خۆیان بێ
گەر بێگانە بێ کێ دێ بڵێن بێ !
سیرڕی ئەم وەزعە ئەوەیە بایین
هەموو داواچیی کڵاوی شایین
گەلێ سادەدڵ غوڵامی وەختین
بۆیە بەم پایە لەگەڵ بەدبەختین
ئەمڕۆ پاش لێدان خەڵاتیان بکەی
ناڕوانننە دوێنێ‌و ناڕوانننە سبەی

خوویان گرتووه بەم پەندە جوانە
نان ئەو نانەیە ئەمڕۆ لە خوانە
گشت ئارەزوویان لەسەر تەعریفە
واتەی تەمێیان لە لا تەکلیفە
بزنیان مەڕەو مەڕیان مانگایە
مانگایشیان مانگای دایم شیرایە
مریشکیان هەموو ئەبێ شامی بێ
دوو شاخو باڵ سەوز یا بادامی بێ
هێلکەی مامریان دوو زەردێنەیە
جووجکەیان نایاب ، زۆر بێوێنەیە
دەماخیان پڕە لە تۆزی هەوا
نەك لە بای سەبا ، لە بای ڕەشەبا
ئەر ئارام ئەبوون بە وێنەی شەماڵ
بە حەق ئەبوونە خاوەن حاڵو ماڵ
گەلێ لە زاناو مەردی هۆشمەند
لە علمو عەقڵا پایەو بەهرەمەند
بەداخیانەوە مردن بەحەسرەت
هەندێ لە وڵات ، هەندێ لە غوربەت
(نامی) تۆیش بمرە بەدەم دەردەوە
سەربنێ بە لای سەنگی سەردەوە
بەختێ لە ئەسڵا سیاچارە بێ
وازی لێ بێنە با ئاوارە بێ

بوونی زاتی حەق

بوونی زاتی حـەق ئەوەندە دیارە
ئەیزانێ بە حـەق ئەوەی هوشیارە
کایەنێ بۆ کـا بێ خـاوەن نەبێ
چلۆن کائینات بێ خـــاوەن ئەبێ
ئەگـەر تەنبیهت ئەوێ بڕوانە
بۆ یەکێ لـەم سێ ئیحتیمالانە
یا هەموو ئەجزای عالەم واجبە
یا هـەندێ مومکین ، هـەندێ واجبە
یا هـەمووی ئەجزای لـە مومکیناتە
بوونو نەبوونی ئیحتیمالاتە
یەکەم هەڵەیە باش موسەللەمە
دووهەمین هەروا چون موحەککەمە(١)
سێهەم ئیحتیمال مەعقوولە بۆمـان
خالق پێویستە بێشوبهەو گومان
ئەمجار بێرەوە ئەی برای عالم
بۆ دەلیلیتر سـادیقو سـالم
کائینات ڕامـــە بۆ خزمەتـکاری
ڕۆژو ئەستێرەو هـەوری بەهـاری
سەرچاوەو دەریاو ساراو کۆساری
دارو درەختی قـەراخ ڕووباری

---

(١) موحەککەم : واتە دەعوای بێدەلیل •

هەریەك بە بارێ ، هەرکـام بۆ کارێ
هەریەك دانرا بە خزمەتـکارێ
پەروەردگاری سەراسەر عالـــەم
ئەبێ سانیع بێو مەخدووم نەك خادیم

★ ★ ★

نەوعێتر دەلیل حـــازرە لەلات
لەسـەر خالیقی هـەموو کائینات
هاتوچووی گەردوون دیارە بە چاو
بە دوو شـەوو ڕۆژ بۆ تۆ دێتە ناو
موتەحەڕڕیکیش قەتعـەن موحتاجە
بەو موحەڕڕیکەی خاوەن عیلاجە
ئەو موحەڕڕیکەیش گـەر بێشوعوورە
بۆ نیزامی چەرخ لـە شوعوور دوورە
گـەر بە شووعورو خـاوەن سیفاتە
ئەوە خالیقی ئـەم کائیناتە
خـاوەن جیلوەیە بە کردگاری
شوئوونی فیعلی لەیلو نەهاری
بە (کل یوم هو في شأنٍ)
خۆی نیشانئەدا بە جیلوەی شانی
بە باوەڕی مـــن زاهیرە زاتی
(الله نور للسماواتِ)
سیفەتی نەفسی بە حەق وجوودە
خـاوەن ڕەحمـەتو کـەرەمو جوودە

سیفەتی سەلبی بەقـــایەو قیدەم
وەحـــدەتە قیـــام بە خـــودای عالەم
موخالیف لـــەبۆ هـــەموو موحدەثات
یەعنی ڕووی دوورە لـــە ڕووی مومکینات

★ ★ ★

سیفاتی ذاتی بۆ ذاتی باری
(حسب نصوص القرآن الساري)
حەیاتەو عیلمو ئیرادەو قودرەت
سەمعو بەسەرەو کەلام بەحوججەت
بەمـــانە ئەڵێن سیفاتی مەعنا
ڕای بگرە بە دڵ کاکی دڵ بینا
مەعنەوی وەکوو (کونه حیا)
هەتا بە ئاخر ببە موهەییا

★ ★ ★

سیفاتی فیعلی تەجەللی یاتن
عەلاقـەی قودرەت بە کائیناتن
سیفاتی زاتی خـــودا بێعەیبە
لەلای هوشیاران بەری لـــە ڕەیبە
کافی یە لەبۆ عەقڵی موسوڵمان
ئەوەند بزانێ بێ شوبهەو گومان
(واجب الوجود) پەروەردگارە
تەنیـــاو کامڵو خـــاوەن ئاسارە

بە بێ خواستی ئەو زەڕڕەیێ نابێ
چی خواستی ئەو بێ فەرزە هەر وا بێ

★ ★ ★

یادی حــەق بــکە بە دەروونی شاد
لــە هــەردوو چەرخا ئازادی ئازاد
جیهان بە ئیمکان مەعلوولەو مەعیووب
خــودا بە وجووب عالی‌یەو مەتلووب
(قل هو الله أحدٌ) حەققە
خودا سەمەدەو پەنای موتڵەقە
(لم یلد) قەتعەن ، (لم یولد) ئەوە
هەر ئەو واجبــەو ئەبێو هــەر بووە
(ولم یــكن له كفوا أحد)
کەس هاوتای نی‌یە بە بێ ئەخزو ڕەد
خودا دەرمان کەی لە قاڵو لە قیل
پێویستمان نەبێ بە بەڵــگەو دەلیل
(نامی) هەمیشە ئەپارێتــەوە
خوا خۆی لــە دڵم نەشارێتەوە

★ ★ ★

هەزار بێزاری لــە بەرەی بێــگانە
هەروەها لەوەی ناموسوڵمانە
ئەوان دێنــە پێش بە مەرحەبایێ
ئەمــان بۆ ئەوان چــون گیانفیدایێ
ئەوان بە وەعــدەی بەری لــە وەفا
ئەمــان بە وەفــاو ئیخلاس‌و ســەفا

ئەوان بێئاگان لــە حاڵو ئەحواڵ
ئەمــان دێن ئەڵێن ئەسراری ناومــاڵ
چی بوو ئەم دەردە ، لەکوێوە دەرکەوت
بۆچی پەرەی سەند ، چۆن بوو وا سەرکەوت
ئەسبابی زۆرن ، دێمــە ســەر بەیان
تا ڕوون بنەوە بۆ خوێندەواران

★ ★ ★

یەکـــەم زەعیفیی دینو ئیمــانە
ئیمان هــەر پەڕەی (جینسی‌یە)کانە
دووهەمین جەهلەو نەزانیی ئینسان
نەزانو کێوی هاوسانن ، هاوسان
سێهەمین لاتیو بێدەستەڵاتی
ساڵی هەزاریان ئەمرن بە لاتی
بە فــەرموو فــەرموو وا بایی ئەبێ
ئەبێ ئەم بەندەو ئەو هــەر ئاغە بێ
چوارەمین دووری لــە کــارو پیشە
کــەلی بێ پیشە بێ ڕەگەو ڕیشە
پێنجەم ئەوەیە بێــگانەی ئوممــەت
پێش کەوت لەسەرمان بە عیلمو سەنعەت
پێشکەوتووی وەهــا خــاوەن پارەیە
عالــەم لەبەریا سەرەوخوارەیە
پارە کەمــەندە شێر ئەخەسێنێ
شــا لەبۆ پارە ســەر ئەنەوێنێ

ئەوەیش بزانە قـەومی پێشکەوتوو
خۆی ئەکا بە شای میللەتی نووستوو
چارمان ئەوەیە بە عیلمو سنعەت
بەرز بینـەوە بۆ پایەی ڕەفعـەت
ئەگـەرنا هـەتا بەرەو هـەوا بین
ئێمەی ئاسیایی ئەبێ هـەر وا بین
شەشەم سـەبەبی پاشکەوتی ئێمـە
نەمـانی خوڵقو یاسـای سەلیمە
لەسەر دنیـادا ئوممـەت ئەخلاقە
کـە ئەخلاق نەمـا دەردو مەراقـە
(نامی) هـاواری بێتفاقیی یە
هـاواری لـە دەس بێئەخلاقیی یە

سیڕو ئەساس

سیڕو ئەساسی ئەم گابازارە
کـە تۆ ئەیبینی لـەم ڕۆژگارە
ئەمەیە هەندێ هەڵخەڵەتاون
بۆ پایەو مـایە جگەرسووتاون
بێ پایەو مایە ، بێ عیلمو زانست
هـاتنە پێشەوە گـەلێ خۆپەرست
قیبلەیان مـادەو مەبدەء ئارەزوو
بە ڕۆژو بە شەو کەوتنە هاتوچوو

بە درۆ بە دەعوای تەرویجی ئیسلام
کیتابو سوننەت بەسن بۆ ئەحکام
پێویستیان نی‌یە بە عیلمو زانست
بە فیقەو ئوسووڵ بۆ ڕێی حەق‌پەرست
هـــەر خوێندەواری ڕۆژنامە خوێنـە
پێی‌بڵێ دەی بێ فـکرت بنوێنە
بۆ خۆت تۆ زانای لـە دینی ئیسلام
ئەتوانی دەستت بەری بۆ ئەحکام

★ ★ ★

جـا بێنە سـەیری ئەم ناتەواوە
لە ڕێـگەی ڕاستا چەندێ دامـــاوە
پێی‌بڵێ برا بۆ ڕەزای خـودا
بێن بۆ لای خوداو لادەن لە هەوا
قورئانو حـەدیث هەردوو عەرەبی
هەردوو پڕمەعنـاو نوکتـەی ئەدەبی
یەکـەم پێویستە بە دەرکی لوغەت
لوغەتی مـاددەی کیتابو سوننەت
دووهـەم موحتـاجی بە عیلمی تەجوید
لەبۆ تەرتیلی قورئانی مەجید
سێهەم بزانێ یاسـای ئیشتیقاق
بۆ ئەسڵو فەسڵی کەلامی خەللاق
چوارەم موحتاجی بە عیلمی ئیعراب
بۆ خوێندنەوەی بە شێوەی صەواب

یەکێ نەزانێ مەسدەری ئەفعـال
نەزانێ مـازیو حـاڵو ئیستیقبال
نەزانێ عومـدەو فوضڵەی کەلامی
چلۆن ئەفـامێ یاسـای ئیسلامی
پێنجەمین علمی بەلاغەی کـەلام
فـەرزە بۆ فامی مەقسوودو مەرام
شەشەم پێویستە زانستی سوننەت
مەرتەبەی زیعفو حوسن تا سیححەت
حـەوتەم زانستی مەوریدی نزوول
هـەتا نەخڵەتێ بە واتەی فوزوول
هەشتەم مەوقیعی ویفـاقو خیلاف
لەسـەر بەسیرەت بە وێنـەی ئەسلاف
نۆهـــەم زانستی ئەقسامی کـەلام
ئەفرادو تەرکیب بۆ فەهمی ئەحکام
یاسای مەعانی بۆ حەزفو ئیجاز
یاسای بەیانی حەقیقەو مەجـــاز
یاسای ئوسووڵی مەنتووقو مەفهووم
یا موشتەرەكو موختەسسی مەعلووم
یاسای عامو خاس لەگـەڵ ئەمـانە
ئیتڵاقو تەقید فـەرزی ئینسانە
موجمەلو موبەیەن بۆ فـــەهمی مەبەست
ناسیخو مەنسووخ بە ڕاستو دروست

ئەمـــانە فـەرزن بۆ ئەهلی ڕەشـاد
بەمـــانە ئەبێ پایـەی ئیجتیهاد
ئەگـەر پرسیار بـکەن لـە ئەحباب
کـەی ئەمـانە بوون لـە عـەهدی ئەسحاب
بڵێ ئەسحابی حـەزرەتی ڕەهبـەر
شاگردی دین بوون لەلای پێغەمبەر
صـەلاتو سـەلام ببارێنـە سـەر
ڕۆحی پیرۆزی حـەزرەتی ڕەهبـەر
ئەوەی مرادی زاتی خـودا بوو
لـە دڵی ئـەوا باش ئاشکرا بوو
ئەویش بەیانی ئەفـەرموو بۆیان
حوکمی خوداوەند باش ئەبوو عەیان
ئیتر چحاجەت لەبۆ فامی ناس
لەبۆ زانستی وەسفی عـامو خـاص
عـەلاوە گـەلێ تازە بێنـەدەر
حازر بن لەلای حـەزرەتی ڕەهبەر
چلۆن تێئەگـەن یاسـای ئیستیلاح
هـەتا فێر بین بە یاسـای ئیسلاح

★ ★ ★

بەڵێ پاش فـەوتی حـەزرەتی ڕەسوول
گران بوو لێیان تەریقـەی وسوول
بە موشاوەرەو یاسـای فـکری ڕاس
بەیانیان ئەکرد ئەحـکام لەبۆ ناس

هــەتا گەیشتە دەوری تابیعین
(رضي الله عنهم اجمعين)
ئەمجــارە جــەمعی ئەحادیث کرا
دەست بۆ تەرتیبو تەبویبی برا
دەسیان‌کرد بە ســەعی بۆ فامی دەلیل
بە نەصی کیتاب یا سوننەی جەلیل
عیلمی ئوسووڵی فیقـــە دانرا
دەست بۆ تەخریجی ئەحکامیش برا
بۆ عامو بۆ خاص ، بۆ ظاهیرو نەص
لەبۆ موشتەرەك هەروەها موختەص
بۆ مورادیفـو موباین هــەموو
تەعریفیان دانا بە هــەر نەوعێ بوو
سیغەی ئەمرو نەهی تا بیستوپێنج جار
مەعنایان دەرخست عولەمای کیبـــار
ئەگــەر قەرینــە دانەنرێ بۆیان
چۆن حاڵی ئەبی لە مەبەست لێیان
ئەگــەر تۆ زاناو مــەردی واقیعیی
بـگرە ڕیسالەی مــەولای شافیعی

★ ★ ★

دەهــەم فەرموودەی ڕەسوولی ڕەهبەر
کردەوەکانی بە یاســای خـــەبەر
صەحیحەو حەسەن ، زەعیف دەرەجات
شــەرتی قوبووڵی ئەیەوێ ئیسپات

غەریبو شاذو مونکەرو مەعلوول
زیادەی مەردوودو زیادەی مەقبوول
موسەلسەل یاخود نەقلی مودەللەس
تەفسیل دراون هەتا بڵێی بەس

★ ★ ★

بێرە سەر باسی ڕیوایەو ئیسناد
بە تەبەقاتی ڕیوایەی ئەمجاد
ڕاوی عامی بێ یاخود عالم بێ
عەقڵی موختەل بێ یاخود سالم بێ
ڕاوی ڕەفتاری ببێ بە حەدیث
یا ڕەفتار نەکا بە قەولی ڕەئیس
ڕاوی ئاحاد بێ یا موتەواتیر
مەروی موجمەل بێ یا بەشی زاهیر
تەعاروض ببێ لە مەرویاتا
بێ بە هۆی شەڕ لە دیرایەتا
یاخود سالم بێ لەم دەردە ڕەشە
زانای پێویستە بۆ ئەم بەش بەشە
ئەم تەفسیلاتە ئەگەر نازانی
بۆ دەعوا ئەکەی لەسەر نەزانی
عالمو جاهیل لەکوێ وەك یەك بوون
کەی نەبوون ئەگا بە دەرەجەی بوون
یا دینی ئیسلام غەریبەو بێکەس
ژێر چەپۆکەیە بۆ شەخسی ناکەس

★ ★ ★

ئەگــەر تۆ ئەڵێیت کتێبم لایە
ئەڵێم پێویستە بــگەی بە غــایە
غــایە زانستی ڕێــگەی دەلیلە
نەزان لـــە ڕێدا گـەلێ زەلیلە
سیحاحی سیتەو باقیی مەسانید
هەموو پێویستن بۆ زانای ڕەشید
تۆ ســەری واوێ نییە لـە دەمتا
چۆن لەگەڵ زانا ئەبی بە هــەمتا
پێویستت هــەیە بە مامۆستایێ
زاناو فاهیم بێ ، زۆر بەئاگایێ
ئینسانی نەزان نابێ بە زانا
بە بێ مامۆستای زاناو توانا
یاخود پێت‌ئەڵێن بدوە لەبۆ خــۆت
بە هــەر وتارێ ڕێ‌ئەکەوێ بۆت
بێـگانە هـاتوون بۆ تالانی دین
ئێوەیش بەشی خــۆ بەرن لـە ئایین

★ ★ ★

بۆ تێ‌نافکرن لـــە نوصووصی دین
هیچ نەبێ دیارە موعین‌و ئەمین
(وفوق کل ذي علم علیم)
بۆچی دانانێن بە ڕێـگەی سەلیم
ئایەی (فاسألوا اهل الذکر) هەم
دەلیلە لەســـەر عالم‌و ئەعلەم

(ولو ردوه الى الرسولِ)
هەم دەلیلێکە ڕاستو ئوسوولی
ئەمــــانە ئەڵێن فـــەرزە بۆ ئینسان
دارای شوعوور بێو ئینسافو ویجدان
ئەگــەر بەشوعوور لەگــەڵ ویجدانا
بڕوانی ، مــەردی لــە ڕووی مەیدانا
ئەو کتێبانە وان لـــە خزمـــەتا
جامیعی حـــەقن بە ڕێی سوننــەتا
فەزرە بزانی پایەی ڕاوییان
تا بە شێوەی حـــەق بێتە سـەر بەیان
وەرنا بە هــەواو بە دەعـوای بەتاڵ
چۆن بەیان ئەکـەی حـەرامو حـەڵاڵ
ڕجایە لەبەر ویجـدانی خۆتان
بێنە خوارەوە لـە شـاخی شەیتان

★ ★ ★

کـــەمێ بترسن لــە خودای قەههار
پەروەردگاری چـــەرخی ڕۆژگار
کە دنیای دانا بەگوێرەی ئەسباب
بۆ هـــەموو کارێ دایـنــاوە حیساب
هــەر سەنعەتێ بەرز لـە ڕووی دنیــادا
فێربوونی ئەوێ بەگوێرەی توانا
خــەیات دارتاشی نازانێ ، دیارە
دارتاش ناخوڕێ قـەت لـە تەیارە

پزیشك قــەت نابێ بە ئەندازیار
زانا قەت نابێ بە نەخوێندەوار
هەرکەس پیشەیێ ، هەرکەسێ کارێ
هەرکەس بەندەنێ ، کۆیێ ، کۆسارێ
تۆ بێ خوێندنی عولوومی ئیسلام
بە چی ئەگەیتە ئیخراجی ئەحکام
لەفزی نازانی سەروبۆر بـکەی
چۆن لـە نهێنیی ئەحــکامی ئەگەی
(نامی) سەرسامە لەم چەرخو دەورە
منالْ هەولْئەدا بۆ کـــاری گەورە !

تاریکیی تاوان

تاریکیی تاوان دنیــــای گرتووە
ئادەمی حــەیران لـە هاتوچووە
موشکیلات زۆرن حـــەل کەمو نایاب
کــەم کەس ئەبینی ڕوو لـە ڕێی صەواب
ئەچیـە لای سەرۆك ، سەرۆك بێباکە
خۆی وا ئەبینێ لـە چەرخا تاکـە
بۆ لای پیر ئەچی ، تیرە مـــار زۆرن
کورتو درێژو کـەوەو سـەر بۆرن
نە زوهدی تەواو ، نە وەرعو تەقوا
کەللەیان گەرمە بە فیزو دەعوا

لای مـەلا ئەڕۆی کـە زانای دینـە
لای خۆی خاوەنی (علم الیقین)ە
بەرگی عیلمی شڕ ، گشت پینەپینە
نە عیلمی دنیاو نە عیلمی دینە
نە ئیستیقامەت لەسـەر شەریعەت
نە دەوام لەسـەر ئادابی تاعـەت
هەرکەس هەوایێ ، هەرکەسێ بایێ
هەرکەسێ لەگەڵ خەڵقا دەعوایێ
لەلای عالمـان مەزهەب نەماوە
لەناو عالەمـا موجتەهید باوە
ئەمـانە ماوای خێرن بۆ دنیـا
ئەگـەرنا دنیـا پڕە لە وریا
وریا بۆ نەفس‌و بۆ ئارەزووی خۆی
حەول‌ئەدا هەرکەس چۆن ڕێ‌کەوێ بۆی
ئەم وەزعە چی‌یەو کامەیە سیرڕی
سیرڕیت بێ‌بڵێم ئەگەر گوێ ئەگری
زەعیفیی دین‌و هێزی هـەوایە
کەللەی پڕ بووە لـە هیوای مایە
بە سیرەت کوێرەو بەسـەر کوێرترە
زانا لـە نەزان بەدهەواترە
چاری ئـەم بارە تەنیـا بە خوایە
کەسی‌تر ناکـا چـاری ئەم بایە

★ ★ ★

سیرڕی حەقیقی لەلای بەهرەمەند
مونحەسیر مـاوە لـە کاری پێوەند
داری بەڕوودار پێوەند بوو لە بەی
بەرەکەی بەیە ، ئۆخەی سەد ئۆخەی
ئەگـەر داری بەی لـەو پێوەند بکرێ
لەباتیی بەهێ هەر بەڕوو ئەگرێ
یاسای خوێندنی ئەم سەردەمانە
وێنـەی پێوەندە باشی بزانە
تا ئـەم پێوەندە لەکـارا هـەبێ
باوەڕ مەکـە دین کاری سەربگرێ
(نامی) دەمێـکە لەسـەر بەراورد
لە حەق گەییوە ، ئەوجا قسەی کرد

سنة الله

(سنة الله)یە لـە ڕووی جیهـانا
خـودا ڕووداوی بە ئەسباب دانا
جـا هەتا ئەسباب لەگەڵ شوعوورە
موسەببەب سەهلە ، نزیك یا دوورە
تەربی‌یەی منـداڵ تۆمی ڕەحمـەتە
ئەنجامی بەرزیی چینی ئوممەتە
ئەوەی بە وردی تەربی‌یەی کرا
کـاتی گـەورەیی ئەبێ بە چرا

چرای ڕووناکیی دەروونی ئوممەت
بۆ بەرزیی ڕەوشت ، بۆ بەرزیی هیممەت
گەلێ ڕووناکە شەوی تاریکی
گەلێ گوشادە ڕێگەی باریکی
ئەوەیش بە فەساد پەروەردە کرا
ئەبێ بە مەینەت بۆ باوکو برا
ئەبێ بە دەردی ساری بۆ ئوممەت
ئەبێ بە مایەی ئازارو زەحمەت

★ ★ ★

تەربی‌یە ئەبێ بە مایەی عادەت
عادەت بە چاکە خێرەو سەعادەت
هەروەها ئەگەر عادەت بە شەڕ بێ
ئەبێ ژیانی تاڵو بێفەڕ بێ
تەمێی باوکو دایك ، دەرسی مەدرەسە
هاوڕێی بەشەرەف بۆ بەرزی بەسە
بەڵێ وائەبێ تەیاری دەورە
ئەگۆڕێ تەمێی بچووكو گەورە
لێرەدا پەنا هەر پەنای خوایە
چونکە حەوادیس لەسەر قەزایە

★ ★ ★

ئینسان کانێکی خامی خودایە
بۆتەی تەصفیەی چەرخی دنیایە
قاڵب هەرچۆن بێ کانی دارشتن
وایەو ، بێسوودە ئیتر خۆکوشتن

لێرا دەرئەچێ نیشانەی ئەڵطاف
قاڵب وەها بێ دوور بێ لە خیلاف
مەبەس ئەوەیە دنیـا ئەسبابە
سەعی بۆ ئەسباب نەصی کیتابە
هـەتا مومکینە بۆ ئادەمیزاد
فـەرزە تێکۆشێ بۆ بەرزیی مەعاد
دنیـا هەرچۆن بێ هـەر ئەبڕێتەوە
ئاخیرەت بۆمان نابڕێتەوە
(نامی) لـە خـودا ئەپاڕێتـەوە
دەرگای پیرۆزیی بۆ بـکرێتەوە
ئەنا بۆ خـــودای (واجب الوجود)
پەروەردگارو خالقو مەعبوود
سەلامی خودا لـە پێغەمبەر بێ
لـە یارو ئالی دڵ مونەووەر بێ
ئەی مـایەی ڕەحمەت بۆ هـەموو عالەم
فریشتەو پەری بۆ بەنی ئادەم
ئەی مـایەی ڕەحمەت بۆ ئەهلی جیهان
مایەی کەرامەت بۆ موسوڵمانان
جوودی وجوودت بە فەیزی ئیحسان
هات بۆ فریشتەو بۆ پەریو ئینسان
ئەتوێ ڕەهبەری دڵپاکی ئەمین
هـاتی بە ڕەحمەت لەبۆ عالەمین
پەروەردگاری زانای توانا
کاتێ کـە مـاددەی جیهـانی دانا

نووری وجوودی تۆی کرد بە ئەساس
لەبۆ کائینات لـە عـامو لە خاص
مەبەستی لـە خەلق تەنیا ئولفەت بوو
هەر مەعریفەتو هـەر عیبادەت بوو
مەعریفەت یەعنی زانستی مەوجوود
بە زاتی خودای (واجب الوجود)
تا بە مەعریفەت عیبادەت بـکەن
بە بەرزیی بورجی سەعادەت بـگەن
جـا چون زانستی ئادابی ئیسلام
ڕەهبەری ئەو بوو بۆ دەرکی ئەحکام
بڕیاری فـەرموو ڕەهبەر بنێرێ
یەك یەك ئادابی ئیسلام بژمێرێ
جـا ڕەهبەرەکان فـەردو جەماعەت
هـاتن بۆ موژدەی عیلمی سەعادەت
هەرکام لەوانیش کـە ئەهاتەدەر
موژدەی ئەهێنا بۆ (خير البشر)
ئادەم بە ناوی تۆوە تـکای کرد
تا خوای میهرەبان دوعای قوبووڵ کرد
تۆ بووی مەبەستی زاتی ئیبراهیم
ڕەوانە بـکرێ بۆ عیلمو تەعلیم
تۆ بووی مەنعووتی تەوراتو ئینجیل
تۆ بووی مەوصووف بووی بە وەصفی جەمیل
سیرەتی تۆ بوو صەحبی ئەصفیا
سیرەتێ کە وا لە سیفری شەعیا

مۆژدەی دا عیسای مەسیحی ئەمجەد
(يأتي من بعدي اسمه أحمد)
هەیبەتی تۆ بوو مانیع لەبۆ فیل
کــە ڕووی نەدەکرد لــە کەعبەی جەلیل
سوپای دڵ سیای ئەبرەهەی عەلیل
فەوتان بە سیربی (طيراً أبابيل)
ئەیوانی کیسرا چەند تاقی شەق بوو
پەرویز بێهێز بوو ، جێگەی پێ لەق بوو
دەریاچەی ساوە ئاوەکەی ڕۆچوو
هێزی بورکانی هیممەتی تۆ بوو
بۆ تۆ بوو دەنــگی هاتیفی غەیبی
بۆ ئەمینیی تۆو پاکیو بێعەیبی
ئەو وەزعە خۆشە کەوتە ڕووی دنیا
مەعلووم بوو لەلای ئینسانی وریا
هەمووی لە یومنو پیرۆزیی تۆ بوو
هەمووی نیشانەی دڵسۆزیی تۆ بوو
چۆن بەیانی کــەم شەرحی تەعریفت
تەقریر ناکرێ باسی تەشریفت
کاتێ کــە عالەم پڕ بوو لە غوبار
بە ڕوخساری تۆ پڕ بوو لە ئەنوار
بووی بە مەرکەزی کارەبای عالەم
لەبۆ تەنویری پەریو بنیادەم

دنیات هەڵسووڕاند لە تاریکیی چـــاو
جیهان ڕووناك بوو بە وێنــەی هەتاو

★ ★ ★

ســا ئەی ڕەهبەری پەری تا بەشەر
پەنای تاوانبار لە سارای مەحشەر
کاتێ کــە عالەم دێتـــە بەلبەلە
دڵی دڵداران دێتــە زەلزەلە
نائومێد ئەبن عالەمی دنیـــا
لە تــکاکاریی هــەموو ئەنبیا
دێن سوجدە ئەبەن بۆ زاتی خودا
تا لای خوداوە دێ لەبۆت نیدا
سەر بەرزەوە کە لەبۆ شەفاعەت
جا تــکا ئەکەی بۆ هــەموو ئوممەت
جا دەرگای تــکا واز ئەکرێتەوە
هەرکەس بەقــەد خۆی ئەپارێتەوە
لەوکــاتا قوربان بە میهرەبانی
(نامی) ڕزگار کەی لە دەس تاوانی
هیوایە بەندەی دەرگای ئەحمەدی
بــگا بە ڕەوحو سەفای سەرمەدی
ئەوسا بە وێنــەی بولبولی گوڵزار
بێت ســەلام بــکا لە شاهی موختار

★ ★ ★

سەروەرم

ئەی سەروەرم ئەی ڕەهبەرو مەحبووبی تەعالا
نوختەی وەسەتی دائیرەکەی عالەمی ئەعلا
بارانی سـەلامو کـەرەمی باری ببارێ
بۆسەر خۆتو یارانو هەموو پەیڕەوی والا
ڕوون بوو ئوفوقی ڕەحمەتی باری لە جەمالا
شەوقی شەفەقی ڕۆژی سەعادەت لە کەمالا
هاتیف بە هەوای تەلعەتی تۆ بوو بە نەواخوان
هەرچەندە حیجازی نەبو ئەوسا لـە خەیاڵا
ئینسان بە سەفای سینەوە ڕووی کردە خوداوەند
یا ڕەببی ببارێنە بەسەر ڕوبعی شیمالا
مەسکوونەیی عالەم هەمو با بێتە حەدیقە
بۆ مەقدەمی ئەحمەد لە ڕەبیعی سەری ساڵا
چەرخێ‌ترە چەرخی شەرەفی زاتی موحەممەد
عەهدێ‌ترە عەهدی کەرەمی ئەو لە کەمالا
ئەی نووری بەسەر ، شەمس‌و قەمەر ، مەتڵەعی ئەنوار
کێ بوو وەکو تۆ دەستی عەتای بوو لە جەلالا
مەعلوومە لەسەر حیکمەتە تەرتیبی دەرو ماڵ
ئەوکاتە کـە شا بێتە گوزەر لەو دەرو ماڵا

مەشهوورە شەوی هاتنی قورئان شەوی قەدرە
بڕوانی ئەبینی شەوی میلادی لەپاڵا
شاتالیعی سەعدت لە ئوفوق دەرچو بە ئیقباڵ
لەو مانـگی ڕەبیعا کە ڕەبیعیش بو لە ساڵا
دووشەممەیی پیرۆزی دوازدە بە ژمـــارە
هـەم بیستەمی نیسان بو بە تەوفیقی تەعالا
ڕێکەوتی لەگەڵ پێنجسەدو حەفتاوو هەوەندی
میلادی مەسیحە کـە مەدیحە لـــە خیسالا
تێفکرە تەفائول لـە هەموو لایەکەوە دێ
بۆ ناوی خۆیو باوکـو دایـکی لە خەیاڵا
خووی حەمدو سەنا ، بابی بە حەق عەبدی خودا بوو
ئامینە بو دایـکی کە ئەمین بوو لە میسالا
ئەو دایەنە وا ناوی حولەیمەی بەسەرۆ بوو
مەسدەر بوو لەبۆ حیلمو سەعادەت لە مەجالا
بارانی کەرامەت لە هەموو لاوە ئەباری
لافاوی کەرامەت ئەڕژا بە دەرو ماڵا
ڕۆژی سەدەفی فەزڵو شەرەف دەرچو لە دەریا
پڕتەو دەری عـالەم بو لەســەر فەیزی موعەللا
دەرچوو لە ئوفوق ، پێ لە زەوی ، سەر لە سەماوات
دەم پڕ لە سەناو ، دڵ لە ڕجا ، سینە لە حاڵا
بەهبەه چ گوڵێ بوو لە گوڵستانی جیهانا
بەهبەه چ برۆو چاوی وەکوو نەرگسی شەهلا
بەهبەه کە چ سەروێ بو لە بوستانی وجوودا
بەهبەه کە چ دلبەر بوو لەسەر سوورەتو باڵا

چۆن تەربییەتی دراوە وەها لایقی ڕەهبەر
بۆ ئەو کە موئەددەب بو بە حەق حەزرەتی مەولا
ڕاستە کـە خودا تەربییەتی دا بە حەقیقەت
بەو تەربییەتەی لایقــە بۆ سەیدی والا
تا کاتێ گەیشتە تەمەنی هیممەتی شەخسی
یەعنی تەمەنی ڕوشدو مەقاماتی موعەللا
ئیلهامی کرا حەیفە بە غەفڵەت بڕوا عومر
ڕۆژان بە شەوو شەو بە خەوێ دەرچێ لە ساڵا
بت سوورەتی بێ سیرەتە ، بێعەقڵو شوعوورە
کوێرە ، کەڕە ، بێقیمەتە ، سەربەستە لە چاڵا
ڕووی کردە تەفەککور وەکوو ئوستادی موحەققیق
کەوتە نەزەرو عیبرەتو تەحقیقو موتاڵا
مانـگێ لە هەموو ساڵێ بە خەڵوەت بو حەیاتی
سینەی ئەبووە مەزهەری ئەنواری تەجەللا
تا عومری عەزیزی گەییە موددەتی چل ساڵ
پڕ بوو دڵو سینەی لە سەفای عالەمی باڵا
جا لەودەمە جیبریلی ئەمین هاتە حوزووری
چەند ئایەتی بۆ خوێندەوە ئایاتی تەعالا

★ ★ ★

پاش موددەتێ ئەم وەحیە بە حەق کەوتە تەکامول
دنیا هەموو پڕ بوو لە قسەی ئەسفەلو ئەعلا
تا کەوتە نیداو دەعوەتی عالەم بە سەراحەت
بۆ مەقسەدی تەوحیدی خوداو ڕەحمو موالا

جیلێکی جەلیلی بەشەرەف کەوتە مەیدان
بۆ سەرفی حەیاتو سەرو سەروەت بە تەقالا
ئەم دینە وەها بوو بە سەفای سینەیی عالەم
بۆ ڕەحمەتو بۆ نیعمەتو بۆ فەیزی تەعالا
بێ حەددو حیساب بێتە دڵت ڕەحمەتی باری
ئەی ڕەحمەتی عامی هەموو عالەم بە تەوالا
ئەی چەشمەیی دەریای کەرەمو مەرحەمەتی عام
ئەی عەینی عەتای حەزرەتی سوبحانە تەعالا
(نامی) بەتەمای ئاوی حەیاتی کەرەمی تۆ
خوا زەمزەمە یا حەوزە وەیا کەوسەری والا
دەریای کەرەمت مەوجی وەکوو (هادی)یە حەققەن
نم‌نم کەمە بۆ دەم ، ئەمەوێ کاسی موحەللا

ڕووی دڵی گوشادی تۆ ..

ڕووی دڵی گوشادی تۆ ، وا لە کەعبەی خوداوە
وەك جیهازێـکی بلووری ، کە ڕووبەڕووی هەتاوە
دڵت جیهازی نوورە ، ڕووی وا بەلای مەولاوە
وەرئەگرێ نووری ڕەحمەت ، ئەیدا بە هەموو لاوە
یەعنی مەنبەعی نوورە ، عەینی هەموو ئەنوارە
ڕووناك ئەکا سەرزەوی ، ئەڕوا بەرەو هەواوە
لــە تۆوە نوور دەرئەچێ ، بەرەو ئەرزو سەماوە
عالەم نوورانی ئەکا ، بەملا یاخود ئەولاوە

دڵمان گڵۆپی چرا ، وایەر باوەڕ بە خودا
بەقەد گوشادیی وایەر ، ئەنوار دێنێتە ناوە
ئەتۆی کـەرەمی واسیع ، ئەگەی بە هەموو لاوە
مەرکەزی دەوری ئەنوار ، ثابیت لە ڕووی دنیاوە
بەڵام کوێری سکوماو ، کافری دڵ فەوتاوە
دوکتۆری دەست ناکەوێ ، بە دوو چاوی بیناوە
هەروا شەمشەمەکوێرە ، ئەڕۆن بەرەو حەواوە
ئینکاری تاویان ئەکەن ، نی‌یە لە ڕووی دنیاوە
بەڵام نە کوێری تەواو ، بە شەوکوێری بێتە ناو
سەد جار بڵێن ڕۆژ نی‌یە ، ون نابێ ئەو هەتاوە
ئەوەیش هۆش نانەواوە ، حەق ون‌ئەکا لەو تاوە
لەم ئایینە پیرۆزە ، هەردوو دەستی بڕاوە
هەرکەس بە سورمەی شوعوور ، دڵی بڕێژێ بە نوور
ئەوجار لە نزیك‌و دوور ، نووری دڵی تەواوە
بە تۆ ئەی سوڵتانی دین ، هەموو سەماو سەرزەمین
پڕ بوو لە نووری یەقین ، دڵیان شەپۆلی داوە
ئایاتی خوا هاتنە خوار ، شەوو ڕۆژ لە دێو لە شار
تا هەموو یارو ئەغیار ، چاوی دڵیان کراوە
لا اله الا الله ، محمد رسول الله
دنیای پڕکرد ماشەڵڵا ، بت جێی نەما لەو ناوە
ئینسان دەرچوو لە زوڵمەت ، کەوتە سەر عیلم‌و حیکمەت
بوون بە سەرچاوەی ڕەحمەت ، بڵاو بوون بە دنیاوە
چەند مەردی وێنەی عومەر ، ڕوخسار بە وێنەی قەمەر
بۆ دەرزی دین هاتەدەر ، دەم بە سەنای خوداوە

بت‌پەرست گزبوون هەموو ، چاوانیان پڕ بوون لە موو
بە شەو کەوتنە هاتوچوو ، شەوارە بوون لەو ناوە
چرایێ خوا هەڵی کا ، بۆ ڕووناکیی هەڵئەکا
هەرکەسێ فووی لێ بکا ، یەقین ڕیشی سووتاوە
تۆیش بە هیممەت دەستوبرد ، بانگی هوشیارانت کرد
بەیاسای ئاسانو ورد ، تێت‌گەیاندن لەو ناوە
ئەتوت خودا تەنیایە ، خودای هەموو دنیایە
زانایەو تەوانایە ، جیهانی لە بەرچاوە
ئەوەی موسوڵمان ئەبوون ، کافران بۆیان ئەچوون
ئازاریان ئەدان هەموو ، لە ئاشکراو پەناوە
ڕەهبەرو خزمی یەکسەر ، لە مەککە کرانەدەر
لە شەعبی ئەبووتالیب ، کەوتنە تەنگی دنیاوە
پێنج کافر بەدەستوبرد ، مۆری ئەم غەدرەیان کرد
ڕێگە نەدەن بە خزمان ، بۆ مەککە بێنە دواوە
تا پێنج کەسی بەوەفا ، بە یاسای سیدق‌و سەفا
لەبەر دڵی مستەفا ، تێکۆشان لە پەناوە
تا خزمانی بێ‌لەکە ، گەڕانەوە بۆ مەککە
هەموو لە شوێنی خۆیان ، بە خۆشی پاڵیان داوە
جارێکی‌تر کافران ، بێ‌ئیمان‌و بێ‌ئەمان
بە زیدی موسوڵمانان ، کەوتنە جەنگ‌و داواوە
ناچار لە بت‌پەرستان ، دەرچوون بۆ حەبەشستان
بەخ بۆ خاوەن هیممەتان ، وەریان‌گرتن لەلاوە
تا بیستیان کافران ، سوجدەیان برد بۆ یەزدان
دڵیان خۆش‌بوو لەم حاڵە ، جا کۆچەری گەڕاوە

دیسان بە یاسای پەستان ، کافران بۆ شەڕهەستان
سەرلەنوێ کۆچی ئەسحاب ، لەبۆ حەبەش گەڕاوە
جارێکی تر وەك مەستان ، موشریك بە جارێ هەستان
تا دەرنەچێ لە دەستان ، بلێن ڕەهبەر نەماوە
لە هەر هۆزێ غەدداری ، گردەوەبن بۆ کاری
لێی‌دەن بە شیر بەجارێ ، ئیتر زەحمەت بڕاوە
ئەمجار بە ئەمری خودا ، لەگەڵ یاری بەوەفا
صیددیقی خاوەن صەفا ، دەرچوون بە شەو لەوناوە
چەند شەو لە غاری سەورا ، ئەشکەوتێ بوو لەو دەورا
وەکوو هەتاو لە هەورا ، ون بوون لەو بەندو داوە
پاشان ئەو دوو دڵدارە دەرچوون لەناو ئەو غارە
ئەرزی طەیبە گوڵزارە ، جێی ڕەحمەتە لە خواوە
جا هەردوو بەدەستوبرد ، ڕێگەی مەدینەیان گرت
لەگەڵ وشترەوانا ، لە ڕێی دووری دەریاوە

★ ★ ★

قوربان ، بووم بە جەفایی ، لە جەفای بێوەفایی
لەبەر ئازاری دڵتان ، عەقڵو هۆشم نەماوە
بڕوانە بۆ دڵ جارێ ، تەبیبی برینداری
تا دەرچێ ژاری مارێ ، لە دڵەی خاوەن جەفاوە
(نامی) شێتو شەیدایە ، دیلی داوی جەفایە
هیوای دەریای سەفایە ، شەپۆل بدا بەملاوە
(نامی) تەبیعەت خامە ، عاشقە بەو دڵ جامە
ئەگا بە هەرچی کامە ، ئەگەر لاکەی بەملاوە

(نامی) غوڵامی تۆیە ، گەلێ بێڕەنگ و بۆیە
دێوانەی عەشقی تۆیە ، مەیلێ فەرموو بەملاوە

سەلامی حەق

سەلامی حەق لەسەر ئەو نوورە بێ ڕۆحە لەبۆ ڕەهبەر
لەسەر ئال و لەسەر یاران و جوملەی پەیڕەوی یەکسەر
سەلامی حەق لەسەر ئەو نوورە بێ نووری عەلا نوورە
موحەممەد ، ئەحمەدە ، مەحموودە ، شافیع ، سەییدە ، سەروەر
لەسەر ئال و لەسەر یاران و جوملەی پەیڕەوانی بێ
لەسەر مەجموعی زانایانی دین و ئەولیای دڵبەر
(تعالی الله) چ فەردێ بوو فەریدی عالەمی تەوحید
کە تەوحیدی گەیاندە ئەهلی دنیا ئەکبەرو ئەسغەر
ڕەسوولێ بوو بە حەق ڕەهبەر لە بابی ڕەهبەری ئەنوەر
بە بێ فەرق و تەفاوت بۆ بەشەر ئەبیەز هەتا ئەحمەر
ڕەسوولێ بوو لە فیتنەی کافران یەزدان پەنای پێدا
لە غاری سەورەدا چەند شەو هەتا لەو غارە هاتەدەر
لەپاش چەند شەو وەکوو پڕتەو لەگەڵ دەرچوو بە هێزو تەو
بەرەو تەیبە بە ڕێــگەی ساحیلا وەك باریقەی ئەنوەر
کە کافر تێگەیشت وا ڕۆژی حەق ئاوابوو لەو قوترە
بە شەو بوو ڕۆژی ڕۆشنیان ، پەرێشان بوون لە ماڵ و دەر
هەموو کەوتنە تەقالاو دەو ، بە دڵتەنــگی بە ڕۆژو شەو
غوڵام و شارەزایان نارد لەبۆ ساراو لە دەشتودەر

لەبۆ ئەو هاتنە هاتوچوو ، بە یەك یەك یا لەسەر دوو دوو
(سوراقە) لەو کەسانە بوو لە ئەرزی ڕێـگەدا یەکسەر
بە هێزو هەیئەتی (حسبی)[1] بە ئەرزا چوو پەلی ئەسپی
پەنای هێنا (مع الخسف ِ) بە ڕەحمی حەزرەتی ڕەهبەر
لەپاش ئەو حاڵەتە ڕەهبەر بە تەعبیری بەشارەتدەر
سوراقەی تێگەیاند بۆ ئەو ئەبێ تاجی سەری سەروەر
گەڕاوە جا سوراقەو حەزرەتیش ڕۆیی بە ڕێی خۆیا
گەیشتنە چەند مەڕێـکی (أم معبد) وشکەڕۆی بێفەڕ
مەڕێـکی وشکیان دۆشی لەبۆ ماڵ بوو بە هۆی خۆشی
لەوەك هەر شیرو دۆی نۆشی ، گەلێ خێراتی غەیری مەڕ
کە مەیلی بوو خودای عالەم بدا بەهرە بە بنیادەم
بە ئارەق ڕشتنێکی کەم لە دەیما پێی ئەدا دێبەر
لەوێدا ماوەیێ ماوە کە دەرچوون لەو دەرو ناوە
جیهان ڕووناك بوو بەو تاوە هەتا قەریەی قوبای ئەنوەر
لە ڕۆژی دووشەمەی دوازدەی ڕەبیعولئەووەلا ئەنصار
لە خانووی عەمری بن عەونا مونەووەر بوون بە ڕووی ئەنوەر
لەوێ چەند ڕۆژێ ماوە چون بینای مزگەوتی داناوە
لەسەر تەقوا موئەسسەس ئاوەها بوو مەسجیدی سەروەر
لەپاش جومعە لەوێ دەرچوون ، بەرەو شاری مەدینە بوون
بە ئیستیقبالو ئیکرامو بە تەشریفی لە حەد ئەودەر
نەشیدی (طلع البدر) بە دەفلێدان لەوێ دەرچوو
فریشتە هاتنە هاتوچوو لەبۆ تەشریفی ڕێی ڕەهبەر

---

(١) واتە فەرموودەی : حسبي الله ونعم الوكيل .

سەنای نایێتە سەر دەفتەر ، چ ئیستیقبالێ بۆ سەروەر
پەیاپەی ڕاسەری ئەنوەر ئەباری ڕەحمەتی داوەر
گەیشتە شارەکەی تەیبە ، ئەمینی عالەمی غەیبە
نزوولی لای ئەبوو ئەییووب بە میوانی بە خێرو فەڕ
فیدات بم لایقی باڵاتە کاڵای عیززەتو ئیکرام
فیدات بم لایقی ئاڵاتە نەجمی نەسرەتی ڕەهبەر
فیدات بم ڕەهبەری ئەنوەر ، فیدات بم سەیدی سەروەر
فیدات بم پێشەوای ڕەهبەر ، فیدات بم جازیبی دڵبەر
فیدات بم خاوەنی هیجرەت ، فیدات بم ساحێبی نەسرەت
فیدات بم مەنبەعی ڕەحمەت لەبۆ ئەکبەر لەبۆ ئەسغەر
فیدات بم قاسیدی تەئسیسی دینی خالیدی ئیسلام
فیدات بم ساحێبی تەدریسی عیلمی عالەمی کەوسەر
نیگاهێ فەرمو بۆ (نامی) ، غوڵامی مەسلەکی جامی
بە عەشقی شاهی ئیسلامی موشەڕڕەف بێ بە تاجی سەر
چ حەددێکی هەیە قەیسەر بگاتە خادیمی بەردەر
هەزاران سەیدو سەروەر لە دەرگاتایە دەس بەر سەر
کەرەم فەرموو قوبووڵم بێ لە بۆ هەر دەرکێ بۆ تۆ بێ
عەجەب نابێ ئەگەر نەمبێ مەقامی خزمەتی سەروەر
موهاجیر تا بە ئەنسارت ، هەموو ئامادە بۆ کارت
نە تەنیا بۆ تۆ بۆ یارت لە کوردە یا سەری بەربەر

نەشیدی نەبەوی

ئەی مایەی ڕەحمەت بۆ هەموو عالەم
ئەی تاجی سەری حەزرەتی ئادەم

ڕۆحت ڕەهبەر بوو پێش خەلقی ئادەم
لە جیسما تۆ بووی بە شەخسی خاتەم
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمەیش قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

تۆ بووی هۆی نەجات لە تاریکستان
یانێ تاریکیی ڕێی بتپەرستان
کەعبەت لە ژەنگی بت پاك کردەوە
دنیات سەرانسەر ڕووناك کردەوە
یەکێتیی خودات نیشاندا بە خەڵك
ناوی بتانت لەبیربردەوە
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمەیش قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

بێهۆشی ڕابوورد ، دەرکەوت هۆش و فام
بتپەرستی مرد ، ژیاوە ئیسلام
یاسای بەدخوڵقی کز بوو لە چەرخا
ژیاوە خوڵقی ئینساف و ئیکرام
هەرچی سیفەتی بەرزە بۆ ئینسان
کردت بە یاسا بۆ ئەهلی ئیسلام
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمەیش قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

هیجرەتت فەرموو لە مەککەی ئەمین
چووی بۆ مەدینە بۆ نەسرەتی دین
بۆ غەزا لەگەڵ کافری لەعین
خوا یارمەتیی داو بۆت بوو بە موعین
حەققە یارمەتیی خودا لەبۆ تۆ
(حق علينا نصر المؤمنين)
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمەیش قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

تۆ بووی نەلەخشای بە تەمای دنیا
نەلەخشای بە ماڵ ، بە پایەی عولیا
نەلەخشای بە بای ئارەزووی نەفسی
لای تۆ نمێکە شەپۆلی دەریا
کێ بێ خۆی بگرێ بۆ خزمەتی دین
لانەدا لـە دین بۆ مایەی دنیا
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمـە قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

تۆ قوبووڵت کرد واتەی نەزانان
واتەی بێمەعناو بێوەزنو میزان
تۆ مانـگی چواردەی دەرچووی لەسەر کەل
با سەگ بووەڕی لە مانـگی تابان
تۆ ڕۆژی بەرزی لە ئاسمانا
پرتەو ئەبەخشی بۆ هەموو جیهان

ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی ئینسان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

ئاسایش دایێ لە جەزای سزا
لە جەزای ڕەویەی ڕەزا بە قەزا
شەرت کە هاتەجێ جەزا پێویستە
ئەمەیە یاسا تا ڕۆژی جـــەزا
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی ئوممەت قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

لەپاش گرانی دایێ هەرزانی
لەدوای وشکەساڵ دایێ فەرحانی
وا دامەزراوە یاسای ئەم دنیا
(ان مع العسر یسراً) ئەزانی
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی موخلیس قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

بنیادەم ئەغلەب شێتی دنیا بوون
ئەگەر بێئاگاو ئەگەر وریا بوون
بە بانـگی ڕەهبەر ڕوویانکردە حەق
ئەگەر بێئاگاو گەر بەئاگا بوون
ئـەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی ئوممەت قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

چرای کارەبای ڕەحمەتی خودا
بەدەستتەوە بوو لە ڕۆژو شەوا
عالەمت هەڵنا بۆ ڕێگەی خودا
لە هەموو گەلێ لە کۆنەو نەودا
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی ئێمە قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

فیداکاریت کرد بۆ خواپەرستی
ئینسانت لادا لـــە بتپەرستی
تەعلیمت کردن دەرزی هوشیاری
لاتدان لە ڕێـگای بێهۆشیو مەستی
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی موخلیس قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

پەیمانو وەفاو مەردیو مرووەت
تۆ هێنات بۆمان بەقەدرو قیمەت
ئەم سیفەتانە لەبۆ هوشیاران
وەها دامەزران بوون بە تەبیعەت
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
گیانی سادیقان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

ئینسان تینوو بوو بۆ ئاوی حەیات
بۆ نەجات لە دەس هـەواو خەیالات

تۆ بووی بە ئاوی بارانی ڕەحمەت
ئاوتدا داری عیلمو کەمالات
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
گیانی سادیقان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

دنیایێ تازەت هێنا پێشەوە
بۆ ئیمان بە حەق هـاتە کێشەوە
یەکسـان بوو یاسات بە حەق پەرستی
چ لای بێگانەو چ لای خوێشەوە
لە مەککە دەرچووی بۆ نەسرەتی دین
بەرەو مەدینە جێی دینو تەمکین
گەیشتیتە دێی قوبای نازەنین
چەند ڕۆژ مایتەوە بۆ نەشری ئایین
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی یاران قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

(طلع البدر) لەگەڵ تۆیان بوو
مەحەببەتی تۆ بە دڵو گیان بوو
ژینی تۆ بە حەق ژینی ئەوان بوو
ئاوی حەیاتی هەموو ئاوان بوو
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
گیانی موحیبان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

حەقیان بوو بە حەق بنە فیدای تۆ
بە فیدای سەبرو سیدق‌و سەفای تۆ
باسی ناکرێ چونکە وەفای تۆ
سیفەتی سەبرو سیدقی جەفای تۆ
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
گیانی موحیبان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

پاش دامەزرانی سەیدی ئەبرار
کەوتە سەر بینای جامیعی ئەنوار
بینای مزگەوتی جامیع بۆ بەشەر
بۆ عیبادەتی خالیقی ئەنوەر
باغێکی کڕی لە بەنی‌نەججار
بە نرخی ئەوسا کردی دە دینار
هەرچەند مەمنوون بوون تەسلیمی بکەن
بە بێ موقابیل تەقدیمی بکەن
لەم کارا دەرکەوت واجبە ئینسان
بینای حەق دانێ بێ شوبهەو نوقسان
لە موڵکی ساغ‌و خالیسی شەخسی
جێ‌بەجێی بکا مەعبەدی قودسی
جا مزگەوتەکەی بینا کرد بە دڵ
بۆ تەعلیمی دین کرا بە مەنزڵ

★ ★ ★

مزگەوت مەزهەری نووری خودایە
ئایەی (في بیوت) ئەم باسەی تیایە

مزگەوت مەڵبەندی ئەهلی تەقوایە
شوێنی تاعـەتی زاتی خودایە
جێگەی تەعلیمو تەبلیغی دینە
جێگەی تەنویری ئەهلی تەمکینە
جێی ڕێخستنی کاری جیهادە
جێی دابەستنی نوێژی عیبادە
هەر باسێ سوودی ئیسلامی تیایە
بەشێکی زۆری لە مزگەوتایە

★ ★ ★

سێ مزگەوتی عال لە ڕووی دنیادا
پایەیان بەرزە لـــە لای خودادا
(مسجد الحرام) یەکەم مەقامە
دووهەم مەسجیدی ڕەوزەی ئیسلامە
سێهەم (مسجد الاقصى)ی موقەددەس
فەزڵی پێ داون خودای فریادڕەس
لەبۆ نوێژکردن لەم سێ شوێنانە
باربەندی حەققە لە ڕووی زەمـــانە
لەبۆ نوێژکردن لە باقی مزگەوت
باربەندی نی‌یە یا سەفەر بە ڕەوت
دەی (لا تشد الرحال) بە حەق
هەر لەبۆ نوێژە ، لێت بێ موحەققەق
مەعنای وا نی‌یە حەرامە سەفەر
بۆ کەسبی عیلمو حەدیثو ئەسەر

یا لەبۆ جیهاد یا سیلەی ئەرحام
یا بۆ زیارەتی (سید الأنام)
یا بۆ زیارەتی ئەحبابی دینی
تێبگە ئەگەر ئەهلی تەمکینی
یا بۆ زیارەتی مـاوای ئەولیا
مردوو یا زیندوو لە هەر لای دنیا
ئەمـانە هـەموو حـەقی ئوممەتن
هەندێ واجبو هەندێ سوننەتن
(في فتح الباري ، شرح البخاري
في فضل الصلاة) ثابتەو جاری

★ ★ ★

لەپاش هیجرەتی شای عالی مەکان
هیجرەتیان فەرموو موهاجیرەکان
چ لە حەبەشەو چ باقیی ولآت
هاتنەوە بۆ لای خاوەن بەرەکات
گەیشتن بە یار بە خۆشیو شادی
لەگەڵ سەربەرزیو عیززو ئازادی
پاش تاریکەشەو بەرەبەیانە
کاتی بینینی ڕووی دڵدارانە
لە دەوری شەمعی ڕوخساری یاران
بەروانە زۆر بوون بە وێنەی جاران

★ ★ ★

لەپاش ئەمانە سەیدی ئیسلام
برایی ڕێخست بۆ سەحبی کیرام

هـەتا بزانن ئایینی ئیسلام
بۆ برایی هات نەك لەبۆ خیصام
ئایینی ئیسلام بۆ ئیعتیصامە
لەبۆ یەکێتیی گـــەلی ئیسلامە

★ ★ ★

پاش دامەزرانی ئەسحابی کیرام
جیهاد دامەزرا لەسـەر ئیهتیمام
بۆ هیچ نیازێ نا هەر بۆ نەشری دین
(رضي الله عنهم اجمعين)
لە ماوەی دوو ساڵ یا کەسرێ کەمتر
شەستوسێ حەربی کرد لەگەڵ کافر
لە بیستوشەشی بۆ خۆی حازر بوو
بۆ ئیسلام بوونی قەومی کافر بوو
مەشهوور لەوانا مەعرەکەی بەدرە
کە لەبۆ ئیسلام عیززەتو قەدرە
سێسەدو سیازدە لە موسوڵمانان
هەزارو سێسەد لە دوژمنانیان
خـوا نەسرەتی دا بە دینی ئیسلام
حەفتا کەسیان کوشت لە دەستەی لیئام
حەفتایش بە دیلی هاتنە مەدینە
بەخ بەخ لەم نەصرە چەندە موبینە
حەربی لای ئوحود گەلێ گەورە بوو
زیانی گەلی شاهی دەورە بوو

سیرڕی ئەوەبوو دەرچوون لە ئەمری
حەزرەتی ڕەھبەر (في ذاك الأمرِ)
خەندەق‌و وەزعی نەسرەتی خەندەق
بوون بە نەسرەتی موسوڵمان بە حەق
لەپاش ئەمانە فەتحی مەککە بوو
پڕشانازی‌تر گشت مەعرەکە بوو
پاش فەتحی مەککە مەعرەکەی حونەین
بۆ موسوڵمانان بوو بە عیلم‌و عەین
لە ساڵی دەدا (حجة الوداع)
سەدو چوار هەزار حەجاجی شوجاع
ئایەی (اليوم أكملت لـكم)
لەم حەجەدا هـات بە بێ زیادو کەم
یەعنی قورئانی پڕقەدرو قیمەت
کافی‌یە لەبۆ ئەسڵی شەریعەت
چونـکە بەیانی ڕەسوولی سەروەر
هەیە بە خیطاب لەگـەڵ پێغەمبەر
حوکمی ئیجماع‌و ئیجتیهاد بۆ دین
لە قورئانا هــەن ئەبێ بیزانین
ئەم ئایە مەعنای ئیکمالی دین بوو
ئیکمالی وەحیی شای مورسەلین بوو
پاش گەڕانەوەی لە حەجی شەریف
چەند مانگ مایەوە ڕەسوولی حەنیف
ئاخری سەفەر کەوت بە نەخۆشی
مەولوود شەربەتی وەفاتی نۆشی

باڵداری گیانی فڕی بۆ جینان
پاش ئەوەی نامەی خوای بە خەڵك گەیان
صەلات‌و سەلام لــە ڕۆحی پاکی
لە باخچەی بەرزی پایە ئەفلاکی

★ ★ ★

بەجێی‌هێشت بۆمان سێ سەرچاوەی دین
سێ شتی بەسوود بۆ گشت موسلیمین
یەکەمیان قورئان ، دووهەمیان سوننەت
کەوا سەرچاوەن لەبۆ شەریعەت
(خیر الکتاب کتاب اللهِ)
(والهدي هدي رسول اللهِ)
سێهەم ئەسحابی (خیر الأمة) بوون
خاوەن ئیمان‌و خاوەن هیممەت بوون
(خیر الأمة) بوون بۆ حیفزی قورئان
بە بێ دەسکاری ڕایان‌گرت بۆمان
بە جەمعی صیددیق بۆ هەموو قورئان
ئایات‌و سوورەت بێ زیادو نوقسان
بە جەمعی عوسمان لەسەر یەك لەهجە
کە هیی قورەیشە ، بووە بە حوججە

★ ★ ★

(خیر الأمة) بوون لەسەر ئیستیخلاف
بەیعەت بە صیددیق (سید الأشراف)
بووبەکری دانا لە نەخۆشینا
کردی بە پێشنوێژ لە ڕێــگەی دینا

ئیمامێ حەزرەت بیکا بە ئیمام
ئیتاعەی فەرزە بۆ هەموو ئیسلام
(خیر الأمة) بوون لە ڕێی جیهادا
لە ڕێی تەبلیغا ، لە ڕێی ئیرشادا
دەوری چوار یار هەتاکو حەسەن
(خیر الأنام)ن (أحسن فأحسن)

★ ★ ★

ئەوکەسەی حوببی یارانی هەبێ
لە سیمای ناوچاو نیشانی ئەبێ
ئەزانێ شەخسی خاوەن هۆش و فام
حوببی سەحابە ڕۆحە بۆ ئیسلام
کە موخاطەب بوون بە (خیر الأمة)
یەعنی مومتازن بە عەتری هیممەت
ئوممەتی ئیسلام وێنەی جەسەدە
دڵ : خۆشەویستیی زاتی ئەحمەدە
سەری ئەسحابەو یارانی نەبی
سـەدری ئەئیممەی عیلمی عەرەبی
چینی یەکەمی شاگردی ئیسلام
یارانن ، ئوستاد سەییدی ئەنام
ئەوان کتاب و کیتاب لەبەر بوون
ئەوان یاوەری (خیر البشر) بوون
یەکەم تاقمێ بڕواتە بەهەشت
ئەسحابەکانن ، باقی وان لە دەشت

(والسابقون الأولون) بە حەق
ئەسحابەکانن تەبەق بە تەبەق
بیروباوەڕی جوانی ئەوان
لە دەفتەرێـکا نایەتە عەیان
ئەوان ئیسلامیان گەیاندە عالەم
ئەوان کلیل بوون بۆ عیلمو عەلەم
دنیایان گێڕا بە حەدیقەی دین
ناشتیان تیایا درەختی یەقین
خوێنی ئەوان بوو بە ئاوی ڕووبار
ئاوی دا باغو چیمەنو گوڵزار
دنیای پڕ لە خار بوو بە گوڵستان
دەشتی دێمەکار کرا بە بێستان
بۆ چەرخی ئیسلام بوون بە سەردەفتەر
پاش ڕەسوول گەڕان بە (خیر البشر)
ئەوەی ئیمانی ببێ بە قورئان
ئیمانی هەیە بە قەدری یاران
ئەوەی باوەڕی نەبێ بەمانە
مەڵێن ئەوکەسە خاوەن ئیمانە
قورئانی مەجید بە حوسنی بەیان
پڕە لە سەنای هیممەتی ئەوان
عەجەب مەمێنن چونـکە ئەسحابە
یەکەمین حەڵقەی دەرزی کیتابە
ئەی (خیر البشر) لە ڕووی عالەما
ئەی (هادی السبل) لەناو ئادەما

ئەی ڕەهبەری عام بۆ پەریو بەشەر
ئوستادی دەرزی بەسیرەو بەسەر
هەروا کـــە زاتت (خیر الأنام)ە
قورئانەکەیشت (خیر الکلام)ە
سوننەتەکەیشت بۆمان ئیمامـە
ئاینی بەرزت دینی ئیسلامـە
ئەسحابەکانت (خیر الاصحاب)ن
تابیعینەکان (خیر الأحباب)ن
ئیمامانی دین (خیر العباد)ن
ئەولیاکانیش خـاوەن ئیرشادن
ئێمەیش واین لەگەڵ هەموو ئەمانە
زەمانەکەیشمان ئاخر زەمانە
تـکا بفەرموو لە خزمەت خودا
نەماندانە بەر گێژاوی بەڵا
(نامی) بە هێزی ڕەحمەت ڕاجی‌یە
داخڵ بین لەناو فیرقەی ناجی‌یە
داخڵ بین لەناو زومرەی تابیعین
(رضي الله عنا اجمعين)

★ ★ ★

ئامۆژگاری‌یە لەبۆ هەمووتان
ڕایبگرن بە دڵ بۆ حاڵی **خۆتان**
ئێمە ئوممەتی (خیر الأنام)ین
مەنسووبی نووری دینی ئیسلامین

موحیبین لەبۆ خوداو پێغەمبەر
بۆ ئاڵو ئەسحاب ، بۆ ئیسلام یەکسەر
موحیبین لەبۆ ئەولیای ئیسلام
خادیمی دینین بەگوێرەی ئەحکام
هـەر باوەڕێ وا لەلای ئەوانە
ئەوە باوەڕی ئێمەومانانە
قەت لێی لانادەین بە ئیزنی خودا
هەتاکو گیانمان مابێ لەبەردا
هەر لەو عەسرەوە هەتا ئەم عەسرە
ئیقتیدا بەوان ئەسبابی نەسرە
ئیتر گوێ مەدەن بە واتەی بەتاڵ
شیرین وەربگرن دەم مەدەن لە تاڵ
کە ئیجماع حەققە دەلیلە بۆ دین
یا ئەکسەرییەت باشە بە یەقین
ئێمـە تابیعین بە ئیمامەکان
ئەوانەی ڕێـگا ڕوون ئەکەن بۆمان
دینیش وەستاوە لەسـەر چوار پایە
فەرزی عەین لەگەڵ فەرزی کیفایە
سوننەتی بەرزی موئەککەدەی حەق
غەیرە موئەککەد ، تەطەووع موتڵەق
هەر تەطەووعێ بکرێو کرابێ
باشە مەر ئەوەی نەی لێ کرابێ
گوێ مەدەن بەوەی ئەڵێ بیدعەتە
ئەوە خۆی مایەی دەردو مەینەتە

بیدعەت لە شەرعا ئەوەیە کەوا
دژ بێ بەو چوارەی کە ناویان هێنرا

★ ★ ★

هەر قەول‌و فیعلێ بەجێی بهێنین
مادەم لەو شتە نەهی نەبینین
دروستە بکرێ فەرزە یا سوننەت
یا تەطەووع بێ ، خێرە بۆ ئوممەت
بیدعەت لە عورفی شەرعا ئەوەیە
ــ وەك لە کتێبا ڕوون کراوەیە ــ
زیددی کیتاب‌و سوننەو ئیجماع بێ
دژی ئیجتیهاد ، دوور لە ئینفاع بێ
نەك ئەو کارەیە لە عەهدی حەزرەت
نەکرابێ لەلای کۆمەڵەی ئوممەت
ئەگەرنا ئەبێ ئایینی ئیسلام
ڕەسایی نەکا بە کاری ئەنام

★ ★ ★

تەطەووع دەوری هەیە لە دینا
لەنەزەر ئەهلی عەقڵ‌و تەمکینا
ذیکری حەق بۆ فەرد یا بۆ جەماعەت
ڕەوایە بە حەق لەلای شەریعەت
بۆ تەنیا دیارەو لەبۆ جەماعەت
هەر تەعاونە بۆ خێری ئوممەت
گردبوونەوە بۆ مەولوودی ڕەهبەر
ئەوەندە خێرە نایەتە دەفتەر

هەموو تەقدیرەو نەسرەتە بۆ ئەو
بخوێنەرەوە ئەعراف بە پڕتەو
باسی میعراجو مەقـامی حەزرەت
پیرۆزی ئەدەن بە دڵی ئوممەت
زیارەتی ڕەوزەی بەرزی مصطفا
بۆ دڵی موئمین ئەبێ بە صەفا
قەدرو حورمەتی عولەمای ئیسلام
قەدرو حورمەتی ئەولیای کیرام
دەست ماچ کردنیان ، هەستان لەبەریان
بۆ حورمەتی دین حەقە لەسەرمان
فاتیحە لەبۆ ئەرواحی مردوو
خێرو ڕەوایە بە بێ یەكو دوو
ئەوەی مونکیرە بۆ ئەم خێراتە
دوور بێ لێت شێتە لـەو سەربیساتە
دوعـاو شەفاعەت لەلای موسوڵمان
لەبۆ موسوڵمان باشە بێ گومان
هـــەموو ثابیتن بە یاسـای ئیسلام
گەلێ گومڕاهان مەكـــەن بە ئیمام
سەلامی خودا لەسەر ڕەهبەر بێ
لەسەر یارانو ئالی سەروەر بێ
بەقەدەر پەڕەی گوڵی گوڵزاران
کـە سـەر دێننەدەر فەسڵی بەهاران
(نامی) نامەکەی بۆ ڕۆژگارە
لەبۆ تەربیەی ڕۆڵەی هوشیارە

هیوام ئەوەیە بەسوود بێ بۆ عام
بێ بە سەبەب بۆ حوسنی خیتام

★ ★ ★

سوپاس بۆ خودای تەعالا ئەم کتێبە تەواو بوو لە پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممەی یەکی مانگی ڕەجەبی ساڵی ١٤٠٩ی کۆچی ، ڕێکەوتی ٦-٢-١٩٨٩ی میلادی لە حوجرەی مەدرەسەی حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی (نور الله روحه وزاد فتوحه) • وصلی الله علی سیدنا محمد وآله وصحبه وسلم • وأنا الخادم للعلم والدین المدرس والامام في جامع حضرة الشیخ المعزی الیه ، نفعنا الله ببرکاته وسلك بنا مسالك کراماته آمین ، عبدالکریم بن محمد الکردي الشهرزوري • غفر الله له ولوالدیه وللمسلمین آمین •

★ ★ ★

ڕۆژت لێ ئەڕوا خواهی‌و نەخواهی
بە سفیدی بێ یا بە سیاهی
بێ‌فەرقە لەلای گەداو دەوڵەمەند
بێ‌جێ یا جێ‌گر بە پادشاهی
جا ئەگەر مەردو خاوەن شوعووری
پاك‌و چالاك‌و ڕوو لە ئیلاهی
لە ژینا کەسبی پیرۆزی بکە
هەتاکو بمری بە خاوەن جاهی

ڕۆژی یەکشەممە ١٩ی شەعبانی ١٤٠٩ ڕێکەوتی ٢٦-٣-١٩٨٩

پێرەس

لاپەڕە	بابەت
٥	ڕەزا بە قــــەزا
٥	ئیخلاس بە دڵە
٧	دنیا پڕە لە ئاشووب
٨	ئامۆژگاریی گشتی
١٠	سکاڵاو پاڕانەوە
١٣	ئامۆژگاری
١٨	ڕاستی ناڕاستی ناحەزی یەکن
١٩	ئەساسی فەساد
٢٠	ڕزگاری لە شەڕ
٢٢	جیهان جۆرجۆرە
٢٥	ئاساری پێشینان نامێنێ
٢٦	سائلي سائل
٢٧	ئادەمی پێویستی بە یاسا هەیە
٣٠	ئیمان چەند جۆرە
٣٣	خير أمة أخرجت للناس
٣٨	نەحوو سەرفو عولوومی‌تری ئیسلامی
٣٩	عیلمی ئوسووڵی فیقهـ
٤٠	عیلمی ئوسووڵی دین
٤٢	زانایانی دین
٤٣	ئەولیاو خاوەن تەریقەتەکان
٤٩	ئیمانو ئیحسانو ئیسلامو مەحەببەت
٥٢	خودا خاوەنی هەموو شتێکە
٥٣	هوشیار ئەزانێ
٥٥	بەختیار کێیە ؟
٥٧	دنیــــا بۆ تۆیە
٥٩	دامەزراوی مەرجی پیرۆزی‌یە
٦٠	یەکێتی‌و تێکۆشین
٦١	حــەقو ناحــەق
٧٢	یاسا بە هێز ئەبێ

لاپەڕە	بابەت
٧٣	ئەدەب بەسوودە
٧٥	مەعنای وجوودم نازانم
٧٦	خودا تۆ خودای
٧٧	هۆی زەفەری بێگانە
٨٣	ئەو یاسا دژی دینی نەبی بێ
٨٨	خۆلادان لە هەوا
٩١	ئینسان بە ئەخلاقە
٩٥	یادنامەی مەردان
١٠٢	کەس نەڵێ من بەرزم
١٠٤	حیکمەتی بالیغە
١٠٦	فام پێویستە
١١٢	پێویستە ئینسان بفامێ
١٢١	ئارامیی دنیا لەسەر نیزامە
١٢٣	دەرمـــانی دڵەی ...
١٢٥	یاسا گۆڕان لە دنیادا
١٣٦	انا عرضنا الامانة
١٣٨	(الله) خودایە
١٤٥	هــەوای میهرەبانی
١٤٧	خانەدانەکان
١٤٩	دنیـــا مەزرەعەیە
١٥١	مەردی گیرۆدە
١٥٥	گەلێکم هەیە
١٥٧	بوونی ذاتی حــــەق
١٦٢	سیرڕو ئەساس
١٧٠	تاریکیی تاوان
١٧٢	سنة الله
١٧٨	سەروەرم
١٨١	ڕووی دڵی گوشادی تۆ
١٨٥	سەلامی حەق
١٨٧	نەشیدی نەبەوی

٨٩٢/٧١
م ٤٤٥ مدرس ، عبدالكريم
نامەی هوشیار / دانراوی مەلا عبدالكريمی مدرس
[ب ٠ ش : ب ٠ ب] ، ١٩٩٢ (بەغدا : چاپخانەی «الحوادث») ٠
٢٠٨ ل ، ٢٣ سم ٠
١ ــ هۆنراوەی ئایینیی کوردی (الشعر الديني الكردي) ٠
أ ٠ ناوونیشان ٠

لە گەنجینەی بەڵگەو کتێبخانەی لە بەغـــدا ،
ژمـــارە (٦١)ی ســـاڵی ١٩٩٢ای دراوەتێ